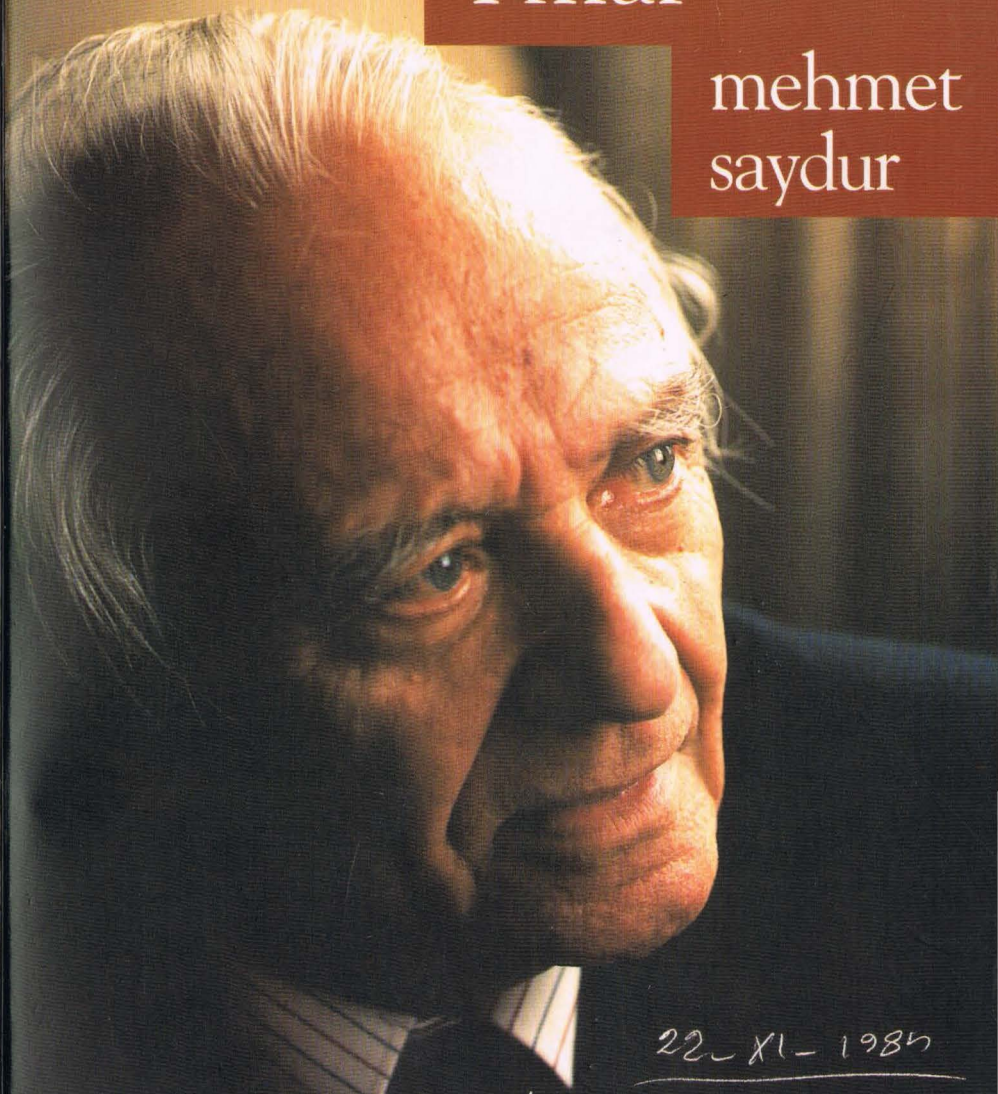
çınaraltı

Rıfat Ilgaz'lı Yıllar

mehmet saydur

22-XI-1984

Dost Mehmet Saydur -

Mektubunu okudum, sevindim... Aradığın şiiri sonunda bulmuşsun! Teşekkürler.

Rıfat Ilgaz'lı Yıllar mehmet saydur

Rıfat Ilgaz'lı Yıllar
Mehmet Saydur

Çınar Yayınları Anı Dizisi
Rıfat Ilgaz'lı Yıllar / Mehmet Saydur

ISBN 975 - 348 - 064 - 4
1. Baskı İstanbul, Ekim 1994

Kapak fotoğrafı ve tasarımı : *Cem Günübek*
Dizgi : *Dönüşüm*
Baskı : *Zafer Matbaası*

© Çınar Yayınları, 1994
Tüm yayın hakları saklıdır.

Çınar Yayınları, Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi
Küçükparmakkapı sokak No: 23
80060 Beyoğlu/İstanbul
Telefon : 0.212 293 23 98 - 99
Fax : 0.212 293 28 96

Rıfat Ilgaz'lı Yıllar

Mehmet Saydur

Çınaraltı

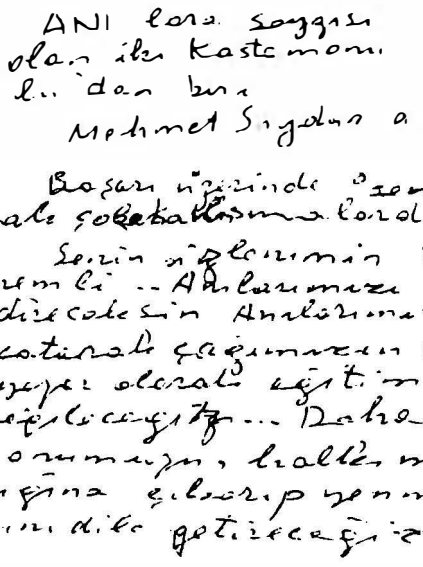
İÇİNDEKİLER

SUNU 7
I. DOSTLUK ÖNCESİ 9
II. DOSTLUĞA DOĞRU 12
İlk İletişim 13
Biz ve "Yıldız Karayel" 14
Ilgaz Farkı 20
Rıfat Hoca'nın Mektubu 22
Kel Mahmut 29
III. DOST İLE ADIMLAR 34
Kucaklaşma 34
Görüşme Zorlaşıyor 38
İlk Söyleşi Sırası 39
Hababam Sınıfı Gerçeğine Doğru 44
"Sazını Çalana" Şiiri 77
Tarihsel Bir Anı - Şiir 79
Sazını Çalana 80
Hemşeri İlgisi 82
Gizlice Kastamonu'ya 85
Ankara Karşılaması 100
Daha Yakınında 102
İkinci Kastamonu Çıkartması 106
Yayımlanmamış Söyleşi 111
Sık Görüşmeler 114
Hababam Okulu İçin 116
İkinci cı Olay 120
Sunu İsteği 123
Bir Kez Daha Kastamonu'ya 123
Özkan Ödül Töreni 125
Rıfat Ilgaz Sokak 127
Seksenınci Yaş Töreni 130
Bizim Ilgaz 131
Rıfat Hoca'nın İlk Şiiri 138
Bedbaht Bir şığın Defterinden 139
Birkaç Görüşme 142
IV. SON ADİM 147
Ayrılış Günü 158
V. GÜLE GÜLE DOSTUM 161
VI. EKLER 164
Ardından Halkı Ne Dedi? 164
Rıfat Ilgaz'ın Bir Yazısı 168
Güle Güle Ilgaz Hoca 171
Bezirci'den İlgaz'a Kara Temmuz 173
Rıfat Ilgaz Her Yerde Yaşıyor 175
Fotoğraflar 179

SUNU

Rıfat Ilgaz yapıtları kadar yaşam çizgisiyle de uğraş veren bir yazarımızdı. Yaşadıklarını yazdı ve yazdığı gibi yaşadı. Her zaman halktan biri oldu. Gözünü halktan, kulağını toplumdan ayırmadı. Sıradan biri olarak yaşadıklarını anlattığı Sarıyazma, Hababam Sınıfı, Karartma Geceleri gibi yapıtları yazınımızın üst düzeylerinde yerini aldı.

Ilgaz Usta, söyleşileri dışında "Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra" kitabı ile anılar dizisini 1983'lere kadar götürdü. Bu dizinin ilerisini ne zaman yazacağını sorduğumda, "Çoğuna sen de tanıksın. Bu ödev senin..." demişti. 1980'li yıllarda tanışmış; gerçekten de sıkı bir dostluk kurmuştuk. Ölümünden oniki gün önceye kadar önemli anlarda O'nun yanındaydım ve olayların tanığı olmuştum. Söz Ilgaz 'ın:

Bu kitap, bu ödevi yerine getirme amacıyla hazırlandı.

Anıların bir an önce yazılması için en çok isteklendirme değerli yazar Emin Değer'den geldi. Kendisine teşekkür ediyorum. Ayrıca, video kaset ve fotoğraflarından yararlandığım Kastamonu Özkan Kitabevi ile Çınar Yayınları'nın tüm çalışanlarına da teşekkür borçluyum.

Ilgaz Usta sürekli aramızda olacak artık... Anılarda yaşayacak... Anısı bol Usta'yı bir kez daha saygıyla anıyorum.

Bartın
07.08.1994
Mehmet Saydur

I
DOSTLUK ÖNCESİ

Kastamonu'nun bir dağ köyünde doğmuş; küçük yaşta koyun güderek, öküz önünde yürüyerek üretime katılmıştım. Köyümdeki ilkokula başladığımda oyun oynama hakkı da kazanmıştım. Dünyanın sonu sandığım köyün karşısındaki Ilgaz Dağı'nın ötesinde bir şey olup olmadığını sormuştum. Öğretmenime göre bu çocuk okumalıydı. Babama göre de köyden kurtulmalıydı. Kiralanan tek göz odada kalarak, köyünden ortaokula başlama mutluluğunu tadan tek çocuk ben olmuştum. Oniki yaşındaki çocuk, ninesinin yanında olmadığı çoğu günlerde sobasını yakıyor, yemeğini yapıyor, bulaşığını yıkıyor ve dersine çalışıyordu... Başka yolu da yoktu. Herkesin her fırsatta dediği gibi yapacağı tek iş "sıkı" çalışmaktı. Uzun yıllar ayağında ayakkabı, kolunda saat, bir takım elbise görememiş; dondurma, simit alamamış; zeytin, peynir, et yiyememişti. Olsun... Yine de bir farkı vardı. Sınıfının en çalışkanıydı. İçinde bulunduğum koşullar beni öğretmen okuluna attığında bir gün sanki kendimi anlatan bir olayla karşılaşmıştım. Ticaret Lisesi, Halk Eğitim salonunda bir oyun oynuyordu: *Hababam Sınıfı*... Oyuncular uydurma elbiselerle yoksul çocukları anlatıyorlardı. Gömlek ve kravat kartona çizilmiş, ceketin altına tutturulmuştu. Anladım ki oyunun yazarı böyle yazmış; sıradan öğrencileri anlatmış. Bizleri bilen ve yazan yazarlar da varmış demek ki... Adı da Rıfat Ilgaz mı, ne!..

Hababam Sınıfı'nı hiç unutamamıştım. Okuduğum okulda kızların sayıca çok olması giderek bizleri de *Hababam Sınıfı* oynatmaya başlamıştı. Çoğumuz köy çocuğu olduğumuz için

aynı yokluk içindeydik. Birbirimizin gömleklerini, ayakkabılarını, kravatlarını değiştirerek kendimize çeki düzen vermeye başlamıştık. Ders kitaplarını ancak alabildiğimiz için başka kitap edinemiyorduk. Kütüphaneden aldığımız kitap da çok azdı. Yine de çoğunlukla köydeki olayları anlattığım öyküler yazıyordum. Edebiyat öğretmeni bir öykümü sevinerek anlatmıştı. Ertesi gün beni çağırdığında hiç de sevinçli değildi. "Köylüyü kışkırtıyorsun. Başka şeyler yazsana!" demişti. Oysa olanları olduğu gibi yazmıştım. Demek, yaşananları yazmak sakıncalıydı... "Başka" dediği ne olabilirdi?..

Öğretmen olmuş Araç'ın bir dağ köyüne atanmıştım. İlk işim otuz kadar kitap almak olmuştu. O günlerde nereden duydumsa Cideli bir yazarın Cide'ye yerleştiğini öğrenmiştim. Yolu, elektriği ve üstelik okul binası bile olmayan bu köyde okumak zor değil, eğlenceliydi. İlçeden aldıklarımın gazeteden paketlerini bile açıp okuyordum. Bir gün *Kastamonu Gazetesi*'nden yapılma bir paketi açmış; Rıfat Ilgaz'ın *"Yolsuzluk"* başlıklı yazısıyla karşılaşıvermiştim. İlk çağrışım yapan *Hababam Sınıfı* olmuştu... O büyük bir yazar değil miydi? *Kastamonu Gazetesi*'nde ne işi vardı? Kastamonu'ya ilk gidişimde bu soruları çözmüştüm. Cide'deki yazar Rıfat Ilgaz'dı. Kastamonu Gazetesi'nde sıkça yazılar yazıyordu. Şaşkınlığım artmıştı... Böylesi adamlar da var mıydı?..

İstanbul'da öldürülen Araçlı Recep Öğretmen için yazdığı Ilgaz'ın bir yazısını daha görmüştüm. Demek bu kadar duyarlı, bu kadar yakınımızdaydı... Bu adamla nasıl tanışabilirdim? Mektup yazsam niye yanıtlasındı... Bir yerde görsem benimle konuşur muydu? Konuşsa da konuşmasa da en azından görmeliydim onu...

Kısa bir süre sonra Rize'ye atandığım için görüşme olasılığı suya düşmüştü. İlk kez gurbete çıkmanın duygusallığı beni yazı yazmaya itmişti. Hazırladığım yazıların ilki 15 Nisan 1981'de *Kastamonu Gazetesi*'nde çıkmıştı. Artık bu gazete bana geliyordu. Rıfat Ilgaz'ın yazılarını izleyebilecektim. Öyle de olmuştu.

Ne var ki, Ilgaz'ın 28 Mayıs 1981 günlü *Kastamonu Gazetesi*nde çıkan *"Kaynaklara İnmek"** başlıklı yazısından sonra başka yazısını görememiştim. Birkaç sayı sonra tutuklandığını okumak zorunda kalmıştım.

Ilgaz'ı nereye götürmüşlerdi? İlgilenecek Kastamonulu dostları var mıydı? Ben de "geçmiş olsun" demeliydim. Kastamonu'ya gelişimde ilk işim bunları yazıişleri müdürü Cemil Özel'e sormak oldu. "Hoca Daday Ballıdağ Sanatoryumu'nda. Ziyaretine gidemezsin. Görüşmek yasak! Hem başına iş mi alacaksın!.." yanıtı ile karşılaşmıştım. Yine de bir şeyler yapılamaz mıydı? Neden olmasındı... Yakından tanıdığım Dr. Atıf Bey'e gitmiş, istemlerimi iletmiştim. "Olur. İlgileneceğiz!" yanıtı ne kadar rahatlatmıştı... Bir süre sonra *Cumhuriyet* gazetesi Ilgaz'ın tutukluluğunun kaldırıldığını ve İstanbul'a döndüğünü yazıyordu. Bu yazının başlığı "müjde" olmalıydı, diye düşünmüştüm...

* Bkz. Ekler bölümü.

II
DOSTLUĞA DOĞRU

Rıfat Ilgaz ilgi odağım olmuş; hangi kitabını görsem edinmeye başlamıştım. Ne var ki, Kastamonu'daki kırtasiyecilerde bir kitabını bile bulamıyordum. O yıllarda Gazi Eğitim Fakültesi'nde yeniden öğrenciliğe başlamam nedeniyle Ankara'da istediğimi bulabilirdim. Bu da olası olmuyordu. Zafer Çarşısı'ndaki kitapçılarda ve sahaflarda birkaç kitabını ancak bulabilmiştim. Eve gelir gelmez ilk incelemeyi yapmış; önceliği *Sarıyazma*'ya tanımıştım.

Yaşamını anlattığı *Sarıyazma*'yı okudukça kafamdaki hemen tüm sorulara yanıt bulabiliyordum. Öykünmeden, yerinmeden ve yalın bir dille anlatıyordu. Cide'yi, Kastamonu'yu anlatırken Kurtuluş Savaşı dönemini de anlatmış oluyordu. Atatürk Devrimleri'nin Kastamonu'da toplumsal yaşantıya yansıyışını izleyebiliyordum. Bir başka hoşuma giden yanı da çoğu yerde kendi yaşantımı anlatıyor olmasıydı. O da yoksul bir öğrencilik dönemi geçirmiş; bu nedenle öğretmen okuluna ayrılmıştı. O'nun anlattıkları hepimizin ortak yaşantısı gibiydi. Herkes kendinden çok şeyler bulabiliyordu. Halka sonsuz saygısı vardı. Tanınmış bir yazar olduktan sonra bu nedenle Cide'ye gelmişti. "Doğa toplum ilişkileri Cide'de yeşermiş; orada uç vermişti. Köylü dendi mi, Cide köylüsü gelirdi aklına..."

Toplumsal ya da parasal durumu ilerleyenler ilini, insanlarını, geçmişini unutup gidiyordu. Ilgaz ise tam tersine, daha da

halkının arasına dönüyordu. Bu adama saygı duymak da az gelirdi. Tutmalı, kucaklamalıydı... Destek çıkmalı, yanından ayrılmamalı, mutlu edecek bir şeyler yapmalıydı...

İLK İLETİŞİM

Kitapçıları gezerken Hoca'nın yeni çıkan *Yıldız Karayel* romanıyla karşılaşmıştım. Hemen evirip çevirmiş, başlarsam bırakmayacağımı anlamıştım. En doğrusu hemen eve gitmekti. Otobüs hareket eder etmez bizim durağa gelivermişti ama, ben de ondördüncü sayfayı bitirmek üzereydim. Yattığımda saat sabahın beşine dayanmıştı. Daha seksenüç sayfa olduğu için kendime kızıyordum.

Hoca bu kez, Kastamonu'nun sıradan insanlarının yaşamını romanlaştırmıştı. Kastamonu ağzıyla, yöresel sözcüklerle, geleneklerle... Böylesi bizi anlatan olmamıştı. Böylesi bize dönük bir adam çıkmamıştı. Beni neden bu kadar etkilemişti? Kastamonulu olduğum için miydi? Öznel mi düşünüyordum?..

Bir ay kadar sonra roman *"Madaralı Roman Ödülü"*nü alıvermişti. Ödül alan benim yaşantımdı sanki... Anamın, babamın, bizim Şaduman'ın yaşantısı... Bizim yaşantımız, itişkenliklerimiz, bizim Ilgaz'ın kaleminden dökülünce ödüllendirilivermişti... Demek düşüncelerimde bencil değildim... Gerçekten de ödüllük romandı...

Kastamonu'ya iner inmez yakın dostlarıma sormuştum. Kitabın adını duyan çıkmamıştı. Anlatmaya çalıştığımda pek kimseyi ilgilendirmemişti. Kırtasiyecileri dolaştığımda bulamamıştım. Bu kadarı da olmazdı yani...

Bir şeyler yapmalıydım. En azından tanıtıcı bir yazı yazmalıydım. Gazeteye gitmiş, hem konuyu açmış ve hem de dert yanmıştım. Sorumlu müdür "Rıfat Ilgaz'la fazla ilgilenme! Ne

olur, ne olmaz!.." gibilerinden bir yanıt vermişti. Ilgaz "sakıncalı" idi...

Bu adam neden sakıncalı olsundu?.. Yoksul insanların yaşantısını anlatıyordu. Şiirlerinde bile... Kime ne zararı olabilirdi... Öğretmen okulundaki öğretmenimi anımsamıştım. Beni uyarmıştı... Yoksa, Ilgaz'ın yazdıkları... Yoksul insanların yaşantıları... Sakıncalıydı ha!..

Ilgaz Usta düşündüğümden de büyük insandı, doğrusu... Kimsenin uzanamadığı konuları yazıyor, yoksul insanların haklı savunuculuğunu yapıyordu. Hem de ne pahasına olursa olsun... Öyleyse düşündüğüm yazının önemi büyük olmalıydı.

Yazacağım yazıyı birkaç gün düşünmüştüm. "Neden yazdın?" diye sorsalar anlatacak o kadar çok gerekçem vardı ki... Dahası ne olacaksa olsun, sessizlik bozulsundu... Ancak, yazıişleri müdürüne bir şey gelmemeliydi. Bu nedenle, yazıyı düşündüğüm biçimde yazmaktan vazgeçmiş; alıntılar şeklinde tanıtıcı bir yazıya dönüştürmüştüm. Alıntıların okur için çekici, sonucunda ilin genel bir sorununa parmak basıcı olması belki sakıncasızlaştırabilirdi. İçeriği istemlerim dışı oluşan bu yazı *Kastamonu Gazetesi*'ndeki *"Bakış"* adlı köşesinde 9 Ağustos 1992 günü başyazı olarak çıkmıştı:

BİZ ve ""YILDIZ KARAYEL"

"Gün tarlada doğmuştu üzerlerine. Beş evleklik yeri göz kararı ayırıp çizilerini sabanın burnuyla çekmişti, ilk iş olarak. Bugün beş evleklik yerin ekimi bitmeliydi.

...Kızı boyunduruğun önüne geçti yeniden...

Güneş tam tepelerine gelince iki evleğin sürülmesi ancak bitmişti...

...Keşkek pişirip getirecekti gelirken, diye düşündü anası, caba ekmeği de yapacaktı. Yoğurdu erken çaldıysa uyunurdu, keşkek pişene kadar...

İki elinde birer bakraç vardı...

'Tabanını da çektiniz mi?..'

Sabanın kulpuna yapışıp öküzleri nudulladı...

...bir çift canavar gibi öküzü sen damda bil!..

Bu saatte nereye götürülürdü bu tahtalar? Yol mu vardı ki İnebolu'ya, Cide'ye, Küre'ye götürecek...

Geç kaldı mı karısı Ümmüye kapıyı içerden sürgülemezdi. Anahtarı tömek dibindeki kemrenin içine sokar damın kapısını da sıkıca çekerdi...

Muhtar'ın, elmaların altına koyduğu Bozkurt fabrikası işi sandalyelere oturdular...

Savaş bitmiş, ünlü Ecevit Hanı kapanmıştı, Kastamonu'yla İnebolu arasındaki (...) Ecevit Hanı'nın ünlü çorbası bile unutulmuştu...

Bir bavul büyüklüğünde olan çantanın iki kanadını açtı, en alttan bir "Kastamonu" gazetesi çekti, çıkardı."

Yukarıdaki alıntılar Rıfat Ilgaz'ın "Yıldız Karayel" *romanından.*

Yıldız Karayel, *Kastamonu'luların yaşantısından oluşmuş bir roman. Bizim çilemiz, bizim uğraşımız, bizim yaşantımız...*

Kitabın arka sözünde de dendiği gibi bizim deyimimizle "itişkenliklerimizi" içeriyor bu roman.

Ve itişkinliklerimiz Rıfat Ilgaz'ın usta kalemiyle birleşince, oluşan yapıt "1982 Madaralı Roman Ödülü" *nü bile alıveriyor.*

"Yıldız Karayel" *bizi anlatıyor ama biz* Yıldız Karayel'*i okuduk mu?*

Okumamız, sahip çıkmamız gerekmez mi?

Ve bir soru daha:

Acaba kitapçılarımızda var mı?

Bu sorulara "evet" yanıtı veremedikçe aslında ikisi bir bü-

tün olmasına karşın "BİZ ve YILDIZ KARAYEL" ikilemi doğacak ve sürüp, gidecek.

İkide bir ilimizin tanıtımından dem vurmayalım bari!..»

Tatil ayıydı. Yine köye dönmüştüm. Ekin biçip deste çekiyor, arada da hayvan güdüyordum. O günlerde elimde *Karartma Geceleri* vardı. Yoklukları yırtan Ilgaz Hoca, 1940'lı yıllarda İstanbul'da aykırı adam olmuştu. Bir yandan Hoca'nın uğraşlarını okurken diğer yandan da düşünüyor, düşlemliyordum. Bir köyün derelerinde hayvan otlatan birinin elinde kendi kitabının olduğunu Ilgaz hiç düşünebilir miydi?... Bir bilse ne yapardı acaba?... Bir sayfayı bile bitirmeden ineklerin biri ya da birkaçı ekine doğru gidiveriyor, rahat okuyamıyordum. Ama, yıllardır hep böyle ders çalışmış, epeyce alışmıştım. Şu sırada ne kadar boşta olan insan vardı, kimbilir... Kâğıt oynayan, volta atan, denize girip çıkmaktan sıkılan... Öyle bir zamanım olsa da şu kitabı bitirmekte kullanıverseydim, ne olurdu sanki... Bir iki saat sonra yine ekin biçmeye gidecektim. Akşamları erken yatmak gerekiyordu. Yoksa, sabah güneş doğuverir, geç kalırdık. Her gün değil, her yıl böyle geçiyordu... Belki Ilgaz'la ileride tanışacak bunları anlatabilecektim. Yok canım, nerede!.. Yazdıklarına bakmamalıydım. Üstelik resimlerinde sinirli görünüyordu.

İki hafta sonra ekili ne varsa biçmiş, öküz arabasıyla harmana çekmiştik. Patoz bekleyecektik. Bu arada şehirden alınması gereken eksikler doğmuştu. Şehire iner inmez listedeki alacaklarımı hemen almış, bir iki saat zaman kazanmıştım. İlk işim gazeteye uğramak olmuştu. Yazı işleri müdürü görür görmez patlayıvermişti:

— Yahu, dün sana bir paket geldi!..

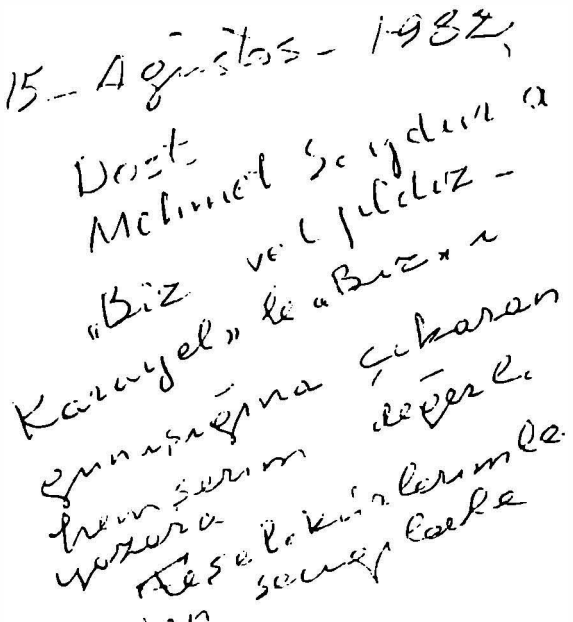
— Hani, nerede!?...

— Al, işte!..

Şaşırmıştım doğrusu. Paketi almış, daha üzerini okuduğumda büyük bir keyif duymuştum. Adımın altında *"gazeteci-yazar"* deniliyordu... Yalnız benim için değil, gönderen için de önemli olmalıydı ki "iadeli taahhütlü" yollanmıştı.

Bir yerini kıvırmadan özenle açmıştım. İçinden bir "Yıldız Karayel" çıkınca bunun Ilgaz'dan geldiğini anlamıştım. İç kapakta bir yazı vardı. O'nun yazısı... Bir şeyler yazıyordu... Ne yazarsa yazsındı... Bana yazmıştı ya... O yazmıştı... Rıfat Ilgaz... Bana!..

Yazın yaşamımın başında ilk ödülümü almıştım. Böylesi içeriksiz bir yazıya ödül verilemezdi. Bu ödül, sessizliği bozan sese olmalıydı. Olsun, o da bendim... Ilgaz hakkında düşündüklerim doğruydu. O, İstanbul'lardan, bir Anadolu gazetesindeki yazıya bu denli duyarlık gösterecek kadar alçakgönüllü, değerbilir ve o denli büyük bir adamdı...

Ilgaz Usta'ya ulaşmıştım artık. Benden bilgisi vardı. En azından adımı biliyordu. Üstelik adresi de elimdeydi. Ne zaman istersem mektup bile yazabilirdim. Ama olmazdı... Koskoca bir yazarın zamanı alınmazdı... Mektup yazan daha çok kişi olabilirdi... Sonra, belki kızabilirdi de... "Yüz verdik" falan diyebilirdi... Şimdilik bu kadarı bile benim için yeterdi... Çoktu bile...

Köye gecikerek geldiğimde belki ilk kez babam yüzümü gülerken görmüştü. İyi bir şeyler olduğunu anlamıştı. Sordu. Söylediğimde; "Yok yahu!.. Bravvo Hoca'ya!.." demişti. Bu ödül benim şahsımda ona verilmişti sanki... Öyle ya, kıt kanaat üç beş kuruş biriktirerek beni okutan oydu. İşte şimdi meyvesini görüyordu... Yüzünde Anadolu insanının diplomasız bilgeliği canlanıvermişti. Üstelik o, ilkokulu dışarıdan bitirme bir köylüydü ama iyi bir *Cumhuriyet* okuruydu. Yoksuldu ama çoğu üniversiteliden daha kültürlü, daha varsıldı... O hızla aynı akşam *Yıldız Karayel*'i alıvermişti eline...

Aralık 1982'de Hoca'nın 70. yaş, 55. sanat yılının kutlanacağını yazıyordu gazeteler. Gitmem gerektiğini duyumsuyordum. Ancak, cebimden olumlu bir ses gelmiyordu... Törenin yapılacağı akşam gazeteye uğramıştım. Elime, Rıfat Ilgaz'ın çağrı zarfını sıkıştırmasınlar mı!... Hemen acı acı saate baktığımı bugün bile anımsarım. Yetişemeyecekti... Benimle birlikte *Kastamonu Gazetesi* sahibine ve yazarlarından demokrat kimselere çağrı gelmişti. Mehmet Yücel ile Fikri Uzun bunlar arasındaydı. Uzun'u bulduğumda o da şaşkınlığını dışavurmuştu. PTT'ye gidip telgraf çekmekten başka çözüm yoktu. Yıldırım telle nice yaşlar dilemiştik. Toplantıya katılan Melih Özel'in anlattığına göre gelen telgrafların içinden okunması gerekenleri Hoca seçmiş, okutmuş. Bizimkiler de okunanlar arasındaymış. Bu iyi bir haberdi; bir kez daha çok sevinmiştim.

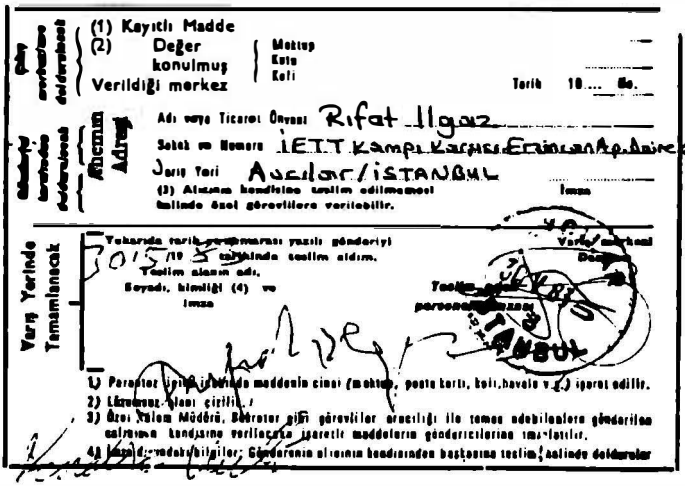
ILGAZ FARKI...

Gazi Eğitim Fakültesi'nde o yıllarda her dersin beşte bir notu ödevlere ayrılırdı. Toplumbilimi öğretmenine ödev olarak *"Kastamonu Basını'nda Öğretmenler"* diye bir konuyu onaylatmıştım. Başlayınca konunun hem geniş ve hem de oldukça derin olduğunu anlamıştım. Yüzeysel hazırlayarak vermiş ve geçer not almıştım. Ancak, bu kez de konu ilgimi çekmişti. Araştırma kapsamına pek çok yazar, ozan, bilim ve devlet adamı giriyordu. 1940'lara kadar Kastamonu önemli bir kültür merkezliği yapmıştı. Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışından yanlızca yirmialtı gün sonra ulusal kurtuluşçu *Açıksöz Gazetesi* burada çıkmıştı. İlk sayısının (15.06.1919) başmakalesinin başlığı *"Mandadan Evvel İstiklâl"*di. Bu gazetede İsmail Habib (Sevük)"ten Mustafa Necati'ye, Mehmet Rıfat (Ilgaz)'tan Orhan Şaik'e pek çok tanınmış adlar vardı. Bu araştırma birkaç yıl sürecekti ama önemli pek çok kişi ortaya çıkacaktı* Daha önce yapılmış bir araştırmada Rıfat Ilgaz'a ve pek çok yazara değinilmiyordu. Ilgaz boşuna *"Kapandı yüzümüze dergi kapakları/Bir varmış bir yokmuş olduk sağlığımızda..."* demiyordu.:. Nesnel bir araştırma yapmak gerekiyordu öyleyse...

Araştırmanın yöntemlerinden biri de yaşayan kişilere ulaşmaktı. Bu amaçla çok kişiye mektup yazacaktım. Ancak, önemli kişilere "yaşamını anlat" demek de olmazdı. Kaynaklardan bulabildiğim kadarıyla çıkarmalı, kendilerine sunarak olurlarını almalıydım. Bu arada yanıtları bilinmeyen kimi sorulara da doğrudan yönelmeliydim. Düşündüğümü gerçekleştirmiş; ellinin üzerinde mektup yazmıştım. Çoğu kişilere "iadeli taahhütlü" göndermiştim. Kartı ilk geriye gelen Rıfat Ilgaz'dı. Kendisinin aldığı imzasından belliydi.

---

* Bu araştırma Kastamonu Gazetesi'nde 23.01.1986 ile 01.04.1986 tarihleri arasında yayımlanmıştır.

(1) Kayıtlı Madde
(2) Değer konulmuş
Verildiği merkez
Mektup
Kutu
Koli
Tarih 10.... 86.
Alıcının Adresi
Adı veya Ticaret Ünvanı Rifat Ilgaz
Sokak ve Numara İETT Kampı Karşısı Erginsan Ap. Daire
Şehir Yeri Avcılar/İSTANBUL
(3) Alıcının kendisine teslim edilmemesi halinde özel görevlilere verilebilir.
İmza
Varış Yerinde Tamamlanacak
Yukarıda tarih ve numarası yazılı gönderiyi 30/5/10 86 tarihinde teslim aldım.
Teslim alanın adı, Soyadı, bildiği (4) ve İmza
Varış merkezi Damga
Teslim eden personelin imzası
İSTANBUL
1) Paraptar için, içindeki maddenin cinsi (mektup, posta kartı, koli, havale v.s.) işaret edilir.
2) Lüzumsuz olanı çizilir.
3) Özel Yalım Müdürü, Büronun gişe görevliler aracılığı ile temas edebilecekleri gönderilen cetvelde kendisine verilecekte işaretli maddelerin göndericilerine tebliğ edilir.
4) Kimlik cüzdanı bilgileri; Gönderenin alıcının kendisinden başkasına teslim halinde doldurulur

Mektuplar yerlerine ulaşıyordu. Bakalım kimler yanıtlayacaklardı? Yanıtları nasıl olacaktı?

Toplam otuza yakın yanıt gelmişti. Yine de umduğumun üstündeydi. O kadar yanıtın içinde tek olumsuz olanı Orhan Şaik Gökyay'ınkiydi. Şöyle diyordu:

ORHAN ŞAİK GÖKYAY
BAYEZIDAĞI CAD. 134/1
GÜZTEPE-İSTANBUL

7 nisan,1983

Sayın

Mehmet Saydur,

Mektubunuzu aldım,teşekkür ederim. Bendîn istediğiniz bilgiyi size yaşacak kadar vaktim olmadığını takdir edersiniz. Ayrıca bunları siz orada Milli Kütüphane'den,oradaki Açıksöz Gazetesi koleksiyonlarından kendiniz çıkarabilirsiniz.bunun dışında istediklerinizi de yine hem Milli Kütüphaneden,hem ensiklopedilerden sağlayabilirsiniz. Eğer bütün bu müracaatlere ben cevap vermeye kalkarsam geceler dahil,bütün zamanımı bunlara vermekligim gerekecektir. Buna da imkân olmadığı meydandadır.Size ancak bir yol gösterebilirim,o da bu tür çalışmaları kendi emeginizle ancak sonuçlendırabilir sinis,toplamalarla değil.

Başarılar dilerim,oğlum.

C. L. Gökyay

Orhan Şaik'e de özgeçmişini sormuştum oysa... O'nun dediği kaynakları zaten taramıştım. Mektubu okumamış mıydı yoksa! Belki de büyük adamlar rahatsız edilmezdi... Bunun neresinden rahatsız oluyorlardı ki?.. Yoksa ben mi yanlış yapmıştım?..

Beş gün sonra Nurettin Peker'den uzunca ve oldukça doyurucu bir yanıt alınca rahatlamıştım. Birkaç gün sonra da Rıfat Ilgaz'dan gelen kalınca bir zarfla karşılaşmam artık benim için şaşırtıcı değildi... Çünkü, o bizim Rıfat Ilgaz'dı... Tam yedi sayfa yazmıştı Hoca... Şöyle diyordu:

RIFAT HOCA'NIN MEKTUBU

Değerli Meslektaşım, 31 Mayıs 1983

Önce giriştiğin büyük işten ötürü seni kutlarım. Oluşmaktaki yapıtında bana da yer ayırdığın için çok teşekkürler. Yazar olarak gösterdiğin yakınlığın beni ayrıca çok duygulandırdığını da belirteyim.

Çalışmanda sana yardımcı olabilirsem sevineceğim. Ortaya çıkacak yapıtla yanlız mesleğimizin öncülerinin yaşamını izlemekle kalmayacağınızdan kuşkum yok. Zor koşullar altında bile yalnız okulla, çocuklarla ilgilenmekle yetinmediklerini, halkımıza her alanda nasıl yararlı olduklarını yapıtlarından öğrenip sanatlarına beğeniyle yaklaşacağınıza da inanıyorum. Çalışma yöntemindeki bu titizliğini eski bir öğretmen olarak takdir etmemek olası değil.

Benimle ilgili bölümü birkaç kez okudum. Önce yanıtlamak kolayıma gitti, sorularını. Yaşamımla ilgili bölümün olaylarını romanlarımdan çıkardığın ortada. Yanımda olsaydın, şöyle bir konu atardım ortaya: "Değerli meslektaşım", derdim. "Yaşamın gerçeği ile sanatın gerçeği tıpa tıp çakışır mı?"

Beş on yıl önce bir kitap geçmişti elime. Van Gok'un yaşamını, sanatını anlatıyordu. Kitapta resmini yaptığı yerlerin fotoğrafları da vardı, hemen çalıştığı günlerde çekilmiş... Evler,

ağaçlar hemen hemen resimlerindekiler gibi... Gelgelelim hiçbiri yerlerinde değil. Ressam kompozisyon gereği nereye uygun görmüşse oraya yerleştirmiş "obje"leri... Benim sanatçı olduğuma inanırsan, ressamın gözle görüleni bile değiştirmekteki özgürlüğünü düşsel bir saptamaya dayanan romancıya da tanıyacaksın, demektir. Bunları karşılaşınca konuşuruz. Gelelim sorularına!

Yanıtlar:

1. Soyadımı öğretmenken Akçakoca'da kendim aldım. Daha önce nüfus tezkeremde şöyle yazılıydı: "Paçacıoğlu diğer mahdumu Mehmet Rıfat". Yitirdiğim, askerlik durumumun da yazıldığı Hüviyet cüzdanında sadece Mehmet Rıfat yazılıydı. Soyadı da, 1936'da eklendiği gibi "Ilgaz"dı. Son aldığım mavi kimlikte şunlar yazılı: (alt alta) Ilgaz-Mehmet Rıfat-Hüseyin-Fatma-Cide-25.04.1327-Evli-İslam. (Kışın doğduğumu sonradan öğrendim. Derin karda doğmuşum. Derin kar 1326 (1910).

Nüfusta kayıtla olduğum yer: Zonguldak-Bartın-Orta mahalle-001/0/11-12-Cide 13112-15.02.1979.

Basın Şeref kartında şunlar yazılı: Rıfat Ilgaz-Gazeteci Hüseyin-Fatma-Cide-1911-T.C.-Bartın-Tekiner Apt. Kat 4 Memişköy-Cide- 1.1.1981-Sürekli.

2. Behçet Bey, Fizik öğretmeni Behçet Bey'di. Soyadı o dönemde yoktu. O zat İstanbul Erkek Lisesi'ne verildi. Biz Kastamonu'da "Pepen" derdik ona. İstanbul Erkek Lisesi'nde adı "Motor Behçet" oldu. Çok kısa boylu, tombulca bir zattı. Sen Sarı Behçet'ten söz ediyorsun. Sonraları Galatasaray'a Edebiyat Hocası ve Müdürü olmuş. (Onunla hiçbir ilgim yok. Behçet Yazar, işte bu zat olacak. "Sarı Behçet" de derlermiş).

3. 1926'da yazı yazdığım il dergisi? (olamaz!) Daha sonraları 1930'lu yıllarda (1932'de olabilir, 1936'da) derginin adı İlgaz idi. Muallimlerin BİRLİK dergisini okudum ama bu dergide yazı yazmadım. Sorumlu müdürü, yazdığın gibi Sedat Bey'di. Hababam Sınıfı'nda tip olarak işledim. Fransızca öğretmeni idi. Ben müzik yaptım, sanıyorum.

4. 1926'larda Muallim Mektebi Müdürü Rafet Sadettin Bey'di. Sonra Haydarpaşa Lisesi'nde Felsefe Hocalığı yaptı. Daha sonra da, Pertevniyal Lisesi Müdürü oldu. Soyadı: Tok. Açıksöz'de "Ref-Ref" imzalı yazılar yazardı. Kastamonulu değildi. Bakanlıktan gelmişti. Kültürlü bir zattı.

5. 1926'larda Maarif Vekaleti İstiklal Marşı yarışması düzenlemişti. Sınıf arkadaşım, Başbakanlık Mürakebe Kurulu üyesi Hilmi Özgen Tarımda Sosyalizm adlı kitabında bizim yarışmaya katıldığımızı anlatır. Vekalet sonra bu yarışmadan caymış olmalı.

Hilmi Özgen'in o yazısından şu satırları almışım bu vesileyle:

ölüşünü beklemeden dirisini öveyim de şu çakır oğlanın ne olacaksa olsun, diye aldım kalemi elime!

Rıfat benim sınıf arkadaşımdı, Kastamonu Lisesi'nde. Hem kıskanır, hem severdim bu çakır oğlanı. Ben de şiir yazardım o yıllarda... Hilmi Özgen/Tarımda Sosyalizm/1964"

Değerli bir arkadaştı Hilmi. Kadıköy vapurundan atlayarak intihar etti.

6. Askerliği çavuş olarak yapmamın nedeni Gerede'deki olaylar olmadığı gibi politik olaylar da değildi, sanıyorum. Piyadecilikten bıraktılar, altıbuçuk ay kıta hizmetinden sonra Akçakoca'ya döndüm, yeniden. Belki de disipline riayet etmediğimden olabilir.

7. Nazikter'de "Her Hafta Bir Çiçek" genel başlığı altında uzun süre şiirler yazdım. O sırada Güzel İnebolu, Güzel Tosya gazetelerinde de şiirler, yazılar yazdım. Samsun gazetesinde 1928'de babamın ölümü üzerine yazdığım şiirin altına koydukları şu notu hâlâ anımsarım: "Aferin oğul!"

8. Gazi Terbiye Enstitüsü'nü bitirdiğim 1938'de veremden hastalandım ve Adapazarı'na verildim. Sınıfa girmeden aldığım ilk aylığı Yakacık Sanatoryumuna yatırdım. Hoca Ahmet Kutsi ödenek çıkarttı. 3 ay yattım. 3 ay da rapor aldım. Nisan'da ders-

lere girdim. Yeni ders yılının başında İstanbul'a Karagümrük'e verildim.

9. Sınıf'tan İstanbul 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesince altı aya mahkûm edildim. Bakanlık bu suç yüzünden öğretmenlik yapamayacağıma karar verdi. Ama daha önce izinsiz görevimden ayrıldığım ileri sürülerek istifa etmiş sayılmıştım. Sıkıyönetim kararı sicilime geçmemişti. Buna dayanarak Şemsettin Sirer zamanında yeniden atandım: 1946'da Boğazlayan ortaokuluna. Adım, Kenan Öner-Hasan Âli davasında geçince Bakanlık, sıkıyönetim sabıkasına dayanarak yattığım Validebağı Sanatoryumu'ndan çıkardı. Önce öğretmenlikten...

10. Cide'yi sevmemin, yapıtlarımda yansıtmamın nedeni

31 - Mayıs - 1983
Ayvalık - İst

Değerli meslektaşım
önce gönlüğün büyüklüğünden ötürü seni kutlarım.. Olumsuzluklar yapıtında bana da yer ayırdığın için çok teşekkürler. Uzaklardan esintisini duyduğum yakınlığın bana ayrıca çok duygulandırdığını da belirtiyim.
Çalışmanda sana yardımcı olabilirsem sevinirim. Ortaya çıkacak yapıtta yalnız meslektaşlarımız önceleriniz yaşamamızı ilgilendirdiğinden kuşkum yok. Zor koşullar altında bile yalnız okulla, çocuklarla ilgilenmekle yetinmeyip, halkımızın her alanda nasıl yardımcı olduklarını yapıtlarından öğrenip sanatlarına beğeni getirebileceğimize de inanıyorum: Çalışma yöntemlerini bu türlü ilgisini asla bir öğretmen olarak tahrir etmemek olası değil

doğayla, toplumla ilişkilerimin orada başlaması... Geniş olanaklar içinde... Babamın sevilen bir memur olması; okulda, mahallede bir arkadaş çevremin bulunuşu... Tertemiz bir denizden her bakımdan yararlanmam. Öğretmenlerimden ilgi ve takdir görmem... Doğa güzelliği... Halkımın ezilmişliği... En mutlu gün-

lerimin orada geçmesi... (Daha bir çok neden de bulabilirim, yetmez mi... Anılarla dolu rahat bir çocukluk dönemi... İlkelliği bir yana bolluk içinde?...) Düyunu Umumiye memurunun oğlu olarak... Son yıllarda kıdemli bir memurun tek oğlu... (Yedi çocuktan yalnız ben kalmıştım, yanında... Yedinci çocuk olarak...) Peki, altmış yaşından sonra ne işin vardı Cide'de, diye sorabilirsin. Herhalde bunun da akla yatkın bir yanıtı bulunabilir. Cidemiz bir emekli için en uygun bir yer olabilir ama, ben orada emekli yaşamına özenmekle birlikte hem çalıştım, hem dinlendim. Basmakalıp bir emekli olamadım! Sen diyeceksin ki, peki Cide'de doğmasaydın da, diyelim ki, Terme'de doğsaydın? Olumlu bir yanıt veremezdim. Önce arkadaşlarımı sevemedim, orda! Sınıf arkadaşlarımdan Keleşlerin Mehmet gerçek bir ağa çocuğuydu. Durmadan sürtüşmeyle geçti orada bir iki yılım. Derslerdeki başarım yüzünden açıktan açığa tehdit ve baskı içinde... Sıtma bölgesiydi. Annem babam sıtmadan baş alamadıkları gibi, babam bu yüzden öldü. Mezarı orada olması gerekirken, bulunamıyor. Nakl-i Kubur... Hem de kolektif olarak!

13. Kurtuluş Savaşı sıralarında öğretmen kadrosu olarak oldukça zengindi ilimiz. Benim okuduğum yıllarda Edebiyatçılarımız: Rıfat Necdet Evrimer, Sabri Cemil (Çocuk şiirleriyle tanınır). Zeki Ömer (Defne): Türkçe Hocam (ortaokul) İstanbul'da sonradan arkadaşım. İsmail Kemal. Maarif Müdürü... Şair. Muallim Mektebi'nde bir süre Edebiyat öğretmenim. (M. Eğitim Bakanı). Şair. Muallim Mektebi'nde bir süre Edebiyat öğretmenim. (M. Eğitim Bakanı). İbrahim İlhan, okul arkadaşım... (Boyabatlı) Hilmi Özgen Liseden arkadaşım. (Şair-yazar). Orhan Şaik liseden okul Ağabeyi... (Bak, Yokuş Yukarı: R.I.). Daha önceki yıllarda da değerli valiler gelip geçmiş... İlimizde tam bir kültür ortamı oluşturmuşlar. Başta İsmail Habib... Cumhuriyet'ten sonra yetişenler başlarını alıp gitmişler... Bir bölümü de yoz politikacı olmuş. Kültürle, sanatla ilgilerini kesip ticarete atılmışlar... (En azdan nüfuz ticareti...) Geri kalma nedenlerini incelerken Kasta-

monu tekkelerini incelemeyi unutmazsın doğal olarak... Şeyhleri, tarikatlarıyla birlikte... Ekonomik nedenler... Neden Kastamonu'da ekonomi gelişmemiştir... Azınlıkların önceki yıllarda durumu... Tarım... Hayvancılık... Derebeylik, ağalık biçimleri... Sarayla ilişki... İsfendiyar oğullarının Saray karşısındaki durumu? Neden Kastamonulu politikacılar mahalli isteklerde bulunmaz... İline yararlı tek bir politikacı yoktur. Neden? Bir çelişki örneği: Cide'nin ileri gelenleri ne yol istemişlerdir, ne liman. (İmza toplamışlardır, son yıllara kadar. Biz bunu bir piyesle saptadık: Uzun eşek oyunu... Halkevi olarak da oynadık.)

14. Son 15-20 yıldır, saptadığın gibi, yazar öğretmenler hemen hemen hiç yetişmedi. Doğru! Soruyu şöyle yinelesek: Gerçek aydınlar, türlü dallarda sanatçılar, bilim adamları yetişti mi? Yetiştiyse nedenleri? Yetişmediyse... Nedenleri olabilir mi? "Marifet, iltifata tabîdir" keziyesi geçerli midir? Son dönemlerde neden bağlama çalan çıkmadı, diye de sorabilir miyiz? Ama bir futbolcu İskender çıktı, değil mi? Belki boksörler, tekvandocular da çıkmıştır, ilimizden. Ama onlar bile devede kulak... Cideli olarak geleneklerimizi sergilemeye gitmiştik Kastamonumuza. Cide Lisesi'nin müdürü, bugün Tokat'ta, müdürlüğü alınmış olarak... Mehmet Yücel'in benimle söyleşisini okumuş olmalısın. Baltanın sapı, diyorum kısaca... Bizim bize ettiğimizi, ne yöneticiler etmiştir, ne de dışarıdan gelenler... Bir nedeni olacak bunun. Nedenler, her yerde geçerli olan nedenler mi, yoksa Kastamonu olarak bir ayrıcalığı var mı? Bunları düşünmek bile bizleri birbirimize yaklaştırır. "Biz" sözünün kapsamını bir çözümleyebilsek... Karşı karşıya gelip üzerlerinde durabiliriz bu konuların. Mehmet Yücel bunu denedi. Okur yazar hemşerilerimin (gerek buralarda, gerek oralarda) aralarında olmak isterim.

Şunu unutmayalım ki halkımızdan çok şeyler öğrenmek zorundayız. Önce dilimizi. (Bu ara şunu düzelteyim. 70. Yıl bildirisinde geçen söz. "itişken"dir, "itişben" değil! Bir dizgi yanlışı olmuş. Mücadeleci sözünün tam Cidelicesidir. Savaşımcı, çok

kötü bir söz... —sözcük, demiyorum— Oysa "kelime"nin tam karşıtı "sözcük" değildir, "söz" biraz daha yakınıdır. "Eğlen güzel, eğlen sana bir çift sözüm var" diyen şair sevgilisine ne kadar laf edecektir? Eğer iki şey söyleyecekse bu tümce midir, kelime midir? Yoksa anlamı olan iki dize mi? Laf dizisi de olabilir. "Sen, ben bizim oğlan" tümce değil, laf dizisidir.

(Bunların içinde, dışında) sordukların için yanıtlarım aşağı yukarı bu kadar. İncelemende üzerinde durulacak yerler var. Onları "şifahi"ye bırakalım istersen. Ya da benim rahat bir zamanıma

"Sazını Çalana" şiirimin bulunması için ip uçları düşünelim: "Mustafa Necati"nin Kastamonu'ya ayak bastığı gün Açıksöz'de çıkan şiirdir bu. M. Necati Kastamonu'ya sanıyorum 1927'nin Temmuz'unda ayak basmıştır. Yanılıyorsam, bunu bir Milli Eğitimci olarak saptayabilirsin. Bu şiire birçok bakımdan önem veriyorum. "Bütün Şiirleri" kitabımın ilk şiiri olarak kitabımın en başına koyacağım. Hem Necati Bey'in, Hem Faruk Nafiz'in, hem de Kastamonu'nun, Açıksöz'ün ve gençliğimin (tam onaltı yaşın şiiri) bir anısı olarak.

Gözlerinden öper, başarılar dilerim.

İmza

İki mektup arasında zorunlu kıyaslama yapmaya başlamıştım. Kastamonu Lisesi'nden yetişen iki tanınmış yazar... Ilgaz'ın deyişiyle bir sağaçık gibi şiir yazan Vehbi (Orhan) Şaik * Ilgaz ise iyi bir solaçık... Halka açık anlamında olsa gerekti... Demek "rahatsız etmeme" gibi düşüncelerim doğruydu ama, sağaçıklar içindi. Hemen her olayda Ilgaz'ın farkı görülüyordu. Biri yarım sayfa; diğeri yedi sayfa... Ilgaz farkı buydu işte...

Neden geç tanımaya başlamıştım, Ilgaz'ı... Kitaplarının topunu şimdiye kadar neden okumamıştım... Kendi kendime kızıyordum. Daha da zaman kaybetmemeliydim.

---

* Bkz. Yokuş Yukarı,Çınar Yayınları, 3. basım, s. 47.

Hemen Hoca'nın şiirlerine sarılmıştım. Bu ne iş! Şiirleri de o güne kadar okuduklarımdan çok farklıydı. Yoksul öğrencileri, tezgâhtarları, çırakları, hastaları, çocukları anlatıyordu. Başka bir etkililiği vardı. Ezene karşı ezilenin yanına geçiyordu. Onlar direngen, itişken ama yaşama olumlu bakan insanlardı. Şükürcü değillerdi. Ağasının, patronunun elini, eteğini öpmüyorlardı. Her gün yanıbaşımızda olan gerçek insanlardı... Ilgaz'ı daha da tanımak; sorularımı çözmek gerekiyordu... Bu şiirleri yüzünden içeriye de atılmıştı. O yine dengildemeden, ip tutmaca gitmesini bilmişti.

Yoksul halkımızın sözcüsü Ilgaz şiirlerinde Kastamonu sözcüklerine, deyimlerine de bolca yer veriyordu. Öykülerinin, romanlarının ana konuları gibi... Karşılaştığım her kenttaşımla sözü hep Ilgaz'a getiriyordum. Ad olarak duymaktan öteye pek bilgileri yoktu. Doktorlar, avukatlar, öğretmenler... Hepsi de aynıydı. Ortada büyük bir ayıp vardı. Böylesi bize dönük bir yazara, böylesi sırtı dönüklük büyük bir ayıp değil miydi? Ne yapıp yapmalı bu ayıbı gidermeye çalışmalıydı.

Ilgaz'ın Kastamonu'dan birkaç kişiye yazarak *"Sazını Çalana"* şiirinin bulunmasını istediğini duymuştum. Bulamamışlardı nasılsa... Araştırdıklarına da inanmıyordum. Bu şiiri bulmalıydım. Ilgaz'a yazdığım mektupta şiiri aramaya başladığımı belirtmiştim. O da mektubunun sonunda bu konuya değiniyor; Bakan Mustafa Necati'nin beğendiği bu şiiri *"Bütün Şiirleri"* kitabının başına koyacağını yazıyordu...

KEL MAHMUT...

Kastamonu Gazetesi Yazıişleri Müdürü Cemil Özel, Kel Mahmut'un adresini sürdürümcüler listesinden çıkarıp elime tutuşturmuştu; alaylı bir dille "Al bakalım, Rıfat Ilgaz uzmanı!.. Sana iş veriyorum!.." demişti. Demek Kel Mahmut yaşıyordu... Adresi bile elimdeydi. Adı "Nihat Dicle" olarak yazılıydı. Hemen Kel Mahmut'a koşmalıydım.

Ankara'ya döner dönmez Nihat Dicle'yi telefonla aramıştım. Sevinmiş, hemen beklediğini söylemişti. Böyle zamanlarda teyp ve fotoğraf makinesi olmalıydı. Yoktu işte!.. Hemen her şeyi yazmaya çalışacaktım. Kapıdan girdiğimde elini öptürmeyişi kişiliğini belli etmişti. Seksendört yaşındaki (Ekim 1983) Nihat Dicle "Bir Birinci Dünya Savaşı'na, bir Balkan Savaşı'na, bir Kurtuluş Savaşına, bir Şapka Devrimi tanıklığına koşuşturup duruyordu. Anlaşılan hazine zengindi. Belleği de oldukça yerindeydi. Değindiği konulara gereken ilgiyi göstermediğimi anlamıştı. Oysa bu ilgisizlik o günlüktü. Ben "Kel Mahmut" ile konuşmaya gelmiştim; Nihat Dicle ile değil...

Kel Mahmut'un önce yaşamını öğrenmiştim. 1899'da Diyarbakır'da doğmuştu. Orada girdiği öğretmen okulunun üç ve dördüncü sınıflarını İstanbul'da okumuştu. 1919'da Kastamonu'ya atanmıştı. 1939'a kadar Kastamonu'nun çeşitli okullarında elişi, tarih ve coğrafya okutmuştu. Eşi, Taşköprülü Hecer Dicle milletvekili olunca Ankara Cebeci Ortaokulu'na geçmiş; yirmibir yıl da burada çalıştıktan sonra 1959'da isteği ile emekli olmuştu.

Bir kez saygılarımı ve çok iyi bulduğumu belirttikten sonra, değindiği konularda ileride derinlemesine söyleşebileceğimizi, bu görüşmede *"Hababam Sınıfı"* ve "Kel Mahmut" olayı üzerinde görüşme için geldiğimi söyleyince güçlü belleğini o yöne çekmişti. O günkü söyleşi *Kastamonu Gazetesi*'nin 12.11.1983 günlü sayısında çıkmıştı. (Buraya kimi bölümlerini alıyorum.)

— Yetiştirdiğiniz öğrencilerden sizi arayanlar oluyor mu?

— Kala kala bir Rıfat Ilgaz kalmıştır, diyebiliriz. Diğerleri hemen hemen (çoğunluğu) "Rahmeti Rahman'a" kavuştu. Fakat, Allah'a çok şükür ki, evvela sağlığını, kendi durumunu ve bulunduğu bölgeye de hizmet etmek için Rıfat Ilgaz'ın çalışmalarını, hizmetlerini takdirle, şükranla anarım. İsterim ki, her gence örnek olsun. Ve örnektir de... Çünkü, benim gibi yaşlı bir öğretmeni unutmamış; Hababam Sınıfı'na örnek olarak göstermiş-

tir. Ben de her yönden kendi çalışmamın meyvesini O'nun yazdığı eserde yer vermesiyle gördüm. Minnetlerimi, teşekkürlerimi sunmayı vicdani bir vazife bilirim. Allah O'na uzun ömür versin; memlekete daha büyük hizmetlerde bulunsun. En büyük hizmetlerinden birisi de memleketi olan Cide'de çalışmasıdır. Başkaları doğduğu, büyüdüğü şehri beğenmez; büyük şehirlerde oturmayı, yaşamayı ister. Rıfaz Ilgaz bu bakımdan da takdire şayandır, hörmete şayandır. Saygıyla O'nu gözlerinden öper, daha üstün başarılar sunarım.

— Sayın Dicle, Kel Mahmut sizsiziniz, değil mi?

— Haa evet! Kel Mahmut benim. Rıfat beni çok sevdiği için bana bu payeyi verdi. Televizyonda izlerken hemen kendimi tanıdım. Öğrencilerimi her şeyden daha çok sevdiğimi, yol gösterdiğimi, en iyi şekilde yetişmeleri için her çareye başvurduğumu bir kez daha anladım. Benim için büyük sürpriz ve mutluluk kaynağı oldu. Hemen Rıfat'a teşekkür mektubu yazdım.

— O mektubunuzu izninizle ben okuyayım. "Bu mektubu yazmaktaki birinci sebep, geçen akşam televizyonda çok kıymetli eseriniz olan Hababam Sınıfı filmini seyretmek olmuştur. Daha önce tüm akrabalarım ve blok komşularımız bu filmi seyretmişlerdi. Bana verdiğiniz Kel Mahmut rölünden dolayı size minnettarlığımı, takdirlerimi, gurur ve iftihar duygularımı iletmektir amacım. Ne yapacağımı bilemiyorum. Yalnız, televizyon gibi bir yayın aracında, eserinizi tüm memleket bireylerinin iftiharla seyretmesi kâfidir. Sağ olunuz, var olunuz. Duygularımı takdirlerinize bırakıyorum" diyorsunuz. Kel Mahmut olarak simgeleşen öğretmenliğinizi göz önüne alarak günümüz öğretmenlerine neler söylemek istersiniz?

— Hababam Sınıfı'nda olduğu gibi kırk yıl öğrencilerimi topluma kazandırabilmek için çalıştım. Çok disiplin kurulunda üye ya da başkan olarak görev yaptım. Suçlarının yanlışlığını kabul ettirdim, gösterdim. Ama, hiçbir şey olmamış gibi sonuçta affettim. Öğretmenlere öncelikle şunları söylemek isterim: Oku-

lun amacı öğrenciyi topluma kazandırmaktır, ceza vererek okuldan atmak değil... Çocuk dövülmez, iyi örnekle ve öğütle yola getirilir. Öğrencilere bir, sıfır gibi düşük notlar vermek onların okula, öğretmene ve öğrenmeye olan isteklerini büsbütün kırar. Bu ancak sokağa dökülmeyi körükler. Amaç not değil, öğrencinin öğrenmesidir. Öyleyse not istek artırıcı, teşvik edici bir araç olarak belli bir düzeyin üstünde tutulmalıdır. Okula gelen öğrenci dört numarayı kazanmıştır. Çünkü, öğrenmeyi ve eğitimi kabul etmiştir. Çocuk yaşına göre, aile durumuna, giyimine, gıdasına göre (açısından) zaten çok şeylerden mahrumdur. Bunu öğretmen yakınen bilmeli ve ona göre muamele yapmalıdır. Öyle olursa o çocuk günün birinde nasıl olsa öğretmenlerinden aldığı ilham ve telkin ile hem şahsına, hem ailesine ve hem de memleketine faydalı olur. Açıkça söyleyim, bazı öğretmenler meslek derslerini görmedikleri için, başka bölümlerden mezun olup geldikleri zaman çocuk ruhiyatını (psikolojisini), eğitim işlerini bilmedikleri için, çocuk bilmedi diye sıfır, bir veriyor... Çocuk (okula gelmekle) dört numarayı kazanmıştı, oysa... Sen onu biraz daha teşvik edersen yarım numara daha alır ve geçer. Başarısı 'orta'da kalır, o kadar... Daha çok çalışmak, kabiliyetini daha çok göstermek (ister). Üstün başarılı olabilir. (...) Bizim istediğimiz budur. İki sene üstüste bırakıp soğağa atmak değil...

Kel Mahmut ne denli içli ve içtenlikliydi... Eğitim görüşlerini açıkladıkça Kel Mahmutluğu anlaşılıyordu. Aynı zamanda, elli yıl önce, elli yıl sonra eğitimimizde pek olumlu değişikliklerin olmadığı da ortaya çıkıyordu. Rıfat Ilgaz için dedikleri ile Rıfat Ilgaz'a yapılanların bağdaşmadığı da görülüyordu. Atatürk dönemi anlayışında çok değişiklikler mi olmuştu ne...

Bu söyleşiyi Ilgaz, *Kastamonu Gazetesi*'nden okumuştu. *Gösteri* dergisinde çıkan bir söyleşisinde (Mart 1984, s. 79) kendisine sorulan "Bu tipleri yazarken kendinizden bir şeyler katmışsınızdır değil mi?" sorusunu Hoca şöyle yanıtlıyordu:

"Hayır. Bu tipler gerçeğe tamamen uygundur, pek bir şey

katılmamıştır. Kel Mahmut bizim müdür yardımcısıydı. Geçen yıl müdür yardımcısıyla Kastamonu Gazetesi'*nde bir röportaj yapıldı. 'Kel Mahmut siz miydiniz?' sorusuna, 'Evet, Rıfat beni çok sevdiği için bana bu payeyi verdi' diyor. Ne gariptir ki Hababam Sınıfı 15-20 yıl önce filme alınmak istenmişti, öğretmene Kel Mahmut dediğim için sansür kurulundan geçememişti. Oysa Hocam, Kel Mahmut sıfatıyla övünüyordu..."*

İzleyen günlerde Nihat Dicle ile üç kez daha görüşmüş, yakın bir dostluk kurmuştum. İş, Hoca ile tanışmaya kalmıştı. Gönül rahatlığı ile tanışabilirdim artık. Yeter ki yakın zamanda olsundu...

III
DOST İLE ADIMLAR

KUCAKLAŞMA...

Sekiz Mart'ın Cumhuriyet gazetesi (1984) bir gün sonra Rıfat Ilgaz'ın iki imza için Ankara'ya geleceğini yazıyordu. Tamamdı işte... Geliyordu...

Tanışma sahnemizi o günden düşlemeye başlamıştım. Neler söyleyecektim?.. O neler diyecekti?.. Bana ne kadar süre ayıracaktı?.. Bir saat ayırsa yeterdi... Belki daha çok da ayırabilirdi... Ama, görüşmek isteyen çok kişi olurdu... Ünlü kişiler... Ben onların yanında neydim !.. Çevresini sararlar, alır bir yerlere götürürlerdi... Hoca'nın da işleri olabilirdi... Benimle bir saat görüşse yeterdi yine de...

Ilgaz'la hangi aşamada tanışmalıydım?.. Rahat bir zamanında olmalıydı... Yanında kimse olmamalıydı... Yoksa benimle ilgilenemeyebilirdi... Sonra, kendimi tanıtırken ne demeliydim?.. İlgi gösterirse daha neler söylemeliydim?.. Göstereceği de belli değildi ya!.. Ne olup ne olmayacağı belirsiz bu durum karşısında işi akışına bırakmalıydım... Bakalım ne olacaktı?..

Ertesi günü okuldan öğle saatlerinde Kızılay'a geçmiştim. Dost Kitabevi'nin olduğu sokakta onbeş yirmi volta atmıştım. Bir türlü gelmiyordu... Ama daha zaman vardı... Şöyle şu taraftan gelecekti... Araba duracak, içinden inecek... Fotoğraflarındaki gibi sinirli miydi acaba?.. Arabadan inince mi yanına gitmeliydim?.. Yoksa masasına oturduğunda mı?.. Bir tanışsaydım da şu karnımın ılıması, bacaklarımın titremesi geçseydi...

Bir yandan kendi kendime konuşurken diğer yandan kitabevine girmiş, Hoca'nın imza atacağı masayı ve çevresini incelemiştim. Alt katta, galeri şeklinde rahat bir yerdi. Orhan Asena, Tarık Dursun K. da aynı masada imza atacaklardı. Henüz kalabalık da yoktu. Tanışma için burası daha uygundu. Yine de dışarıda beklemeli, gelişini görmeliydim.

Tam kitabevinin dış kapısından çıkarken bir araba duruvermişti!.. Oydu!.. Elini mindere destek yapmış benden yana bakıyordu... Ön kapıdan inen oğlu olmalıydı. Bu bayan da ya kızıydı ya da gelini... Kapıyı oğlu açıvermişti. İnmişti işte!.. Ayaklarını basıp doğrulmuştu... Boylu poslu bir adamdı... Yakışıklıydı... Fotoğraflarındaki gibi hiç de sinirli değildi... Sevimli bir görünüşü vardı...

Benden yana yürümeye başlamışlardı... Yoldan bir yana kaymıştım... Çevremde bir-iki okur daha vardı. Bize dönmüş, gülücükler saçarak başı ile selam vermişti... Bak tanımıyordu. İşte!.. Nereden tanıyacaktı ki!.. Ama bir tanısa yanıma gelirdi... Sarılırken herkesler bize bakarlardı... Bir dahaki gelişinde bunlar belki olurdu da...

Peşinden gittiğimde imza atacağı büyük masaya oturmuş, bir okuruyla söyleşiyordu. Yaklaşmıştım... Birinin yaklaştığını görmüştü... Şimdilik sıradan bir okuru idim... Kendimi tanıtamadan uzaklaşmıştım... Kitabevinin salonunda yarım daire çizmiştim... Ne olursa olsun tanışmalıydım... Yeniden yaklaşmıştım... Bir metre kadar kalmıştım... Oturuyordu... Dönmüş, bakmıştı... Bu kez konuşmalıydım artık...

"Efendim!.. Ben Kastamonu Gazetesi'nden Mehmet Saydur!.."

Ne olacağını, nasıl davranacağını, ne diyeceğini düşünmeme fırsat bırakmamıştı:

"Aaa! Mehmet Saydur!.. Benim bürcük* hemşerim!.." İki elini masaya destek yapmış; ayağa kalkmıştı.

---

* Bürcük: (Kastamonu ağzı), biricik, canım...

O ayağa kalkarken dokunurcasına yaklaşmıştım... Artık tokalaşarak öpüşeceğimiz belli olmuştu... Ama hiç de öyle olmamıştı. Doğrulur doğrulmaz kollarını açmıştı... O'nu öyle görünce benim kollarım da açılmıştı. Birkaç saniye içinde konuşmaksızın özlem dolu bakışlarımız kucaklaşmamızı hazırlayıvermişti... Tam anlamıyla sarılıyorduk. Ilgaz'ın kolları sıkıca sarmış, elleri sırtımı okşuyordu... Ohh! Ne güzeldi!.. Bu, tokalaşarak öpüşmekten de öteye güzel bir şeydi...

"Demek Saydur ha!.. Otur Saydur, otur!.. Hıhı hıı!.. Otur hele otur!.."

Tarık Dursun K.'nın sandalyesine oturuvermiştim. O, özlem dolu bakışlarıyla beni süzüyor; hal hatırımı soruyordu. Oysa asıl hatır soracak bendim. Kendimi toparlamış; saygılarımı sunmuştum. Coşku içindeydim... O ne demişti; ben ne konuşmuştum?.. Akılda tutmak çok zordu... Alışılagelmişin çok ötesindeki bu tanışma oğlu ve gelininin de ilgisini çekmişti. Önemli biri miydi, acaba?.. Onlar da yaklaşmışlardı. Ilgaz tanıtmıştı:

"Bizim Mehmet Saydur!.."

Aydın Ilgaz:

"Aaa! Saydur, demek!.."

O da öpüşmeye hazırdı. Oğlu Aydın ve gelini Nilgün ile de tanışmıştık işte... Hoca bırakmıyordu. Yeniden oturmamı istiyordu. Oturma eyleminde kazandığım zamanı şöyle bir çevreme bakmak için harcamıştım... Kalabalık oluşmuştu... Kucağında kitaplarla insanlar bir sıra oluşturmuşlardı bile... Hoca ise hiç oralı değildi... Çevreden habersiz, benden yana eğilmiş, hem konuşuyor, hem soruyordu... Sorularının yüzde doksanı Kel Mahmut'la ilgiliydi... Ama yeterdi... Herkes bize bakıyordu... Kızanlar da çoktu belki... Bu aşırı ilgi beni şaşırtmış; şaşkınlık da rahatsız etmişti... O artık benim yakın dostumdu.. Nasıl olsa görüşürdük... Hoca'yı uyarmalı; bir şeyler yapmalıydım...

"Hocam, sanırım daha görüşürüz... Okurlarınız..." deyivermiştim.

Hoca doğrulmuş; çevresine bakmıştı. Dediklerim doğruydu. Yanımda dikilen adamı görünce, Ilgaz yine devreye girmişti:

"Aaa! Tarık Dursun, kusura bakma! Bak tanıştırayım..." demişti. Tanışmıştık.

Hoca'yı okurlarına bırakmış, salonun diğer köşesindeki Aydın Ilgaz'ın yanına gitmiştim... Aydın Bey ile de söyleşiyi derinleştirmiştik. Bu sırada, Basın Yayın'da okuyan Mehmet Yücel arkadaşım gelmişti. Artık daha rahattım.. Yeni çıkan kitaplarını alarak evden çantayla getirdiğim kitaplarla yan yana koymuştum. Ben de kuyruğa girmeli ve imzalatmalıydım. Az kişi kalınca imzalatabilirdim... Hoca bizimdi nasıl olsa... En iyisi, yıllardır özlemini duyduğum Hoca'yı seyretmeliydim...

En uzun kuyruğu Rıfat Hoca'nın okurları oluşturmuştu. Arkadaşımın... Esprileriyle okurlarını coşturuyordu. Bir imza için bir saat bekleyenler vardı. Ben ise bu adamla akşam oturup söyleşecektim... Artık bundan hiç kuşkum yoktu...

Aydın Bey'le konuşurken birden Hoca'nın sesi duyulmuştu:

"Mehmet Saydur!.. Gel!.."

Koşuvermiştim... Hoca'nın yanında biri vardı.

"Bak, Mustafa Ekmekçi!.. Kel Mahmut'u soruyor...

İmzaya bir iki dakika ara vermiş, Ekmekçi ile konuşmamı izlemişti. Döndüm;

"Hocam, ben sizi Nihat Dicle ile görüştüreyim!" dedim.

"Bu çok güzel olur yahu! Ekmekçi hep söyler, sizi görüştüreyim, diye... Ekmekçi, izin ver, Saydur görüşmeyi sağlasın!"

Öneriyi Ekmekçi de benimsemişti. Ertesi günü de Hoca Evrensel Kitabevi'nde imza atacaktı. Nihat Bey'i Evrensel'e getirmem isteniyordu. Ekmekçi de gazetecilerin gelmesini sağlayacaktı.

Görevime hemen başlamalı; zaman kaybetmeden Nihat Dicle'ye gitmeliydim. Ya sonra?.. Dicle'nin evinden çıkınca Hoca'yı nerede bulacaktım? Ilgaz'a, Nihat Bey ile hemen görüşmem gerektiğini söylemiştim ki cümlem yarıda kalıvermişti...

"Görüş, konuş! Çıkınca da Stad Otel'e gel!" deyivermişti. Sevinçle "Tamam Hocam!" diyerek ayrılmıştım.

GÖRÜŞME ZORLAŞIYOR...

Kitabevinden Emek'e kadar başından beri Ilgaz'la ilgili anılarım gözümün önünden film şeridi gibi akmıştı... Ilgaz, düşündüğümden de sıcak, çok daha sevecen, çok daha halk adamıydı.. Büyük yazar birkaç dakika içinde yakın dostum oluvermişti... Ali, Ahmet, Osman gibi... Yok canım, onlardan daha yakın..

Nihat Dicle'nin yüksek sesli ziline ilk kez telefon etmeden basmıştım. O da şaşırmıştı. Zamansız, habersiz bu gelişin nedeni neydiki?..

Rıfat Ilgaz'ın Ankara'da olduğunu; ertesi günü yine imza atacağını ve kendisini yanına götürmek istediğimi söylemiştim. Yüzde bir bile olsa "olmaz" demesinden korkuyordum. Sonuçta korktuğum başıma gelmişti. Nihat Bey rahatsızlığını, evden dışarı çıkamayacağını belirtiyordu. Eyvah!.. Ya ne yapacaktım?.. Kendisini yormadan götüreceğimi belirtsem de fayda yoktu. Bir de ikinci hanımı engeldi. Kadın, kesinlikle görüştürmek istemiyordu. Neredeyse "Buraya falan da gelmesin!" diyecek gibiydi. En iyisi olayı kabarmadan bırakmak; geçecek süre içinde başka bir yol düşünmekti...

Otele gelinceye kadar bu olumsuz sonucun nedenlerini ve çok sayıda çözüm yolu düşünmeye başlamıştım. Dicle, öğrencisinin ayağına mı gitmek istemiyordu? Öyle ya... Öğrencisi öğretmeninin ayağına gelmeliydi... Hiç düşünmemiştik... Durumu Ilgaz'a yansıtmayacak; başka çözüm yolları üretecektim...

Hoca dinlenmeye çekilmiş olduğu için oğlu ve gelini ile söyleşmeye başlamıştık. Bir süre sonra Hoca yanımıza inmişti. "Eee, kalabalıklaştık artık!" diyerek gelmiş, oturmuştu. Kanyağı gelmişti... Diz dize oturuyorduk.. Sık sık elini dizime koyuyordu... Bu yakınlığın anlatımı olmalıydı... Nereden nereyeydi... Bir dağ köyünden lüks bir otelde Rıfat Ilgaz'la diz dize... Düş değil gerçekti... Eli dizime vuruyordu işte...

Dicle'nin gelememe nedenini, kendisini evinde beklediği yalanını da ekleyerek söylemiştim.

"Tamam! Dur bakalım, ne zaman gidebiliriz?.. Yarından sonra... Öğleye doğru... Sen ona göre hazırlıklarını yap!" deyivermişti.

Görüşmecilerin bir yanı tamamdı. Diğer yanını ne yapmalıydım? Bu düğüm çözülmeliydi...

Bir yazar-okur ilişkisi kalmamış; konuşmalar kenttaşlardan kurulu bir grubun söyleşisine dönüşmüştü. Yakından tandığımız bir dostumuzdu sanki... Bol bol Kastamonu'dan, Sarıyazmalılar'dan, Yıldız Karayel'lerden, şiirlerinden söyleşiyorduk. Köylümüzün yoksulluğunu, emeğinin karşılığını alamadığını; geleneklerimizi, yöreye özgü sözcüklerimizi... Zaman ilerlemişti. Hoca dinlenmeliydi. Yarın öğleden sonra yine görüşürdük... Hem cumartesiydi. İzin isteğimiz üzerine, Hoca:

"Haydi dinlenin bakalım. Yalnız, yarın saat kaçta burada olacaksınız" diye sormaz mı...

Demek bizi otele bekliyordu. Erken kalktığını da söylemişti. Biz ne zaman gelsek Hoca hazırdı. Nasıl bir adamdı, bu Hoca!.. Biz dememiştik; o bekliyordu... Oysa biz O'ndan daha çok istiyorduk. Saat dokuzda buluşma sözüyle ayrılmıştık. Düş dünyasında yaşıyordum... İvedi olarak yatıp, erkenden Hoca'yı bulmalıydım...

İLK SÖYLEŞİ SIRASI...

Sabah erken kalmış; sekizde Ulus'a varmıştım. Bir süre gezindikten sonra otele girmiştim. Birisi neden geldiğimi sorsa koskoca yazarın adını verecektim... Ne diyebileceklerdi ki... Döner kapıdan çam devirmeden girmiş olmanın keyfiyle salona yönelmiştim. Aaa! Ilgaz gazete okuyordu... Yaklaşmış;

"Günaydın, Hocam!" demiştim.

"Ooo! Günaydın Saydur! Gel, otur hemşerim!"

Mehmet Yücel de yanımdaydı. Ilgaz'dan öğrenmek istediğim pek çok konu vardı. Sorular hazırdı. Ancak, bir türlü giremiyor; üç dostun yıllar sonraki buluşması gibi özlemle söyleşiyorduk.

Bir saat kadar sonra iki genç; ardından da bir bayan söyleşi için damlamıştı. "Efendim saygılar.." gibi düzmece sözcüklerle iki üç metre uzaktaki koltuktan bir şeyler soruyorlardı. Söyleşilerini bir dergi ya da gazete için yapıyorlardı. Ne de olsa okkalıydılar... Ya ben!.. Ben neyin adına soru yöneltecektim?.. İlgimi doyurmak için!... Üstelik onlar Hoca'dan süre de almışlardı. Ben de almalı mıydım?...

"Hocam! Ben de birkaç soru soracaktım. Bana da zaman verebilir misiniz?.."

"Aa! Öyle mi?.. Bakın gençler! Bu genç arkadaşlarımız benim hemşerilerim. Çok yetenekliler hem de... İlk söyleşi hakkı onların... Sonra, sizinle söyleşirken de onlar denetleyecekler... Ben unutursam onlar anımsatacaklar!.."

Kulaklarım böylesi sözler de duyacakmış meğer... İlk söyleşi sırası bizimmiş... Dostumuz bizi göklere çıkarıyordu... Patlamış balon gibi aşağıya düşmemeliydik...

Söyleşiye ben başlamıştım. Hiçbir yayın organına değil, kendi adıma... Oysa bugünler içinmiş meğer... Sorularımız nelermiş? Hoca nasıl yanıtlamış? Notlarımız tanığımızdır...

— İlk yazılarınız Kastamonu'da çıkmış. Hangi gazetedeydi?

— İlk yazılarım Nazikter, Çalçene ve Açıksöz'de çıktı. 1926-1927'ler...

— Açıksöz Ulusal Kurtuluşçu ilk gazete...

— Evet, öyle!.. Kurtuluş Savaşı sırasında Cide'de Açıksöz'ü dört gözle beklerdik. Bugünkü Cumhuriyet'den daha önemliydi benim için... Açıksöz'de yazabilmek zordu. Bugünün gazetelerinde yazmaktan daha zor... A. Ziya Banoğlu'nun ilk

yazısını bile Açıksöz'de ben yayımlattım. Banoğlu Kastamonu'da Gürcü göçmeniydi. İlk yazısının adı "Kitaplar"dır... Basın Şeref Kartı almasında bu yazıdan söz eder.

— Peki, siz bir mizah ustasısınız. Mizah yanınızı saptayan...

— O da Kastamonu'da oldu. Mizah yanımın olduğunu ilk kez Çalçene'de yayımlanan yazılarım ortaya çıkardı. İlk mizah yazım ortaokulu bitirdiğim yıl bu gazetede çıktı. O da bir öyküydü. Onun dışındakiler taşlama şeklindedir. Gazetenin sahibi Yusuf Niyazi "Sende iyi bir mizah yeteneği var..." dedi.

— Kastamonu halkı mizaha yatkın. Özellikle bazı sözcüklerle mizahı zenginleştiriyorlar...

— Bizim Muallim Mektebi'nde Elektrikçi Muzaffer adında bir hemşerimiz vardı. Ben ondan çok sözcük, deyim derledim. Bunların bir çoğunu bugün bile pek çok yazar arkadaşım kullanıyor. "İp tutmaca gitmek" gibi... Kastamonu canlılığı "bitek hemşerim" konuşması vardır. Meddah ağzı bir konuşma... Benim mizaha yatkın bir kişilik geliştirmemde bu yörenin etkisi olmuştur. Arkadaşlarımdan utandığım için çarık yaptırıp giymişimdir. Diğer yandan, bir yazarı oluşturan önemli etken dildir. Ben dilimi de Cide'de, Kastamonu'da kazandım. Anam, babam Bartınlıydı... Ben Cide Türkçesi ile yetiştim. Yani, anamın diliyle değil; yöremin diliyle...

— Ana babanızın etkisi az mı oldu?

— Babam medresede okuduğu için dili aydın diline yakındı. Bu nedenle bende babamdan doğru bir Osmanlıca, halktan doğru bir Cide dili vardır. Ortaöğrenimim sırasında da Kastamonu diline alıştım.

— Siz kırklı yıllarda mizah dergileri çıkarttınız. Mizah Ustası olarak o yıllar ile günümüz mizahını nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Günümüzde politik gülmeceye doğru bir gidiş var. Oysa mizah, daha çok toplumsal-ekonomik olaylar ve insanların ilişkiçelişkileri üzerine olmalı. Şimdilerin hoşgörü havası içinde politik gülmecelerin yergi olmasından dolayı mizah günlük işlevin-

den uzak kalıyor. Aslında olması gereken toplumsal yergidir. Kişiler değişir; olaylar kalıcıdır. Şimdiki mizah kalıcı değildir. Mizahın bir iki işlevi vardır. Düşündürme yerini gülmeye, eğlenmeye bıraktı. Bugün olaylar tatlıya bağlanıyor. İster istemez belli bir zümre yanında yer alıyor. Oysa, sınıfsal farklılık ortaya konmalı; emekçiden yana olunmalıdır. Bir toplumsal olayı iki yandan da görmek olasıdır. Ya ezenden, ya da ezilenden yana olmak... Mizah toplumsal yergi işlevini yitirmemelidir...

Ilgaz'ın daha fazla zamanını almak istememiştim. Gündemdeki diğer söyleşileri de yapacak, sonra imzaya gidecektik. Artık birlikteydik, nasıl olsa...

Söyleşi... Hiçbir yayın organına değil... Oysa bugünler içinmiş meğer...
(10.03.1984. Ankara Stad Otel...)

İmza atacağı kitabevine kol kola gitmiştik. Yakınında bulunmamı istiyordu. "Açık çay". adını verdiği kanyağını bittikçe ben dolduracaktım... Sıradaki bir okuru, "Efendim, çayınızı soğuttunuz!.." diye anımsatma gereği duymuş; Hoca kendine özgü esprisini patlatıvermişti:

— Olsun! Kendi sıcaklığımız yeter!..

Hoca'nın dostları görüşmeye geliyorlardı. Celal Vardar da gelenlerdendi. Ekmekçi de gelmişti. Hoca'nın az uzağında söyleşiye daldığımız bir sırada adımı duymuştum:

— Saydur! Neredesin?

— Buradayım Hocam, geldim!..

— Bak, arkadaşlar da Gazi'denmiş!..

İki kız kitap imzalatıyordu. Hoca, onlara beni tanıtmış, bir iki konuşmuştuk. Kızlar kitapları imzalanınca çekip gitmişlerdi. Bir süre sonra "Açık çay"ın bittiğini görmüş; bardağını almak istemiştim. İmza atmaya dalmış olan Hoca kıpırtıya dönüp bakmış ve benim olduğumu farkedince yüzü asılıvermişti:

— Ne yapıyorsun, sen burada!..

— Bardağınızı...

— O kızlarla gitmedin mi?

— Yoo! Niye gideyim?..

— Ben neden tanıştırdım seni!.. Benim hemşerime bu yakışır mı?..

Susmuştum. Suçlu olduğum için üzülmem gerekiyordu. Üzülemiyor; Hoca'nın bu denli yakın yaklaşımı için sevinmek istiyordum. Onu da yapamıyordum...

Mustafa Ekmekçi'ye Nihat Bey'in durumunu anlatmış; evinde Hoca'yı beklediğini söylemiştim. O da "gidelim" demişti. Gidecektik... Ne zaman?.. Onu da ayaküstü kararlaştırmıştık. Yarın sabah gidecektik... Bakalım ne olacaktı?..

O akşam Hoca, çağrılı olduğu bir yemeğe gidecekti. Ayrılacaktık. Ertesi günü sabah otelde buluşmak üzere...

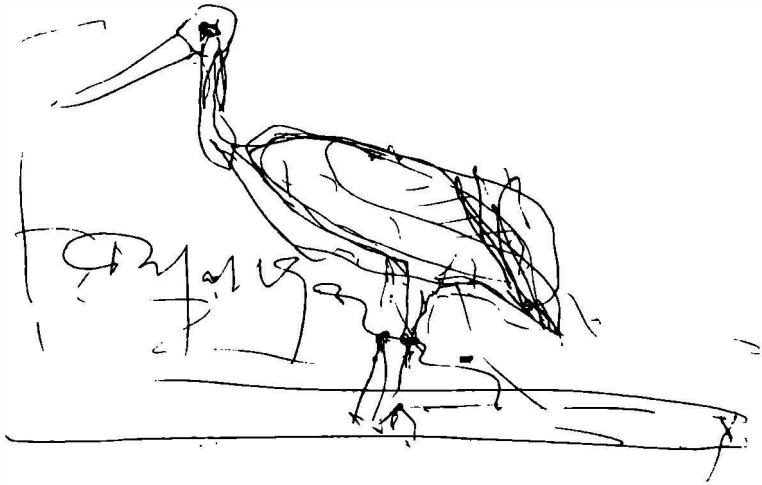
HABABAM SINIFI GERÇEĞİNE DOĞRU

Akşamdan bir arkadaşımdan büyük bir teyp bulabilmiştim. *Hababam Sınıfı* gerçeği çözülecekti belki... Sesleri belgelemeliydim... Ulus'ta ucuz (!) kaset satan bir dükkân duymuş; iki tane alabilmiştim... Yeterdi... Keşke beş altı tane alabilseydim.. Hele bir görüşme gerçekleşsindi... Önemli olan buydu... Görüşmenin önemli yanlarını alıverirdim...

Sabah sekizde Mehmet Yücel'le otele gitmiş; Hoca'yı yine günlük gazeteleri okurken bulmuştuk.

"Evet, gençler! Bu gün Kel Mahmutumuzu göreceğiz demek!.." değişinden heyecanlı olduğu anlaşılıyordu. Ben ise doğacak aksilikleri düşünüyordum...

Az sonra yanımız kalabalıklaşmıştı. Mustafa Ekmekçi bekleniyordu. Bu arada Hoca, görüşmenin havasına çoktan girmiş; bizlere 1929'dan bir Kel Mahmut anısı anlatmaya başlamıştı. O yıl öğretmen okulu son sınıf öğrencisi olarak uygulamaya çıkmışlar; ilkokulda ders veriyorlar... Usül-ü Tedris (öğretim yöntemleri) dersi Hocası Nihat Dicle de onları dinleyerek not veriyormuş... Mehmet Rıfat (Ilgaz)'a Resim dersi düşmüş... Toplu öğretim ilkesi gereği ana konu (ünite) olan "Göçmen kuşlar"dan Resim dersi verecekmiş... Mehmet Rıfat, bir bostan öyküsü uydurmuş. Bir yandan öyküyü anlatıyor; diğer yandan renkli tebeşir kullanarak öyküde anlattığı olayı yazı tahtasına çiziyormuş... "Bostan kulübesi, bekçinin sopası, hırsızın bostana girip çıkması" derken yazı tahtasında bir leylek resmi ortaya çıkacakmış. Mehmet Rıfat hem anlatıyor, hem de önündeki dosya kağıdını yazı tahtası gibi kullanarak bizlerin görmesi için çiziyordu. Bu çizimi Hoca'ya imzalatarak el koymuştum:

(Rıfat Ilgaz'ın 11.03.1984'de çizdiği resim...)

Mehmet Rıfat yukarıdaki resmi öykü anlatarak tahtaya çizerken, öğretmenler komisyonu başkanı Nihat Dicle kızıyormuş. Resim dersinde öykü mü anlatılırmış!.. Bir süre sonra, yazı tahtasında leylek ortaya çıkınca öğrenciler patlamışlar:

—Leylek örtmenim!.. Leylek örtmenim!.

Bu olay üzerine, Nihat Dicle bu kez kasılmaya başlamış; komisyon üyelerine börlenmiş:

— İşte ben böyle öğrenci yetiştiririm!..

Rıfat Hoca bu anısını anlattıktan sonra ekleme yapmıştı:

— Yahu çocuklar!.. Belki Nihat Bey anımsayamaz amma namussuzum bu dersi ben verdim!..

Bu güzel anıya ve Hoca'nın son dediğine epeyce gülmüştük. Görüşme savaşının bir tarafında durum oldukça iyiydi... Ya öteki taraf... Konukların geleceğinden henüz kimsenin bilgisi yoktu. Her günkü tekdüzelikle ve pazar keyfiyle oturuyorlar olsa gerekti... Kalkmalı, Kel Mahmut'a önce ben gitmeliydim... Ortamı hazırlamayıdım... Otele telefon etmeli, Mehmet Yücel'i istemeliydim. Yücel'e durum hakkında bilgi vermeliydim... "Gelin" ya da

"Gelmeyin" demeliydim... Adamları boşuna Kel Mahmut'un kapısına yığmamalıydım... Ya tatsızlık olursaydı... Sorumlusu ben olacaktım...

Teybimi almış, kuşku içerisinde Kel Mahmut'un kapısını çalmıştım. İkinci eşi yüzüme kızgınca ve anlamlı anlamlı bakıyordu... Haber vermeden, üstelik pazar sabahı ne işim vardı... Artık çok olmuştum... İyi ki, ne diyeceğimi yolda kurmuştum. Geçenki görüşmeden çok önemli bir şeyin eksik kalmış olduğunu; Kurtuluş Savaşı'na ilişkin bu anıyı, hemen gazeteye göndereceğim için ayrıntılarıyla almak zorunda olduğumu belirtmiştim. Bu çarpıtma tutmuştu... Teybimi hazırlamıştım ve Dicle'nin yanıtını almaya başlayacaktım. Ben hazırlanırken ilk soru Dicle'den gelmişti:

— Rıfat Ilgaz gitti mi?!..

Gitmediğini, otelde olduğunu, akşam gideceğini belirtmiştim. Hanımı birden başını kaldırmış, ne dediğimi dinlemeye başlayıvermişti... Geleceğini söylemeli miydim?.. Eşi kızıyordu... Dicle de eşine gereksinliydi... Bu nedenle eşinin söylediklerine karşı çıkamıyordu... Söyleşi yapıyormuş havası vermeliydim... Öyle de yapmıştım... Ne sorduğumun önemi yoktu... Nihat Dicle konuşsun, yeterdi... Az sonra telefon edip 'gelin' demeyi düşünüyordum... Konukları hoş karşılamak ev sahibinin kalıplaşmış tutumuydu... Bu şekilde plan tutardı... Başka da yolu yoktu...

Bir saatten fazla bir zaman geçmişti... Dicle'nin bakıcı eşi (!) toparlandı;

—Biz yan taraftaki komşuya gidiyoruz, deyiverdi...

Ama ne güzeldi... Yaşamımın en mutlu anlarından biriydi... Bu denli daraldığımda kendilğinden gelen çözüm... Ne kadar da şanslıydım... İşte gidiyorlardı... Nihat Bey ile başbaşa kalacaktık. Gerisi kolaydı...

Onlar kapıdan çıkar çıkmaz teybi durdurmuş; müjdeyi Nihat Bey'e vermiştim:

— Hocam! Rıfat Ilgaz az sonra buraya gelecek!.. Sizi ziyaret edecek!..

— Yaa!.. Öyle mi?!.. Aman ne güzel!.. Ne kadar güzel!..

İlk işim telefona yapışmak ve Mehmet Yücel'i sevinçle aramak olmuştu:

— Her şey tamam!.. Hemen gelin!..

— Öyle mi? Çok iyi!.. Ekmekçi henüz gelmedi. Beklemeyelim mi?

— Hayır! Not bırakın ve hemen gelin!..

İşte her şey tamamdı... Ufak tefek işler vardı ya, onlar kolaydı... Kaseti yeniden başa almış; Kel Mahmut'a soruyu yöneltmiştim:

— Sayın Rıfat Ilgaz az sonra buraya gelecekler. Yıllar sonraki bu görüşme için düşüncelerinizi almak istiyorum..

— En büyük sevincim eski günleri yaşamak... Bundan duyacağım manevi zevk bana en büyük teselli mükâfatı olacaktır. Sonra, O'nun sınıf arkadaşlarını konuşacağız. Şunlar şunlar var (dı) diyeceğim...

— Rıfat Ilgaz ile kaç yıldır görüşmediniz?

— (Okuldan) çıktıktan sonra hiç görüşmedik.

— Yani, 1930'dan bu yana, öyle mi?!..

— Tabii tabii!..

— O halde ellidört yıldır birbirinizle görüşmediniz. Ama birbirinizi araştırıyorsunuz...

— O da son şeylerde (yıllarda) oldu...

— Bu durumda, bugünkü görüşmenin önemi oldukça büyük. Diğer yandan, seksenbeş yaşındaki Hoca'nın, yetmişdört yaşındaki öğrencisiyle buluşması aynı zamanda tarihe karşı bir zafer... Değil mi?

— Elbette! Sonra, zaten öğrencilerimizin çoğu gitti (öldü). Hatta, benim öğretmen arkadaşlarımdan hemen hemen (yaşayan) kalmadı, desem caiz (doğru)...

Ellidört yıldır görüşmemişlerdi demek!.. Biri diğerini "Kel Mahmut" yapmış; topluma kazandırmıştı... Yine de görüşmemişlerdi... Öyleyse bu görüşmenin önemi düşündüğümden de büyüktü...

Artık gelmeleri gerekirdi. Koca teybi kapının girişine kurmalı, ilk karşılaşmadaki konuşmaları da almalıydım... Kapıyı Kel Mahmut açsın, öğrencisini karşısında bulsundu... Zaten o da heyecanlanmış, evin içinde gezmeye başlamıştı... Düşündüklerimin hepsi tamamdı, işte...

(11 Mart 1984 Pazar günü saat 10.55'den 16.40'a kadar süren bu görüşmenin önemli bölümlerini, açıklamalar ışığında, noktasına virgülüne dokunmadan kasetten dinleyelim):

Nihat Dicle kapıyı ses çıkartarak açıyor. Karşısında Rıfat Ilgaz, Nilgün-Aydın Ilgaz, Mehmet Yücel, kitabevi sahibi Serpil Hanım... Rıfat Ilgaz kendini tanıtıyor:

— Efendim, Kastamonu Muallim Mektebi'nden 172 Mehmet Rıfat!..

— Efendim, benim için ne büyük saadet!..

Rıfat Ilgaz coşku içinde gülüyor. Nihat Dicle devam ediyor:

— Ne büyük saadet!.. Ne büyük!.. Buyurun, buyurun!..

Koltuklara oturuluyor. Hımırtılar... İkisi de birbirine "Hıhı!" diyerek bakışıyorlar... Mutluluktan gırtlakların düğümlendiği, dudakların kıpırdamadığı ama gözlerin konuştuğu bir an... Nihat Dicle bu coşkulu havada bir şeyler söylemeye çalışıyor. Desin de, sessizliği bozsun da varsın tekdüze olsun...

— Hoş geldiniz!.. Tekrar tekrar hoşgeldiniz!..

Sonra düzeltiyor:

— Teker teker hoşgeldiniz!..

Kel Mahmut'a ellidört yıl sonra bakarken kimbilir neler geçiyor, Ilgaz'ın gözünün önünden?.. Kimbilir neler duyumsuyor?.. Hayranlıkla Hocasına bakmayı bırakıp bir türlü söze başlayamıyor...Yine Nihat Dicle mırıldanıyor:

— Allah'a çok şükürler olsun!.. Benim için de sizin için de en büyük bir nimet!..

Mutluluk sarhoşluğundan ilk olarak yine Nihat Nicle sıyrılmaya başlıyor:

— Şöyle şuraya oturun!.. Benim kulağım da pek şey etmiyor (işitmiyor)!..

Ilgaz da kendini toparlıyor:

— Böyle mi? Nasıl münasip görürseniz...

Rıfat Ilgaz, Hocası'nın gösterdiği koltuğa oturuyor. Bu kez Ilgaz konuşacak bir şey buluyor:

— Efendim, genç kuşaklar... Bu delikanlı, diyeceğim ama, bu benim oğlum... Gelinim de burada... Bu da yayınevi sahibi (Serpil) Hanım...

— Hörmetler ederim, Yaşım seksenbeş...

— Seksenbeş oldu, değil mi Hocam?..

— Oldu ya!.. Bende her türlü hastalık mevcut...

Nihat Bey'in komşuya gitmiş olan kızı ve eşi gürültüyü duymuş olacaklar ki, geliyorlar. Ilgaz'ın yanına sıkışıyorum!.. "Hoşgeldiniz"ler arasında Dicle tanıştırıyor:

— Bu kızım... Bu da ikinci eşim. Birinci eşim Hacer Hanım, biliyorsunuz Kastamonu Milletvekili idi...

Rıfat Ilgaz "Şimdi, kızınız..." diye bir şeyler soracak oluyor ki, Dicle konuşmaya başlıyor. Ilgaz'a düşen Hocası'na saygı göstermek... Dicle'ninki de yine saygı, sevgi...

— Kusura bakmayın!.. Böyle oturun, rahat ederseniz!..

Ilgaz cümlesini tamamlamak istiyor. Önemli olmalı:

— Kızınızın adı Tomris miydi, Belkıs mıydı? Önce onu bir öğreneyim.

Soruyu Tomris yanıtlıyor:

— Ablamın adı Belkıs! Tanıyor musunuz?

— Ben Belkıs'ı tanıyorum. O şimdi burada mı?

— Biraz önce buradaydı, gitti!..

Ilgaz, Belkıs'la ilgili bir şeyler söyleyecekti ki, söze yine Hocası giriverdi:

— Bazı şeyleri anlatmadım. Övünmüş gibi olur. Fakat sonra sonra anlatmaya başladım.

Ilgaz, geçen sürede Hocası'nın son durumunu süzüp çıkar-

mış olacak ki, görüşmeyi en az kendisi kadar coşku içinde izleyenlere dönüyor;

— Efendim, Hocamız buralarda demek ki mutlu yıllar yaşıyor. Mektuplardan öğreniyorum. Gelirken giderken gazeteci arkadaşlara anlatıyorum...

Nihat Dicle coşkusunu denetimde tutamıyor;

— Ben de aynı şekilde!.. Ben de!..

Ilgaz sürdürüyor:

— O karşılaşmayı (buluşmayı) biz düzenleyelim, diyorlar. Sağolsunlar. Cumhuriyet Gazetesi yazarları, Mustafa Ekmekçi falan... Ben Hocam'ın durumunu bilmediğim için, rahatsız olur mu olmaz mı, diye cesaret edemiyorum. Bizim Kastamonulu genç arkadaşlarımız dediler ki 'Hoca dinçtir, gençtir. Konuşmalara katılabilir' Ben onlardan cesaret alarak geldim. Nesillerimizin nesillerinin gerisinde gelen genç arkadaşlarımız... Onlara güveniyorum...

Nihat Dicle;

—Sağolsunlar, sağolun!..

Dicle'nin kızı da coşkulu konuşuyor:

— Biz de sizi arkanızdan çok iyi tanıyoruz. Babam hep söylerdi...

Ilgaz anlatıyor:

— Şimdi biz, tabii Hocalarımızı, çevresindeki kişiler...

Dicle yine öğrencisine cümleyi yarıda bıraktırıyor. Öyle ya, su küçüğün, söz büyüğün... Ilgaz'ın kendisine sunulan çay ve pastayı yemesi için mi ne, Dicle konuşmaya başlıyor:

— Yaşınız itibarıyle bilemezsiniz. Birinci Cihan Savaşı'na Enver Paşa'nın hatası; Almanya'ya tecavüz eden Rusya kuvvetlerinin bir kısmını üzerimize çekmek için o savaşı yaptık. Yüzbin asker dondu. O vakit altı ilin muhaciri Diyarbakır'a doldu. Asker kaçak, ekmek yok... Dönemlerin yüzde doksanaltısı mahvolmuş... Çırılçıplak... Yürüyemiyor, oturduğu yerde küçük abtesini yapıyor.

Sözün burasında Dicle bir nefes alıyor. Fırsattan yararlanan Ilgaz, söyleşinin dağılmaması için konuşmaya başlıyor. Dediğine bakılırsa ellidört yıl önceki Kel Mahmut'u bulmuş gibi...

— Hocam, bu arada size hayranlığımı belirteyim. Kafanızın gayet net işlediği, hâlâ yine sınıfta gibi...

—Yaaa! Yaaa!

— Teker teker konuşmanız, anlatmanız... Bu arada ben de bir övünme şeyi bulacağım... Tatbikat derslerine giderdik...

— Tatbikat?..

— Yani, Muallim Mektebi son sınıfta...

— Ha ha, evet!..

— Bunu siz idare ederdiniz. Toplu tedris usülü... Sizin bize öğrettiğiniz... Bir konu bulurduk. Konunun etrafında Hayat Bilgisi veren, sonra okuma dersi verecek olan, resim dersi, müzik dersi... Tatbikata gittik. Bizim konumuş, yani toplu tedrisatı idare edecek kümenin konusu "leylek"ti. Hatırlıyor musunuz? Bakın şimdi yavaş yavaş çağrışımlar yaptıracağım, size. Müzik hocası leylek üzerine çocuklara bir parça öğretecek... Bir şarkı, melodi... Ben resim dersini almıştım. Sizin öğrenciniz, yani yeni öğretmen olacak stajyer olarak...

Bu arada Mustafa Ekmekçi eve geliyor. Nihat Dicle'ye elini uzatıyor. Tanıştırma işi Ilgaz'ın;

— İşte bu Mustafa Ekmekçi...

Ekmekçi:

— Efendim, nasılsınız? Saygılar sunarım!..

—Oo, hoşgeldiniz!..

— Bugün ziyaret edelim, dedik. Biraz geç kaldım!..

Ekmekçi, TRT'den arşiv için kamera istediğini, ilgi göstermediklerini belirttikten sonra Kel Mahmut'u süzerek Rıfat Ilgaz'a dönüyor:

— Eee, hani hiç kel falan değil?.

Evin içi kahkakaya boğuluyor. Ilgaz yanıtlıyor:

— Kellik meselesini dün hallettik. Varlık geldi, Hamit Özme-

nek'in oğlu.. Babası "Kel Hamit" Hep yanımızda... Ben bir müdür yardımcısı tipi bulacağım. Muhtevası Hocam olacak; fakat bir de şekil bulalım, dedim. O'nun babasını seçtim. Hamit "Hâmit" diye okunur, pratik değil diye düşündüm. Hamit'i "Mahmut" yapayım, dedim. İsim oradan geliyor. O dış kalıbı. İçi burada... (Gülüşmeler). Esas Kel Mahmut (göstererek) burda!..

Kızı Tomris Dicle'ye sözcülük yapıyor:

— Seksenbeş sene içinde en mutlu günü vallahi bugün...

Ilgaz yeniden Hocası'na anımsatmaya çalıştığı anısına dönüyor. Şu, otelde anlattığı leylek öyküsüne... Hocası anlasın diye 1928'lerin diliyle konuşuyor:

— Hocam ile bir ders münasebetimiz (ilişkimiz, olayımız) var. Bakalım, anımsayabilirse çok mutlu olacağım. Hocamız bize bir ünite verir, "leyleği işleyin, çocuklar! Sen Matematiğe gir, sen Hayat Bilgisine, sen Müziğe..." Bana da Resim dergisini verdiler. Benim resmim iyiydi, sınıfta. Mezun olurken en iyi numarayı da ben aldım. Şimdi, çocuklara resim (dersi) vereceğim... Tatbikat okulu var. Tatbikat okulunda en küçük sınıfta (Nihat Dicle'nin) kızı var. Belkıs...* Çok sempatik, esmer güzeli bir kız... Beni de o kadar iyi biliyor ki, "Rıfat Abi, Rıfat Amca!.." diyerek geliyor. Ben de onun elinden tutuyorum. Beni sınıfına götürüyor. Dersine giriyorum. Hocam da biliyorum ki beni çok sever. Bunu o da sezmiş. Kızı da bana "hoşgeldin" diyor. Neyse, Hocam bana Resim dersi şeyini verdi... Neyiydi?..

Dicle anımsatıyor:

— Toplu tedrisi!..

— Evet Hocam... Toplü tedris usülüne göre ben Resim dersi vereceğim. Sınıfa girdim. Hocam da girdi, oturuyor... Yanında başöğretmen ve sınıf öğretmeni... Beni izliyorlar şimdi... Ve ben başladım. 'Çocuklar şurada bir tarla, bostan... (Bir taraftan, anlattıklarını tahtaya çizdiğini eliyle işaret ediyor). Bunun yarısına karpuz ekmişler...

---

* Belkıs Egesoy şimdilerde emekli avukat olarak yaşamını sürdürmektedir.

Konuşmayı bu kez de ben kesiyorum... Sabahleyin otelde anlatarak çizdiği leylek resmini Ilgaz'a gösteriyorum. Nihat Dicle'ye göstermeli...

— O gün derste olan şeyi çocuklara anlatarak çizmiştim de... Hocam belki görmeyeli...

Bu sırada leylek resmini Nihat Dicle'ye uzatıyorum:

— Efendim Rıfat Hocamız bize anlatarak çizmişti. Bakın, bu...

Sözüm Nihat Dicle'nin coşkulu konuşmasıyla kesiliyor:

— Tamam! Aynen gözümün önünde!..

Bu kez de Ilgaz Hoca mutluluktan uçarcasına kahkaha atarak Hocası'nın konuşmasını kesiyor. Öyle ya, seksenbeş yaşındaki Kel Mahmut ellibeş yıl önceki küçük bir anıyı anımsamış, yaşıyor bile... Tıpkı Hababam Sınıfı canlılığıyla...

— Ağacı şöyle attı!.. Bahçıvan böyle (koştu)...

— Aman ne güzel... Hocam unutmamış... (Gülüşmeler). Bravvo Hocam!.. Bu hafızayı... (Gülüşmeler). Yaşınıza göre!.. Dedim, çocuklar!.. Beni Hocam mahçup edebilir amma, namussuzum ben bu dersi verdim... (Yine kahkahalar). Şimdi (1928'de sınıfta) ben anlatıyorum, Hoca'nın kaşları çatıldı. Çünkü Resim dersi, mavi tebeşir, kırmızı tebeşir... Resim hocası kara tahtaya hep beyaz tebeşirle çizmez ya... Renk de kullanabilir. Ben başladığım hikaye anlatmaya... Hoca, olduğu yerden kızıyor bana... Resim dersinde hikayenin ne manası var?.. Çocuklara anlatıyorum. İşte, o bostan sahibi, diyorum... Şurada otururmuş... Elinde de sopası varmış... Yoldan geçen bir yolcu susmamış. Su aramış, bulamamış. "Şurada bostan var; karpuz, kavun... Gideyim, bir tane alayım" demiş... Bekçi'nin sopası şöyle uzunca... Çizerek anlatıyorum...

Bu sırada Kel Mahmut'un kızı bir şeyler anımsayıverdi:

— Ay, biz bu hikayeyi senelerce "leylek hikayesi" diye... Sizde mi geldi (çıktı) o!...

Salon yeniden kahkahalara boğuluyor. En hızlısı da Ilgaz'dan...

— Hocam beni işte bundan sonra tanımıştı. Ben anlattım, anlattım... Yolcu şöyle gelmiş (leyleğin ayaklarını çiziyor)... Bekçi sopasını almış, şöyle dolaşmış (leyleğin gövdesini çiziyor)... Falan derken tahtanın ortasında bir leylek çıktı. O anda Hoca'nın yüzünün güldüğünü...

Kel Mahmut'un gözünde ayrıntılar da canlanmış olmalı:

— Aynen!..

Nihat Bey coşkudan başka bir şey diyemiyor. Kahkahalar arasında Tomris bir şey daha anımsatıyor:

— Bir de "karakedi" vardı...

Ilgaz belleğini kurcaladığında "karakedi"yi de anımsayıveriyor:

— Biz ondan sonra bunu çoğalttık. Leylek oluyor da karakedi neden olmasın... Karakediyi de sonradan başka bir okulda yarattım. İyi hatırlattınız.

Nihat Dicle tatbikat okuluna açıklık getiriyor:

— Orası Mevlevi Dergahı'ydı.

Ilgaz ise "Karakedi"yi anımsamaktan oldukça mutlu:

— Karakedi de benim icadım ama, sene sonuna doğru. Başarımızdan şımardık... Leyleğe oluyor da karakediye neden olmasın... Çizmesini biliyorum. Resim dersine yatkınım. Hocamın da beni bu derse uygun görmesi!.. O da önemli. Ondan sonra Kastamonu'ya senelerce gittim, geldim. Her gittiğimde çocuklarla konuşuyorum. 'Sen leylek çizebilir misin?', 'Çizerim...' Bu gelenek yıllarca sürdü. Bakın siz bile biliyorsunuz...

O günkü koşullarda bulabildiğim koca teybi iyi alabilmesi için iki Hoca'yı az daha yaklaştırıyorum. Ilgaz açıklama getiriyor:

— Bizim Kastamonulu genç arkadaşlar. Yetenekli çocuklarımız. Onlara bıraktık işi... Mustafa Ekmekçi ustaları da onları deneyecek. Bakalım nasıl röportaj yapıyorlar?

Kel Mahmut ise bir an önce Hababam Sınıfı'na girmek istiyor:

— Sizin sınıfta Fehmi vardı. Safranbolulu... Ben onunla kar-

şılaştım. Sonra saatçi İbrahim, Rıfat vardı. Benim baçanağım Hasan vardı...

— Evet... Hasan'ın çocukları televizyonda "icrayi rubiyat" eylediler, uzun süre... Bal arıları... Engin... Babaları benim okul arkadaşımdır...

Fehmi için Ilgaz, "Bizim Tulum" diye mırıldanınca, Ekmekçi kurcalıyor:

— Fehmi, Tulum Hayri mi oldu?

— Evet... yüzyirmi kiloluk adam yani... Önüne bütün karavanayı çekerdi.

Dicle ise okulun çevresini çiziyor:

— O vakit Bolu'dan, Çankırı'dan, Çorum'dan, Sinop'tan, Zonguldak'tan pek çok öğrencimiz vardı.

Dicle gibi belleği sağlam birini bulunca Ekmekçi bazı bilgiler almak istiyor:

— Efendim, Hakkı Tonguç'u tanır mısınız?

— O bizden bir-iki yıl evvel mezun oldu.

— Tonguç, Kastamonu Öğretmen Okulu'nda örtaöğrenimine başlamış...

— Hayır, Muallim Mektebi'nde...

Nihat Dicle'nin bu yanıtı üzerine Ilgaz, uyarıda bulunuyor:

— "Öğretmen" ile "Muallim"i karıştırma ahbap! Bu haysiyet meselesi... Ben Muallim Mektebi mezunuyum. Öğretmen Okulu dersen kızarım... Kolay zannediyorsunuz. "Gazi Terbiye Enstitüsü" başka, "eğitim enstitüsü" başka. Bunlara gerçekten önem verilmesi gerekir. Adam (Atatürk) kendisi böyle koymuş...

Ekmekçi sözü Dicle'ye sunuyor. Dicle yanıtlıyor:

— İ. Hakkı Tonguç, Hayri Ardıç, H. Raşit Öymen bizden bir sene evveldirler. Sonra İstiklâl Savaşı başladı. İ. Hakkı Tonguç İstanbul'dan kaçtı, Kastamonu'ya geldi. Bizim öğretmen okulunda beş altı ay Resim Hocalığı yaptı. Ondan sonra ilköğretim Genel Müdürü oldu ve Köy Enstitülerini kurdu.

(Kasetin burasında bir atlama var. Ses almaya ara verilmiş olacak ki, ilerisinde Dicle başka bir olayı, sözlü sınavdaki bir kız öğrencinin durumunu anlatıyor):

— Maarif Müdürü sordu. Bir kelime cevap yok. Not verilecek. Öğretmeni "sıfır" dedi. Öteki "bir", beriki "sıfır"!.. Bizler de "bir" dedik... (Maarif Müdürü) dedi ki, "Bu kadar heyetin karşısında bu kızın bayılmadığına şükredin. Nasıl cevap versin? Oturup karşınızda durması kafi!..." Onun üzerine "beş" verdik. Ben hâlâ o görüşteyim. Bizi okutan Hocaların hepsi Avrupa'dan mezun oldu. Biz onlardan feyz aldık. Her öğretmen toplantısında söyledim; arkadaşlar, bir çocuğa sıfır vermek, bir vermek doğru bir şey değildir. Dışarıda başıboş gezen bir genci düşünün... Bir de her gün karşınızda sizi dinleyen, okula devam eden öğrenciyi... Yaşı, aile durumu, bir odada yedi-sekiz kişi yatması itibariyle... İcabında bir kelimeye bile cevap veremez. Okula devam etmesi ile dört numara almıştır. Birkaç bir şey de söylüyorsa sınıf geçebilir. Bunu öğretemedik!.. Sebebine gelince... Çoğu öğretmenler Hukuktan, şurdan burdan mezun... Meslek derslerini görmedikleri için, çocuk ruhiyatını (ruhbilimini) alamadıkları için... İlk zamanlarda bütün orta lise öğretmenlerine tatilde kurs açılırdı, meslek dersleri vermek için. (Şimdi) onu bıraktılar. Hangi fakülteden mezun olup geldiyse... Karşısındaki cevap verirse numara (not) veriyor; yoksa vermiyor.

Ilgaz, Hocası'nın demek istediklerini bizlere açıklamaya çalışıyor:

— Arkadaşlar bir dakikanızı rica ederim. Bir kere toplumsal çevreyi düşünün. O yıllarda... 1925'lerde... Kastamonu'da komşudan komşuya giderken kadının sokaktaki durumunu düşünün. Gece karşıdan karşıya geçerken elinde fenerle geçer. Bu kızcağız orada beş sene okumuş. O durumda, bu kadar erkeğin karşısında dikilebilmesi bile bir meziyet. Demekki o dönemde bunları bile değerlendirebilecek eğitimciler varmış... Bu çok önemli bir şey... Kastamonu'da kadınla erkeğin yan yana geldiği bir yer

vardır... Nâzım Hikmet'in anılarında geçer. "Kayaltı" denen bir yer... Kadın ancak orada özgürdür. Bu kızcağız şu kadar mümeyyiz karşısında dikilebiliyor.

Bu kadar kişiyi yakalamışken Dicle, Atatürk ile ilgili bir anısını aktarmak istiyor:

— Atatürk Şapka İnkılabı'nda Kastamonu'ya geldi. Gelme sebebini ben biliyorum.

Bu "tercih" nedenini dinlemeleri için Ilgaz'ın uyarısından sonra Dicle konuşmasını sürdürüyor:

— Okulların tamamı bizim evimizden itibaren dizildiler. Kız Öğretmen Okulu peçeli, çarşaflı!.. İlkokul öğrencileri çarşaflı!.. "Atatürk panama ile geliyor!" dediler. Lise, öğretmen okulu ve ilkokul öğretmenleri bizim eve giden köprünün yanında dizilmişlerdi. 'Atatürk geldiği zaman şapkayı çıkaracaktır; bizim de fesimizi çıkarmamız lazım gelir' diye Fransızca öğretmeni Sedat Bey söyledi...

Sedat Bey'in adı geçince Ilgaz devreye giriyor:

— Hababam Sınıfı'nda geçer. Fransızca öğretmenidir. Tamam...

— Sedat Bey teklif etti. Herkes "Hayır! Hayır! Ne demek! Çıkarmayız!" dediler. Atatürk tam bizim karşımıza geldi. Elektrik düğmesine basar gibi hepimiz fesimizi çıkardık. Atatürk yaya geldi. Yanında Vali Fatin Bey, Tayyare Cemiyeti Reisi Fuat Bey (vardı)... O sırada benim Belkıs ana mektebinin birinci sınıfındaydı. Çiçek nedir bilmezlerdi. Kırdan toplamışlar, başöğretmen Belkıs'a vermiş. 'Bunu Atatürk'e verirsin' demiş. Belkıs denileni yaptı. Atatürk çiçeği aldı, Belkıs'ı okşamaya başladı. Atatürk'ün yanında da Trikopis'ten alınma köpeği vardı. Çocuk değil mi, Belkıs'ın nazari dikkatini köpek celbetti (ilgisini köpek çekti). Mütemadiyen (sürekli) köpeğe bakıyor. Atatürk (durumu gördüğü için) Belkıs'a şöyle bir sual sordu: "Kızım, beni mi daha çok seviyorsun, yoksa köpeği mi?" Belkıs "Köpeği!" dedi. Ben de karşılarındayım... (Atatürk) "Neden?" dedi. (Belkıs) "Sizi koruyor diye!.." deyince Belkıs'ı yeniden okşamaya başladı...

Bu güzel anısından sonra Nihat Bey yeniden başa döndü:

— Atatürk'ün Trablusgarp, Balkan, Birinci Cihan ve İstiklâl Savaşları'nda etrafında en çok bulunan Kastamonu ve havalisi erleri olmuştur. Çünkü, Kastamonu ve havalisi Türk'ün harman olduğu yerdir...

Sorunun yanıtını Mustafa Necati'nin Kastamonu'ya gelişiyle tamamlamak isteyen Dicle'ye Ilgaz önemli bir soru soruyor:

— Senesini rica edebilir miyiz? Yani, Mustafa Necati'nin Kastamonu'ya geliş tarihini... Gençlerimize gerekiyor da...*

— En son, Milli Eğitim Bakanı olarak geldi. "Ben Kastamonu'nun hemşerisiyim. O nedenle hiçbir tören istemem. Teftişe gelmiyorum" demiş. O zamanki Maarif Müdürü'ne "Ayı Osman" derlerdi; Osman Nuri... (Müdür) "Bakan bizim Bakanımızdır. Töreni ve kıvramını biz yapacağız!" dedi. Vali Murat Bey de "Hayır! En büyük mülki amir benim. Biz yapacağız!.." demiş. Araları açıldı. Vapur İnebolu'ya yanaştığı vakit Mustafa Necati töreni görmüş. Sonra Vali'ye sormuş. Vali de, Beyfendi, bizim bir 'Ayı'mız var: Osman Nuri... O yaptı. Kusura bakma!.." demiş. Mustafa Necati İstiklal Mahkemesi Reisi olarak Kastamonu'da iken çok severlerdi. Daha, Birinci İstiklal Mahkemesi'ne geldiği zaman kayınpeder davet etmişti. Onlara da (M. Necatilere) gidip gelirdim. Neyse, O'nun şerefine Hacıibrahim Dağı'nda bir ziyafet verdik. Dernek üyesi olduğum için eşimle birlikte Mustafa Necati'nin sofrasındayız. Masada değil, yerde oturuyoruz. Maarif erkânı da çevremizde... İçti içti, kalktı, zeybek oynadı. Ötekiler böyle (gözleriyle canlandırarak) yan baktılar; bir Bakan kalkıp oynar mı, diye... Necati Bey; "Arkadaşlar! Ben buranın fahri hemşerisiyim. Benim burada tarihi anılarım var!.." falan dedi, oturdu. Biraz sonra yeniden kalktı, dedi ki; "Şimdiye kadar şahsımda kalmış olan mahrem (saklı) ve milli bir meseleyi ifşa edeceğim (açıklayacağım)"... Kastamonulular sevinç içindeler ve

* "Sazını Çalana" şiirini bulmak için soruyor. Bu şiirin bulunuşu için bu kitaptaki Rıfat Ilgaz'ın Mektubu başlıklı bölüme bakınız.

öbek öbek oturmuş içiyor, eğleniyorlar... En ufak bir hadise) yok. (Necati Bey) dedi ki;" Sakarya Savaşı devam ederken Mustafa Kemal'den şahsıma bir şifre aldım. Diyor ki; 'Sakarya Savaşı'nın neticesinin ne olacağı belli değil! Orduyu Kızılırmak gerisine çekmek lüzumu hasıl olursa Başkumandan sıfatıyla iki yoldan Kızılırmak gerisine gitmem gerekiyor. Biri en kısa olan Kastamonu, diğeri de Sivas yolu üzerinden... Kastamonu'dan geçersem herhangi bir şeye maruz kalır mıyım?!..' Telgrafı aldım, cebime koydum. Arkadaşlarıma bile söylemedim. Kastamonuluların efeleri sayılan son derece mert, atılgan Kırkçeşme Mahallesi; kendilerine mahsus da bir kıraathaneleri var. Yatsı namazından sonra gittim. İçeri girerken herkes korktu, ayağa kalktılar. 'Arkadaşlar! Korkmayın! Bir kahvenizi içmeye geldim' diyerek gittim, oturdum. İçlerinde yabancı, başka mahalleden gelen olup olmadığını sordum. Kimsenin ve hatta gençlerin bile gireməyeceğini söylediler. Bu meseleyi anlattım. 'Mustafa Kemal buradan geçerse, siz Kırkçeşmeliler olarak etrafında çelikten bir çember gibi Kızılırmak'ın arkasına kadar götürür müsünüz?' dedim. Ayağa kalktılar, "Üçten dokuza şart olsun götürürüz!" dediler. Ondan sonra Mustafa Kemal'e bildirdim...

Nihat Dicle bu anısını da anlattıktan sonra asıl yanıtına ancak dönüyor:

— Kastamonuluların karakterini, memlekete bağlılıklarını bildiği için Şapka İnkılabı'nı Kastamonu'da yapmıştır. Başta, Trikopis'i esir alan Dadaylı Halit Bey işi softalığa sokmuş; Mustafa Kemal'e demiş ki, "Şapka İnkilabı'nı katiyyen Kastamonu'da yapamazsın. Çünkü, orada ayaklanırlar. Memleketime bir leke sürülmüş olur!" (Mustafa Kemal Kastamonu'da) Müze'deki nutkunda buna değindi. Ben de sütunun yanındaydım. Dedi ki; "Sizin milletvekillerinden birisi bana böyle söyledi. Milletvekilleriniz bile taşıdığınız kanın asaletini bilmiyorlar... Buna "panama" demezler, "şapka" derler!..."

Dinleyenlerin ilgisini görünce bir başka noktaya daha değinme gereği duyuyor:

— İstiklâl Savaşı'nı ilk olarak (Kastamonu'da çıkan) Açıksöz Gazetesi savunmuştur. Kadınlar Derneği kurulmuştur. Müdafayı Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyetin başkanı Şeyh Ziya Efendi'dir. Hocalardan, yahut halktan (savaşmayanlardan) hiç kimse madalya alamamış, sadece Şeyh Ziya Efendi almıştır. (Atatürk'ün) nutku bitti; Şeyh Ziya Efendi ayağa kalktı. Cübbesini düzelttikten sonra, "Paşa Hazretleri! Nutkunuzdan aldığım ilham ve memlekete yaptığınız hizmetten, kahramanlıktan, bu memleketin namusunu ve her şeyini kurtardığınızdan bir kumandanın emrini kanun telakki ederim (sayarım). Bu gece, tekkemde mübarek bir gece olarak dini tören vardı. Bu dakikadan itibaren sedettim (kapattım)!.." dedi...

Sonra da Kurtuluş Savaşı sırasında kendisinin de içinde olduğu Kastamonu'daki bir olayı anlatıyor:

— Mustafa Kemal Ankara'ya geldiği vakit, o zamanki kırküç vilayete telgraf çekti. Dedi ki; "Miting yapın! Neticede Padişah'a bir telgraf çekin. 'Biz Ferit Paşa Hükümeti'ni tanımıyoruz' deyin!.." Daha TBMM yok, Meclisi-i Mebusan yok... "Padişah!", "Halife!" dedin miydi, millet elinden cigarasını yere atıyor, selavat getiriyordu... Kırküç vilayetin içerisinde altı vilayet miting yaptı. Birisi de Kastamonu'dur. Şimdi Sümerbank'ın bulunduğu yer Belediye idi. Biz oradaki aralıklarda toplandık. Hatipler çıktı, konuştu... En son, Kastamonu Lisesi Müdürü Behçet Bey —Sarı Behçet derlerdi.— "Padişah'a şu telgrafı çekiyoruz... Buyurun imza edin!.." dedi. Herkes kaçtı... Benim yanımda, Balkan Savaşı'nın faciasını görmüş, sakallı Müdür Remzi Bey vardı. (Muallim Mektebi Müdürü). "Hadi oğlum! Beraber gidelim, imza edelim!" dedi. Beraber imza ettik... Şimdi diyeceksiniz ki, "Sen o kadar milliyetperver, o kadar vatansever bir adam mıydın?" Hayır!.. İstanbul'daki faciayı görmemden dolayı imza ettim. Bu imzaları, telgrafları Padişah'a götürüyorlar. Padişah'tan çıkan emir, "Bairadey-i seniye!.." Yani, altı vilayetten gelen telgraflara kimler imza koşmuşsa, nerede görülürlerse, bulunurlarsa, yakalanırlarsa

derhal idam!.. Hayyen ve meyyeten idam!.. Sonra, Meclis-i Mebusan ilk defa İstanbul'da açıldı ve bizi affettiler...

Epeyce zaman geçtiği için Mustafa Ekmekçi Hababam Sınıfı'na girmek istiyor. Kel Mahmut tipini yorumlayarak soruyor:

— Yaramazlıkları görmezlikten geliyorsunuz. Sonunda onları bağışlayıcı nasıl yöntem bulurdunuz? Nasıl bir eğitim sistemi, bu?

— Öğretmeden ziyade çocuğa eğitim şekli vermek lazım. Ortaokul çocuğu yaş itibariyle Allah'ı dahi dinlemez... (...) Ben çok müsamahalı hareket ederdim. Hatta bir şey söyleyim; Cebeci Ortaokulu'ndayken iki çocuk öyle bir suç işlemişler ki, söyleyemem... Ben de "inzibat" kurulundayım. O çocukları ayrı ayrı çağırdım. Baktım ki aldatılmış fakir çocuklar... "İnzibat Meclisi'nde inkâr edin! Ne kadar sıkıştırsalar, ne söyleseler inkâr edin!.." Çocuklar meclise geldi. Ben başkan olduğum için bağırdım, çağırdım, sıkıştırdım... Söylemediler!.. Sonuçta kurtardım... Şimdi birisi avukat, diğeri doktor!.. Çocukları kurtarmak lazım. Çocuklar ne kadar müsamaha (anlayış) görürlerse o kadar iyi yetişirler...

Bu kez de Mehmet Yücel kurcalıyor:

— Efendim, Hababam Sınıfı'nın örnek eğitimcisi, Kel Mahmut'u olarak somutlaştınız. Gelecek kuşaklar da size hayranlık duyacaklar. Bu konuda neler hissediyorsunuz?

— Ben o zaman genç olduğum halde çocuklara bir anne, bir baba gibi muamele yapardım. Arkadaş gibi hareket ederdim. Benim o zamanki muvaffakiyetimi (başarımı) gören çok kıymetli öğrencim Rıfat Bey dile getirdiğinden dolayı hem moralim düzeldi ve hem de dünyanın en büyük zevkini duydum.

Rıfat Ilgaz'a da doğal olarak bir şeyler söylemek düşüyor:

— Televizyonda izlediğinizi bana mektupla bildirdiniz. Ben utandığım, korktuğum için...

Sözün burasında, dinleyenler yine kahkahalar atıyor... Dicli düzeltiyor:

— Estağfirullah! O mektubu (suretini) hâlâ saklarım...

— Hocam'ın mektubu da bende mahfuzdur (saklıdır). Hocam heyecanını, blok komşularından duyduğunu ve bir gün de televizyonda izlediğini (belirtiyor)... Ve, bana şöyle diyor; "Bana Kel Mahmut payesi verdiğin için minnettarım! Teşekkür ederim..." Ben Hocam'ın müsamahasından dolayı o kadar övündüm ki... Çünkü, bu eserin senaryosu geri döndü. Daha önce Hulki Saner oynayacaktı. Milli Eğitim Bakanlığı'nın tayin ettiği sansür kurulu üyesi Melahat Hanım, diye bir öğretmenmiş. "Efendim, müdür yardımcısına ve bir öğretmene 'Kel Mahmut' denmez. Bu eser oynamasın!" diyerek muhalefet oyu veriyor. İki-üç sene sonra ancak benim oyunum oynuyor... Oyun oynadıktan sonra ben de artık "Bakın, o Melahat Hanım da öğretmen, benim Hocam da!.. Bizzat Kel Mahmut olan Hocam bile bunu nasıl olgunlukla karşılıyor... "Böyle öğretmenlik anlayışı olmaz!" dedim. Ne öğretmene saygısızlık vardır, ne de mizah yollu bir alay... Hocamızın olgunluğu durmadan bizi bağışlaması... Bir de sert bir müdür tipi yaptık, tabi kontras olsun diye... Öyle bir müdür kolay kolay Kastamonu'dan geçmedi. Fakat eserin oluşması için sıkı, sert bir müdüre ihtiyaç var ki, müdür yardımcımızın yumuşaklığı anlaşılsın... Birini yarattım, diğerini olduğu gibi aldım. İç görünüşüyle işte bizim Kel Mahmutumuz!.. Görüyorsunuz ya, saçları bile yerinde!..

Kahkahalar bilmem kaçıncı kez atılıyor... Öyle ya, Kel Mahmut ile Güdük Necmi'nin asılları buradalar... Biri sözü bırakıyor, diğeri kapıyor... İşte yine Kel Mahmut konuşuyor:

— Diyarbakır'da iken temizlikten intizama (düzene) varıncaya kadar pek bilgimiz yoktu. Son sınıfın son ayında bütün öğretmenlerimiz evlerini gezdirdiler. WC'lerine varıncaya kadar... Oralarda gördüğümüz intizam, temizlik üzerimizde tesir yaptı (etkiledi). Şimdi bir levhayı gördüğüm vakit, eğriyse duramam, sabredemem... "Müsade edin, buna çocuk dokunmuş herhalde,

düzeltivereyim!.." der, düzeltirim... Göz terbiyesi itibariyle titizliğim çok fenadır... Artık gözüm görmüyor, başka...

Rıfat Ilgaz bu kez Hocası'nı dinlendirmek için konuşmaya başlıyor:

— "Öğretmek değil, yöntemler üzerinde buluşlar yapacağız ve çocuklara öyle öğreteceğiz..." Böyle diyen Hocamız, bir cümleyle çok şeyi özetlemiştir bize; "Bakın, başarınız şart, çocuklar!.. Çünkü, kötü öğrenci yoktur, kötü öğretmen vardır!.." İlkemiz buydu bizim... "Muhakkak ki başarısızlık sizdedir. 'Beni, geri kalmış, cahil bir sınıfa verdiler' diye tatbikatlarda başarısızlığınızı savunamazsınız!.. Hangi sınıf olursa olsun!.. Yetişmiş veya yetişmemiş... Hocam bizim Usül-ü Tedris (öğretim yöntemleri) öğretmenimiz. Muallim Mektebi'nde Tarih Hocası olmuş. Tabii ayrıca, çocuk psikolojisi, eğitim gibi derslerimiz vardı. Bir de bildiklerimizi öğretme yolları... Bildiklerimizi en pratik şekilde çocuğa nasıl aktaracağız, yani... Hocamın ustalığı daha çok buradaydı. Çünkü, yaşamın içinden yetişmişti..." Girmişsin sınıfa, takır takır anlatmak yok... Hangi yollar?... İşte bizim Resim dersi öyküsü... Tüm Kastamonu'da yıllarca...

Karşılıklı duyulan yakınlığın nedenini Ekmekçi çıkarmaya çalışıyor ve Rıfat Ilgaz'a soruyor:

— Siz ilk defa mı görüşüyorsunuz?

— Tam 1936 yılında Gazi Eğitim'e girerken... Kastamonu'ya abimin yanına gelmişim... Abim, "Kardeşim bak, artık yaşın yirmibeşe geliyor. Size yirmibeşine kadar hak veriyorlar. İmtihana gir de kazanamazsan zaten ömrü billah ilkokul öğretmeni kalacaksın!" dedi. Ben de "Abi altı sene ilkokul öğretmenliği yaptım. Bütün bildiklerimi unuttum" dedim. O inatçıydı; "Bunun dersi mi olur be!.. Gir, kazanacaksın!.." diye diretti. Tam 17 Eylüldü (!), imtihan tarihi... 16 Eylülde abim bana bir sofra hazırlatmış. Meğer müracaat evraklarını abim tamamlamış. Benim adıma dilekçe vermiş. Gazi için bütün formalite tamam... Belli bir saatte eve geldim. Bizim yengehanım tam Kastamonulu... "Ebey!.. Ebeyin

dedi ki, erken yemek yemesiğ!" Abim anlattı, ertesi günü imtihana girdim. Nihat Bey gözcüydü. Gözucuyla selamlaştık. Unutmadığı belliydi. İmtihanı kazandık, Gazili olduk...

Yakamdaki Gazi Eğitim rozetini göstererek espiri yapmıştı:

— Benim de o rozetten vardı...

Ben de rozetimi çıkarmış, Hoca'nın yakasına takmıştım.

Ilgaz'ın anısını kısadan kapatma eğilimi vardı. Çünkü, kapıdan Nihat Bey'in büyük kızı Belkıs girmişti. Belkıs'a dönerek geçmiş günleri anlatmaya başladı:

— 'Rıfat Abi, hoşgeldin!..' der, birlikte bahçede gezerdik. Sonra Hocamız bizi hangi sınıfa gönderdiyse derslere falan girerim. Sizin derse de girdiğim olmuştur?

— Ben de anılara çok bağlıyım. Sizinle tanışmayı çok istiyordum...

Görüşmenin burasında konukların büyük çoğunluğu Kel Mahmut'a veda ederek ayrılıyor. Konuk olarak geriye Ilgaz, gelini ve ben kalıyorum. Bu fırsattan yararlanarak bir türlü giremediğimiz *Hababam Sınıfı* olayına tam olarak dalmak istiyorum. Ilgaz'a dönüyorum:

— Sayın Hocam, Hababam Sınıfı'nda kendinizi Güdük Necmi...

— Evet! Sınıfın en küçüklerindendim. Fransızca, Edebiyat derslerim iyiydi. Fransızca öğretmenliğim söz konusu oldu. Fakat, Müzik öğretmenim Mehmet Bey bana "üç" vermiş. Çünkü, ben utandığım için okul marşları söyleyemezdim. (Belkıs'a dönerek) Size öğrettiğimiz "Yaz çoktan geçti/ gitti leylekler.../Yuvada kalan kuş/Umut bekler..." şarkısının tahtada notası var... Mehmet Bey "Oku, oğlum!" diyor... Ben de "Efendim, bunun notalarını harf gibi okuyayım... Ben utanırım, dediğiniz gibi okuyamam" diyorum... Bir de gözcü bayan Hoca var; hele onun yanında hiç okuyamam... —Hayatım boyunca da hiçbir yerde ne türkü söyledim, ne bir şey..— Hoca, müzik uzmanlarını, pedagojici-

leri soruyor, hepsini anlatıyorum. Teorik olarak ne sorduysa onları da biliyorum. "Oğlum sen musikî vereceksin. Çocuklara marşlar, şarkılar öğreteceksin. Sınıfta ne yapacaksın?!" diyor. Ben de "Efendim, ben Resimden hoşlanıyorum. Ben bir sınıfın resim dersine girerim, o öğretmen de benim sınıfa müzik dersi verir!.." demiştim. Mehmet Bey kızmış olmalı ki "Ya o da senin gibiyse!.." diye sert çıktı. Ama ben bırakmadım, "Efendim, öbür sınıftaki öğretmene rica ederim, herhalde herhangi biri benden daha cesaretlidir" dedim. Nitekim öyle yaptım... Diplomaya haklı olarak (Müzik dersi) orta yazıldı. Şarkı bile söyleyemeyen birine ne verecekti yani; "pekiyi" mi verecekti!.. O sene Fransızca öğretmeni olmak üzere Fransa'ya öğrenci gönderecekler. En az notu dört olanlar başvurabiliyorlar. Hepsi tamam, bir ders orta... Mehmet Bey'e gittim; "Üzülmüyorum, fakat Fransızca öğretmenliği hep rüyama girmiştir..." dedim. Mehmet Bey "Ee, Müdür Rafet Bey'e gideyim, bu notu düzelteyim" dedi. Müdür bunu iyice kovalamış... "Mümeyyiz heyetinden not almış; diplomasına geçmiş bir şeyi sen nasıl teklif edersin!.." O adamcağızın bana engel olduğu için ağladığını bile gördüm. Sanki suçlu kendisiymiş gibi... İstikbalime mani olmuş gibi hissediyor...

Ilgaz kalabalık dağılınca rahatlamış görünüyor ve konuşmasını sürdürüyor:

— Efendim, ben yine özel hayatımdan size bir pasaj daha anlatayım. Şimdi burada oğlum yok. Gelinim var ama, onunla anlaşırız... Sizin velisi bulunduğunuz bir Fikret vardı, biliyor musunuz?.. Eczacı İsmail Hakkı'nın kızı... Ortaokuldaydı... Taşköprü eczacısı...

— Evet, biliyorum...

— Siz onun velisi gibiydiniz...

— Evet, evet!..

— Ben o vakit.. Son sınıftayken... O benim!.. Şeylik!.. Bu gençlik ya!.. Hoşuma giderdi ve arkadaşlarım Hocam'a şikâyet ettiler. Hocam hiçbir zaman bunu yüzüme vurmadı. Fakat bana

darıldığını biliyorum. Yani şunun için darılıyor; az çok velisi bulunduğum bir kıza okuldan biri nasıl böyle takılır falan... Derken, tabii şiirler yazdım. Açıksöz'de çıktı. Şu oldu, bu oldu... Fakat şunu da söyleyim size; 1930 diyelim, 1954'de ben Fikret Hanım ile evlendim!..

—Öyle mi!..

Başta Ilgaz'dan olmak üzere herkesten büyük bir kahkaha daha yükseliyor. Ilgaz konuşmasını sürdürüyor:

— Hocama bağışlatacağım, kendimi... Velisi bulunduğunuz ve benim okul kurallarına aykırı şekilde...

— Babası sonradan İstanbul'a yerleşmişti!..

Belkıs Hanım, evlilik olayından olsa gerek, Ilgaz'ın çocuklarını soruyor:

— Efendim, kaç çocuğunuz var?

— Bir oğlum, üç kızım, beş de torunum var...

Belkıs Hanım "Maşallah" çekiyor ama, konuşmanın bölünmesine kızdığımı anlamış olmalı ki bana dönüyor:

— Efendim, kusura bakmayın, böldüm!..

— Rica ederim, önemli değil; diyorum. Oysa Hoca, kulaklarımdan hiç silinmeyecek olan ve beni oldukça mutlu eden cümlesiyle arayı yapıyor:

— Yok! Bunlar da dahil, zaten!..

Beni de ailesinden biri saydığını söylüyor... İki tanışmada hemencecik duyumsadığım bir yakınlık, bu... Hep de öyle gidecek... O da öyle duyumsuyor işte... İçimden "Keşke" diyorum, "Ilgaz yüz yaşına kadar yaşasa..." bu kadarcık arayı ancak verebiliyorum. En önemli konuyu deşmem gerekiyor:

— Siz Güdük Necmi, Hocam Kel Mahmut tipinde...

— Başka tipler anlatayım sana... 122 Safranbolulu Ahmet!.. Okuldaki bu numarasını hiçbir zaman unutmadım. Eserlerimde de numarası 122'dir. Yanlız, Ahmet'i "Şaban" yaptım. "İnek Şâban" oldu... (Hocasına dönerek) Arkadaşların ona verdiği isim belki sizin kulağınıza da gelmiştir, müdür yardımcısı olarak... Sı-

nıfta ona takılırdık... Bir de başka bir Ahmet var, İmam Hatip'den gelme... Sonra liseye edebiyat hocası oldu... İkimiz "Güdük Necmi" rölünü benimseyecek küçüklükteyiz; yaş ve boy bakımından... En sonra,okuldan mezun olurken biraz boyum uzadı. Ahmet uzamadı. Yaramazlıkta benden aşağı kalmazdı. Tatlı yaramazlık yani, önemli bir şeyimiz yoktu. Bir gün Ahmet'le bir olduk, İnek Ahmet'in Fransızca kitabının içine ot koyduk!.. Son sınıftayız ve Ahmet'in yanında oturuyorum... Sıralarımız masa gibi tek tek.. Fransızca Hocası gelecek... Dersin sayfasını biliyoruz; ona göre koyduk otu... Ahmet açacak... Otu görünce ne yapacak!.. Yani, kendisine "inek" dendiğini anlayacak mı, anlamayacak mı!.. Ahmet de "sureti-i intikal dakikada yarım santim falan" Hoca Fransızca ile "Açın şu sayfayı!" dedi. Ahmet hemen açtı, "Aferim!" desin diye bekliyor!.. Bu arada düşünüp taşınıyor... Ot ne geziyor, bu sayfada!.. Şöyle bir bakıyor... Anladı ki bir kasıt var... Uslu arkadaşlara bakmıyor; gözü benim üzerimde... Arkamda Sıtkı ve Şakir oturuyorlar ki, onlar da oldukça uslu!.. En sonunda ben güldüm... Gülünce, kendi kendine sevindi; "faili buldum!" dedi. Şimdi ne yapacak!.. Ders bu!.. Hoca da Şakir Bey...

— Lütfü Şakir...

— Evet Hocam... Şakir Bey beni ortaokuldan biliyor. Şimdi bir tehlike doğmasın, diye Ahmet'i kolluyorum. Durdu durdu, artık hazmedemedi, açıkça "Bu inek demek!.." dedi. Ancak, onbeş yirmi dakika sonra... Bu sonuca ancak vardı!.. Milim milim!.. Kalktı, fazla asabileşmeden bir tane vurdu bana... Şakir Bey "Nereden anladın?" diye sordu. "Kitabıma ot koymuş!.." dedi. Şakir Bey de içinden gülmeye başladı. Kendisini zor tutuyordu...

Ilgaz, İnek Ahmet'ten konuşulduğu için çıkıştan elli üç yıl sonraki anısını da anlatma gereği duyuyor:

— İki üç ay evvel Safranbolu'daydım. Karabük'te imza vardı. "Senin sınıf arkadaşlarını çağıralım mı?" dediler. Biliyorsunuz orada epeyce arkadaşımız var. Şükrü... Çakır gözlü bir Şükrü

vardı, o sağ... "İnek Ahmet'e sakına sezdirmeyin!" dedim... Şükrü'yü de, Ahmet'i de getirdiler!.. Gazeteciler fotoğraf çekmek istiyorlar. Bizimki yanıma yaklaşmıyor... Adını verdiğimiz mahlukat (canlı) gibi, uzaktan bön bön bakıyor!..(*)

— Tulum Hayri'ye azıcık değinmiştiniz...

Kel Mahmut bir şeyler anımsamış:

— Ona iki porsiyon yemek çıkardı... Terbiyeli, kibar, boğazına düşkün biriydi. Ilgaz sürdürüyor:

— Bravvo Hocam, öyleydi!.. Tulum Hayri tipi Safranbolulu Fehmi ile 110 Cemal!.. İkisinin özetidir. Cemal yatakhane gözcüsüdür. Ben onu Tulum Hayri yaptım ama, Fehmi ile ikisini yoğurdum, iri yapılı bir tip çıktı ortaya... İkisi de sporcudur. —Benim de boyum uzadı voleybol birinci takımına geçtim sonunda— Babam öldükten sonra biraz bakımsız kalmıştım. Fasulye, pilav ile boyum uzadı. Mualim Mektebi'nin yemeklerinden şikâyetçi değilim yani... Ağırlığım elliküsürden çıktığım günlerde yetmiş dörde çıktı... Liseyle voleybol maçı yaptık. Onlar yendiler ama, Fehmi ve ben oyuncular arasındaydık, yani...

Pek söze katılmayan Tomris bu aşamada bir soru sormadan edemiyor:

— Ay! Adile Naşit'in canlandırdığı bir hizmetli vardı. Okula vardığımızda bize çok yakın davranır, yardım ederdi...

— Bizim Şerife Hanım... Hep Şerife Hanım gözümün önüne geldi... Sonra o Adile Naşit oldu, kafamda... Üstelik oynayan da Adile Naşit oldu... Hocalar beni iyi (başarılı olarak) tanıyordu.

---

* İnek Şaban tipinin aslı İnek Ahmet, bu kitabın yazıldığı sıralarda Safranbolu'da yaşıyordu. Bellek yitmesine uğradığı için görüşme sağlanamadı. Araştırırken gördük ki, halk ona "Öküz Ahmet" adını takmış... Rıfat Ilgaz da Öküz Ahmet ile ilgili olarak duyduğu şu olayı anlatmıştı: Bir cuma günü imam hutbede Atatürk'e dil uzatır. Öküz Ahmet de oradadır. Ayağa kalkar; herkesin bakışları arasında imamı uyarır." O adama dil uzattırmam. Kolundan tutar dışarı atarım! Dersini doğru yap!" der... Bu olayı anlattıktan sonra Ilgaz ekliyordu: "Bizim en ineğimiz buydu işte!.."

Yeni harfler için okulda kurs açıldı. Hademe odasında ben onlara yeni harfleri öğrettim.

Nihat Bey o günleri yaşamaya başladı bile...

— Rafet Bey (müdür) zamanında... Ben de öğretmenlere, memurlara verdim...

— Evet... Hademelere de ben vermiştim. Şerife Hanımı yakından izlemişimdir. O da beni severdi. Bazı işlerimde falan yardım ederdi. Onu da tip olarak ihmal etmedik yani... Oğlumun öğretmenlerinden de yardımcı buldum, bir yerde... Kabataş'tan gelir "Baba, bugün şöyle oldu, böyle oldu..." diye anlatırdı. Oradaki olaylardan da aldım. Ama, tipler benim tiplerim yine... Örneğin, Sedat Bey, bizim Fransızca öğretmeni... Rugan iskarpin giyerdi...

— O intihar etti, nahiye müdürü iken...

Yeniden tiplere döndürmem gerekti;

— Yani, özü değiştirmeden tiplere katkıda bulundunuz...

— Fazla değiştirmedim. bakın, 111 Mahmut... Bunun da bir kardeşi vardı, Hikmet... Küçük sınıflardaydı o... 111 Mahmut bir gün redingot giymiş. Bir kiracısı vermiş. —Kastamonu'da evleri vardı— Dans etmeye de meraklıydı. Üst katta, bizim sınıfın yanında tiyatro odamız vardı. Orada bunlar kırıta kırıta dans ediyorlardı... O vakit öğretmen olacağız diye dansa falan merak sardı. Bunlar teneffüslerde falan giderler, orada dans ederler... Derken, Mahmut'un tipi Refüze Ekrem oldu. Hatta bir yerde ben ona "Efemine tipi" demişim, bu da duymuş. Uzaktan dargınlığını belirtti bana... Bu rolü de Metin Akpınar oynadı. Bir de Piyale İhsan tipi... Bu da, biraz Sabri Cemil, biraz diğer edebiyatçılar... Bunlardan bir tip yaptım. Bunu da Ulvi Uraz oynadı. Ahmet Haşim hayranı bir tip... Vakvak Rıza, Tarih Hocası tipidir... Mevlevi...

Rıfat Ilgaz takılıyor. O'nu büyük bir ilgi ile izleyen Hocası Nihat Bey yardımına koşuyor:

— Tahir Bey!.. Hafif sakallı!..

— Hah!.. Fakat sağır değil o... İşitmediği için arada sırada takılacağız; onu ben sağır yaptım...

Bu kez ben bir soru soruyorum:

— Nihat Bey Hocayı Kel Mahmut olarak tipleştirdiniz. Bu adı takarken Nihat Bey'in hakkınızda ne düşünebileceğini düşündünüz mü?

— Kastamonu Gazetesi yazarlarından Siyami Özel "Hocam biz işitiyoruz ki, Hababam Sınıfı Kastamonu Muallim Mektebi ile ilgili" dedi. Çok yerde, röportajlarda "Hangi lise? Galatasaray mı, Haydarpaşa mı, Kabataş mı?" diye soruyorlar. "Hayır, hayır, hayır!..." Hangi lisede okudun sen?.." "Ne lisesi yahu; Muallim Mektebi mezunuyum, ben." İyice sıkıştırıyorlar; "Öyleyse bu tipler?" "Hepsi de benim sınıf arkadaşlarım..." Öğretmen kimdi, sorusunu da yanıtladım. Siyami Özel Kastamonu Gazetesi'ne bir röportaj yaptı.

Röportajı Nihat Dicle de biliyor:

— Yaptı!..

— Sanıyorum o röportaj size de gelmiş...

— Geldi...

— Ben o zaman "Hocam nereden görecek bunu" falan dedim.

Biz gülüyoruz, Ilgaz anlatıyor:

— Görse bana müthiş kızacak amma, Hocam tutup da Ankaralar'da bu gazeteyi mi okuyacak, dedim. Bir süre sonra Siyami demez mi ki, "Ben Nihat Bey'e gönderdim!.." Ben Hocam'dan bir tepki bekliyorum; "Teessüf ederim Rıfatçığım!.. Beni ne hale getirmişsin!.." Böyle bir tepki beklerken, bir gün bir mektup... Hocam bu işten çok mutluydu... Ne kadar rahatladım... Yani, bir türlü vicdan azabı... Halbuki hiçbir kötü niyetim yok tabi...

Belkıs Hanım Ilgaz'ı teselli etme gereği duydu:

— Ama çok iyi niyetli... Fikir olarak da babamın bütün özelliklerini taşıyor... Çok iyi görmüşsünüz, çok iyi yakalamışsınız...

— Hep Hocamı düşündüm. Ne olmuştu sınıfta?.. Ne olay geçmişti?.. Kaçtığımız vakit ne oldu?.. Kaçmadığımız vakit ne oldu?.. Derste ne oldu?.. Aşağıdan yukarıya vurduruyorum. Üstte bizim derslik, altında müdür yardımcısı odası... Fazla dolaşınca kızar, gelir, kapıyı arkasına kadar vurur... "Siz bu okulun yüz karasısınız!.." falan... Hiç de içinden gelerek söylemez... Biz mütalaada (etütte) yerimizi alırız... En çok korktuğumuz muavin odasının üstünde oluşumuz... Hem de bir iki ay sonra öğretmen olacağız, üstelik... Elbiselerimizin rengi bile (diğer öğrencilerden) başka... Siyah, koyu elbise... Derslere giriyoruz, hepimizin kravatı falan tamam... Bir de bakıyoruz, itişmekten dolayı Hocamız geliyor, kapıya vuruyor... "Otur yerine!.." falan diyecek... En büyük cezası bu... Fakat Hoca, haftada bir nöbetçi olarak kaldığı zaman kapıda görünecek mi, görünmeyecek mi?... Görünmesi bize yetiyor. En büyük ceza...

— Nihat Bey, bir de size soralım. Hababam Sınıfı'nı televizyonda izlediğinizde "kendimi tanıdım" diyorsunuz. İlk izlediğinizde, Ilgaz'ın sizi o role sokması hakkında ne düşündünüz?

— Böyle bir eserde doğrudan doğruya benim adım verilse belki olmazdı, diye düşündüm ve sevindim. Büyük bir heyecan, büyük bir mutluluk duydum.

— Bunu mektupla (Hocam) bana bildirdiler... Ben de artık açıkladım, ne yapayım... Zorluyorlar, bir yerden öğrenmişler. Efendim, huzurlarınızda şunu belirteyim; gösterdiği müsamaha (anlayış) o dönemin öğretmenlerinin müsamahasıdır. Hatta, biz bu öğretmenlerden yetiştiğimiz için böyle yazar olduk, sanatçı olduk... İyi öğretmen olduk. Hocalarımıza çok şeyler borçluyuz. Her zaman bunları belirtmişimdir...

— En son 1936'da görüştüğünüzü söylemiştiniz...

— Bakalım Hocam hatırlayacak mı? 1936'da Edebiyat imtihanına lisede girdim. Hocam da Muallim Mektebi kapanınca liseye geçmiş. Baktım orada. Bir de Osman Faruk Verimer vardı...

— Almanca Hocası...

— Evet Hocam. Bir de Mıstabey vardı, eskiden bize Türkçe'ye gelirdi. Sorular yazdırıldı. Benim için gerçekten kolay. Fakat biz sarf ile nahiv biliriz. Yani gramer ve sentaks bilmeyiz. "Sarf ve nahiv üzerinden tahlil yapın" sorusunu onlar gramer ve sentaks olarak yazmışlar. "Sarf ve nahiv" deseler ben başlayacağım. Bende böyle bir tereddüt... Sizi de nöbetçi koymuşlar... Aradan altı sene geçmiş amma siz beni tanıdınız. İmtihana girdiğimden memnun, kazanacağımdan da herhalde umutlu... Hocam "Bir sıkıntın varsa burada Mıstabey var. Ona soralım, Rıfatçığım" dedi...

— Sıkıntınızı anlamış olmalı...

— Evet. İçimde "O bilmez" Osman Faruk'a sormalı diye düşündüm. Çünkü, o Avrupa'da okumuş... Nihat Bey gitti, Osman Faruk Bey'e bir şeyler söyledi. Osman Faruk Bey yanıma geldi. "Nedir, müşkülatınız?" dedi. Söyledim. Düşündü, "Valla, ben de kesin bir şey bilemeyeceğim. Biz bunu böyle kullanmıyoruz" dedi. Edebiyat derslerine de giriyordu, oysa... Ben yine bildiğim gibi yaptım ve kazandım. Nihat Bey'e "Bunu söyleyin" desem uğraştığı bir branş değil. Ama gayet rahat gitti, Osman Faruk Bey'i yanıma getirdi. İmtihandan sonra Merkez Kıraathanesi'ne gittim, Osman Faruk Bey orada oturuyordu. Selam verdim, kendimi tanıttım. "Ben seni tanıyorum. Şiirlerini okuyorum. O dediğin şeyi gerçekten bilmiyorum. Zaten fazla bir şey sormuyorsun. Sen ne yaptın?" dedi. Sarf gramerdir, öbürü de sentaks diye tahlil yaptım. Bir sorguyla bittiği için "bu cümle bir cümle-i istifamiyedir" dedim. Hocaya kelimeleri tek tek analiz ettim. Bana imtihanı kazandıran Hocam Mustafa Nihat Özön, yıllardan sonra bir oyunumun davetlisi...

— Onu bilirim. Gazi Terbiye'de öğretmendi...

— Evet Hocam. Özön davetliler arasında. Oyun bitti. Öğrencilikten arkadaşım Baha Dürder ile gece saat 23 gibi, Hoca'ya "Efendim, buyurmaz mısınız? Biraz bir şeyler içelim..." de-

dik. "İyi olur bu Rıfatçığım..." dedi. Çok tanınmış bir yere gittik. O viski içiyor. Baha, ""Ben imtihanı sayende kazandım da Gazi'ye öyle girdim" dedi. Çünkü, Baha'yı Hoca Remzi Kitabevi'nden tanıyor. Ben Hoca'yı sordum: "Hocam, okulda öğrenciyken bütün arkadaşlarıma imtihanı nasıl kazandıklarını sordum. Herkes "Ben falanın nesiyim" dedi. Hiçbiri sorulara cevap verip de kazanmamışlar. Ben niçin kazandım?" Hoca güldü; "Bir sen kazandın zaten, yahu!" dedi. Açıkça söyledi. "Senin verdiğin cevap gözümün önündedir. 'Bu cümle bir cümle-i istifamiyedir' demişsin" dedi. Onu unutmamış, yıllar sonra anlatıyor... En son görüşmeden açmıştık da... En son 1936'da görüşmüştük, yani... Kırksekiz yıl sonra, demek ki...

— Sayın Dicle, size sorayım, Kırksekiz yıl sonra Hababam Sınıfı'nın Kel Mahmut'u olarak sizinle röportaj yapmaya gelen olmadı mı?

— Hiç kimse gelmedi. Ben her yerde iftiharla anlattım...

Ilgaz açıklama getiriyor:

— Geçen sene Kastamonu Gazetesi'nde bir röportaj çıktı. Senin yaptığın. Ben oradan okudum. Daha öncesi yok...

— Kel Mahmut adından dolayı bir süre yapıt denetimden çıkmıyor...

— Öyle oluyor. Bu eserde usülsüz öğretmenlik yapanları eleştirdim. Çünkü, öğretmenlerimizin hepsi başarılı değillerdi. Kopyacılık diye bir şey var mı, var! Kopyacılığın nedenleri programdadır, şundadır, bundadır... Yani bir tür yalnız kişilerin eleştirisi değil; bir yöntemin eleştirisi. Böylesi bir düzende öğrenci ezberci olur. Ezbercilik zaten ayıp bir şey... Hocamız bize her zaman "çocuklara bir şey ezberletmeyin, hoşlarına giderse şiir ezberletin" dedi. Ben bile kendi şiirimi ezbere bilmem. Güzel bir şey, bakarak da güzel okunur. Yani biz ezberciliğin karşısındayız. Hababam Sınıfı'nda ezbercilerle hep alay vardır. Oraya yazar, buraya yazar, şuraya yapıtırır, bilmem tahtaya şeyeder... Eh! Biz de bunları toplumsal yergi olarak, bir eğitim yergisi ola-

rak belirttik. Fakat, öğretmenlere hakaret. Küçümseme katiyyen... Ben nasıl öğretmenlere hakaret ederim... Ben de öğretmenim bir kere... Hanımım öğretmen, kızım öğretmen... Neden yok bir kere...

Nihat Bey sevincini yine dışavuruyor; Ilgaz'ı tamamlıyor:

— Piyes icabı...

Söyleşi yön değiştirmeye yön tutuyor. Yönü doğru yöne doğrultmaya çalışıyorum:

— Bu tarihsel görüşmede biriniz Hababam Sınıfı'nın yazarı ve Güdük Necmi'si; diğeriniz de kahramanı, örnek eğitimci Kel Mahmut'u... Hababam Sınıfı'ndan hareketle yıllar sonra karşı karşıya olmak sizlere neler düşündürüyor?

Önce Nihat Bey yanıtlıyor:

— Karşı karşıya... Bu yaşa kadar gelip, Allah'ın en büyük nimeti olarak birbirimizi görmemiz... Bugün çok kıymetli arkadaşlarımızın, öğrencilerimizin hemen hepsi rahmet-i rahmana kavuştu (öldü). Fakat biz.. Ne diyelim artık... Karşılaştık... Bundan daha mutlu bir olay olamaz...

Sıra Ilgaz'da:

— Bilhassa Hocamı, yani bizleri yetiştiren zatı şu kadar sene sonra sağ görmek... Arkadaş (beni işaret ederek) dedi ki "Ben Hoca'yı gördüm, iyi..." Rahatsız etmeyelim, istedim. Çünkü, benden on yaş daha büyütür. Konuşamaz herhalde... Hafızası da biraz yorulmuştur, dedim. Şimdi, sizi dinledikten sonra, kendimden kuşkulanmaya başladım. Hocam kadar hafızam kuvvetli değil. Taa elli-altmış sene gerilere dönerek kişileri, olayları yerli yerine koyması... Ancak övündüm... Demek böyle değerli Hocalarda okumuşum... Yine de şu kadar yıl sonra olayları muhakeme edebilen; bir sonuca bağlayabilen, senteze vardırabilen değerli öğretmenlerde okuduğum için övündüm.

— Nerede bir öğrencimin yüksek mevkilerde görev aldığını öğrensem büyük manevi zevk duyarım. Hem de makamına kadar gider, ziyaret ederim...

— Efendim, her ikinize de teşekkür ederim. Sağlıklı günlerinizin çok olmasını dilerim.

11.03.1984 (Soldan) Rıfat Ilgaz (Güdük Necmi), Mehmet Saydur, Nihat Dicle (Kel Mahmut) ve Mehmet Yücel...

Daha sonra, Rıfat Ilgaz yanında getirdiği iki kitabı ve bir posterini imzalamıştı. "Güvercinim Uyur mu" kitabına:

"Çok değerli Hocam Sayın Nihat Dicle'ye derin saygılarımla. Kastamonulu Şair Mehmet Rıfat'tan uzun ömürler dileğiyle...

Muallim Mektebi

257 Mehmet Rıfat

İmza"

"Pijamalılar" kitabına;

"Değerli Hocam'a... Bu eserimi de başka tür bir 'Hababam Sınıfı' olarak okumanız ricasıyla en derin saygılar... 11.III.1984. M. Rıfat."

Portresine de eski yazıyla;

"Muhterem Hocam Nihat Dicle'ye uzun ömürler dileğiyle... M. Rıfat imza." yazdı.

Tarihsel görüşmeyi böylece bitirmiştik. Bir daha görüşme olasılıkları hemen hiç yoktu... Bunu kendileri de biliyordu... *Hababam Sınıfı*'nın Kel Mahmut'u ile Güdük Necmi'si son kez kucaklaştılar... Ve ayrıldılar... Dudakları kıpırdıyordu, her ikisinin de... Ama mutluydular...

Otele dönmüştük. Az sonra biz de ayrılacaktık. Bu bir düş değildi ya... Yine görüşecektik. Ama, zor geliyordu... Dopdolu üç günü ne güzel geçirmiştik... Ilgaz Hoca'dan duygularını yazmasını istemeli miydim?... Bir diyeyimdi... Bak, hemen kâğıt istemişti bile...

"Değerli Meslektaşım, hemşerim Mehmet Saydur Kardeş,

İşte geldik, gidiyoruz, şen olasın Ankara'mız!

İki kitabevinde imza günü yaptık... Başarı üzerinde sen gözlemci olarak çok çalışmalarda bulundun. Senin izlenimin bence daha önemli... Anılarımızı sen değerlendireceksin. Anılarımıza anılar katarak çağımızın sorunlarına yazar olarak, eğitimci olarak eğileceğiz... Daha çok Kastamonumuzu, halkımızı gün ışığına çıkarıp yenmiş haklarını dile getireceğiz.

Dostluklarımızın yerine tam oturması için il sınırları yetmezse İstanbul'da, Ankara'da da diyaloglarımızı sürdürebiliriz. Sevgiler. 11.III. 1984. İmza."

Hoca, anıları yazacağımı anlamıştı... Belki de yazmaya yöneltiyordu... İleride daha çok görüşecektik... Yazdıklarında da bunları anlatıyordu. Taksinin geldiği söylendi... Hoca "Hadi Canım!" dedi... İlk tanışmanın coşkusuyla sarıldık... Öpüşerek ayrıldık... "Hadi canım!.." Kulaklarımda o gün başlayan ama, hiç dinmeyen sesi oldu...

"SAZINI ÇALANA" ŞİİRİ...

"Sazını Çalana" Ilgaz'ın ilk şiirlerinden. Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati bu şiiri beğenmiş, şairiyle tanışmıştır. Şiiri, *Bütün Şiirleri* kitabının başına koyacaktır. Şiirin bulunması gerekmektedir. Kastamonu'da arayanlar. bulamadıklarını söylemişlerdir... Nasıl bulamazlar ki... Rıfat Ilgaz'a göre Mustafa Necati Bey 1927'nin yaz aylarında Kastamonu'ya gelmiştir.

Hoca'nın verdiği bilgilere göre işe başlamış, öncelikle 1927'nin gazetelerini taramıştık. Gerçekten de yoktu. Yoksa, Necati Bey Kastamonu'ya bir başka yıl mı gelmişti? Bunu araştırmalıydım. Yaşlı öğretmenlere soruyordum, sürekli. Bilmiyorlardı. Bu arada *Bütün Şiirleri* kitabı çıkmıştı. Olsundu... Yeni baskısına koyardı...

"Kastamonu Basını'nda Öğretmenler" araştırması için emekli öğretmen sayın Ahmet Bozkurt'la görüşüyorduk. Bozkurt şöyle diyordu:

"1928 yılı mayısında Muallim Mektebi'ni kazandım. Bir ay sonra İnebolu yönünden Mustafa Necati Bey geldi. Küre'de karşılama töreni yapıldı. Sınavı kazanan üç öğrenciyi baş tarafa yerleştirdiler..."

Tarihi bulmuştum işte... Mustafa Necati'nin gelişi 1928'in yaz aylarıydı. Kütüphane'ye koşmuştum. 1928'in düzenli koleksiyonu Kastamonu'da yoktu. Ardından Milli Kütüphane'ye... Vardı işte... Dadaylı Mustafa ile yaz aylarındaki sayıları incelemeye başlamıştık. Aaa!.. İşte buradaydı... 2 Temmuz 1928 günlü *Açıksöz*'de... Çevirisini almıştım... Cebimdeydi... Düşer miydi acaba... Yoksa bir yankesici falan... İyi saklamalıydım...

Akşam ilk işim, bu şiiri anlatan bir yazı yazmak olmalıydı... Bu yazı *Cide Postası*'na yakışırdı... Rıfat Ilgaz'ın memleketinin gazetesine... İlk orada çıkmalıydı. Bir de Hoca'ya yollamalıydım... Kimbilir nasıl sevinecekti... Keşke yanında olsaydım... Bana bir mektup yazar mıydı, acaba?.. Belki... Önce bir postalayayım da hele... Yazıyı bitirmiştim işte...

TARİHSEL BİR ANI-ŞİİR...*

Kurtuluş Savaşımızda Kastamonu'da yayınlanan "Ulusal Kurtuluşçu" Açıksöz *gazetesi bu yöndeki etkinliği ile tüm yurda kendini tanıtmıştır. Bu gazetenin çoğu öğretmen yazarları da. Bu tanınmış gazetenin tanınmış yazarlarından biri de Kastamonu İstiklal Mahkemesi Başkanı Mustafa Necati'dir. Necati Bey günün bir çok saatlerini* Açıksöz'*de geçirir, masa başına geçerek günün işlerine ilişkin şiddetli ve sinirli hareketlerle imzalı imzasız yazılar yazar (1).*

Aradan birkaç yıl geçmiş, Ulusal Kurtuluş'a ulaşılmış, Cumhuriyet ilan edilmiş, Mustafa Necati Milli Eğitim bakanı olmuştur. Milli Eğitim'de bu güne dek en büyük atılımları yapan ve başaran; sözde değil, gerçek bir Atatürkçü, bir önder, gerçek bir devrimci ve halkçı, gerçek bir ulussever, yurtsever, gerçek bir dost ve eğitimci, gerçek bir öğretmen (2) olan Mustafa Necati bir yurt gezisinden dönerken Kastamonu'ya uğrar. Yanında şair Faruk Nafiz (Çamlıbel) vardır. İlk aradıklarından biri Açıksöz'*ün o günkü sayısı olur. Gazetenin o günkü sayısında* "Sazını Çalana" *adlı bir şiir dikkatlerini çeker ve yazarıyla tanışmak isterler. Yazarı onyedi yaşındaki öğrenci Mehmet Rıfat (Ilgaz) tır. Aranır, bulunur ve konukların karşısına çıkarılır. Faruk Nafiz:*

---

* *Cide Postası* Gazetesi, Kasım 1984, sayı 422.

1) Hüsnü Açıksözcü, İstiklal Harbinde Kastamonu; Kastamonu; 1933, s. 87.

2) M. Rauf İnan, *Mustafa Necati;* T. İş Bankası Yay., Ankara; 1980, s. 31

"Demek Sazını Çalana adlı şiiri yazan büyük şair bu, öyle mi?!.." diyerek şaşkınlığını yansıtmadan edemez...

Şiir Faruk Nafiz tarafından bir kez daha okunur. Bakan Mustafa Necati genç şairi yanına çağırır ve şunları söyler:

"Yaşa delikanlı! Bu güne kadar hiçbir şairin, başka bir şairin eserini hem de onun karşısında böyle severek okudğunu ne gördüm, ne de duydum. (Arkadaşlarına dönerek) Bu gibi şairler çol lazım bize... Sazını Çalanlara seslenirken memleket halkına da böyle seslenmesini bilen şairler istiyoruz biz!.."

Sonra Faruk Nafiz, Mehmet Rıfat'ın diğer şiirlerini de getirtir ve deftere şunları yazar: "Kastamonu'dan geçerken tanıdığım genç ve kıymetli şair Mehmet Rıfat'a sevgilerimle ve takdirlerimle *(3)..."*

Bu oldukça değerli anısını Rıfat Hocamız yıllardır yazar, söyler, durur. Gelgelelim Sazını Çalana *şiirini bir türlü ele geçirememiştir.* "Bütün Şiirleri" *kitabının başına, Kastamonu'nun bir anısı olarak koymak ister ama, Mustafa Necati'nin geliş tarihi bir türlü bilinemediğinden ve* Açıksöz'ün *1926 sonrası koleksiyonunun Kastamonu'da düzenli bulunmadığından şiir de bulunamaz.*

Sonunda, araştırmalarımız sonucu, Mustafa Necati'nin 1928 Temmuzu'nda Kastamonu'ya geldiğini saptadık ve ilk işimiz Açıksöz'ün *bu ayki sayılarını aramak oldu. Bu sayıları, ancak Ankara Milli Kütüphane'de bulabildik. Bir-iki sayfa çevirir çevirmez bu defineye rastlayıverdik... "Ellialtı yıl önce ve onyedi yaşındaki bir genç" Mehmet Rıfat tarafından yazılan, zamanın Milli Eğitim Bakanı'nın da beğendiği bu şiiri, ilk kez, memleketi Cide'nin gazetesi* "Cide Postası"*ndan sunuyoruz:*

---

3) Rıfat Ilgaz; *Sarıyazma,* Çınar Yayınları, 4. basım, s. 137.

*SAZINI ÇALANA**

Ey zulmete sazıyla haykırıp duran âşık,
Yıldızsız ufuklara, sönük mehtaba yalvar!
Ey mızrabı sazına durmadan vuran âşık,
Senin de mi kalbinde sonsuz bir elemin var?

Kim bilir, yarattığın nağmeyi kim dinliyor,
Bu feryadla ağlıyor kimbilir... hangi kadın?
Hangi âşık kalbini bastırarak inliyor,
Vur mızrabı.. kalbleri ağlatmaksa maksadın!...

İncecik parmakların teleri inletirken,
Ufuklara dökülsün acıları kalbinin.
Bu sadalar ruhları kanadsın olup diken,
Çıksın sonsuz göklere yaraddığın bir enin!..

İlahidir sazından, yükselen her bir perde,
Bu hülya dolu sesler, bütün kalbleri sular.
Yıldızlar titreşiyor bu nağmeyle göklerde,
Çağlıyor kalbin gibi şimdi ırmaklar sular...

Ey yaralı kalblere binbir teselli katan,
Karanlığa bakarak inle, durmadan inle!
Ey sazıyla ağlayan, ey sazıyla ağlatan,
Zulmetleri parçala coşkun nağmelerinle!..

Gecelerin ruhu da inlesin vur mızrabı,
Kalbinden, ızdırabın ördüğü ağ sökülsün.
Aksın hasta ruhlara nağmelerin şarabı:
Vur mızrabı, ağlayan kalbler bir parça gülsün!..

27 Mayıs 1928
Mehmet Rıfat

---

* *Açıksöz* gazetesi, Kastamonu; 2 Temmuz 1928.

Cide Postası'nın yeni sayısı gelmeden Rıfat Ilgaz'dan mektup gelmişti... Hoca çok sevinçliydi...

Dost Mehmet Saydur, *22.11.1984*

Mektubunu okudum, sevinerek... Aradığım şiiri sonunda bulmuşsun! Utkunu kutlarım! Teşekkürler!

(Not olarak hemen belirteyim. Eski harfleri okuyamamaktan gelen iki dizede, iki yanlış var: Yazdığım gibi düzeltirsin!)

Dize 13:

"İlâhidir sazından *yükselen her bir perde,"*

Dize 22:

"Kalbinden, ızdırabın ördüğü *ağ sökülsün"*

Bu iki kelimenin yanlışı, doğru okuyamamaktan da olabilir, yanlış dizgiden de... Birinci olasılık daha akla yakındır: (Eski yazıyla yazdığı iki satır)

Pardon!.. Eski harflerle yazıp gitmişim! Şöyle yazmışım:

"Bu iki kelimeyi, bu harfleri iyi bilmeyenler... Açıkcası bizim yaşamımızda olmayanlar..."

Yani sonradan öğrenenler, demek istemişim... Bu tür yanılgılara düşebilirler. Doğaldır bu!

Şimdi sana ve bana düşen iş: Önce Bartın *gazetesine, Esen Aliş'e şiirin doğrusunu (düzeltilmişini) ulaştırmak.*

22-XI-1984

Dost Mehmet Saydur,

Mektubunu okudum, sevinerek...
aradığım şiiri sonunda bulmuşsun
Utkunu kutlarım! Teşekkürler.
(Not olarak hemen belirteyim. Eski harfleri

İmza günleri duyduğun, okuduğun gibi çok iyi gitmektedir. Bir imza günü de Kastamonu ve İnebolu için düşünülmektedir.

Bu satırları hemen yazıyorum. Gözlerinden öperim. Başarılar... *İmza*

Şiirin bulunuşu Hoca'nın çok hoşuna gitmişti. Yaptığım işi "utku" olarak niteliyordu. Gerçekten de öyle miydi?... Değildi... Günlerce taş mı taşımıştım ki... Üzerine düşülmediğinden bulunamamıştı... Hoca seviniyordu ya, bu yeterdi...

Birkaç ay sonra *Kitaplar* dergisinde (Şubat 1985) bir söyleşisi yayımlanmıştı. Bu şiirin ilk kez gün ışığına çıktığını belirterek şöyle diyordu, Ilgaz:

"Bu şiiri aradım, araştırdım, Kastamonu'da yok. En sonunda Mehmet Saygın isimli bir arkadaşım —Gazi Eğitim Fakültesi'nde okuyor— araya araya bu şiiri bulmuş, bana gönderdi..."

Hoca, bana "Mehmet Saygın" diyordu. Bir düşündüğü olmalıydı... O kırk kuşağı şairlerindendi... Yine olağanüstü dönemlerdeydik... Bunu bilerek yapıyor olmalıydı...

Yıllar sonra bu şiirle ilgili bir sorumu şöyle yanıtlamıştı:

"Muallim Mektebi'nde okuyordum. Gırçeşme Mahallesi'nde oturuyorduk. Bir gece, alt katımızda oturan adam durmadan saz çalıyordu. Ahşap ev olduğu için rahatlıkla duyuluyordu. O yüzden ders çalışamıyordum. Hoşuma da gidiyordu. Dertli olduğu içli çalışından belliydi... Hem dinliyor ve hem de düşünüyordum. Bu adamın derdi ne olabilirdi?.. Derdini tellere mi döktürmek istiyordu?.. O bir yandan çalarken ben de kalemi elime almış, bu şiiri yazmıştım..."

HEMŞERİ İLGİSİ...

8 Ocak 1985 günlü *Cumhuriyet* gazetesi Rıfat Ilgaz'ın Ankara'da imzasının olacağını yazıyordu.

Hoca'ya bu kez başka bir sürpriz hazırlamalıydık... Kendisine sahip çıkan Kastamonulular evreni genişletmeliydi... İki kişinin özel ilgisini aşmalıydı. Kastamonu'nun bir "değeri" Kastamonulularla tanışmalıydı...

Ankara'da ses getiren insanlarımız vardı... Emin Değer, Şahap İnce, Muharrem Uğurlu, Niyazi Tamaç, Süleyman Çanga, Nasıh Nazlı, Sırrı Kes... Başbaşa gelip Hoca'ya bir yemek vere-

mez miydik? Bu düşünceyi Mehmet Yücel ile birlikte avukat Şahap İnce'ye açmıştık. Yaman bir dost olan Şahap Abimiz hemen telefona sarılmış; birkaç hemşeriyi arayıvermişti. Ertesi günü saat onaltıda buluşmaya götürebilmeye gelmişti...

Geliş saatini oğlu Aydın'dan öğrendiğimiz için ertesi sabah Stad Otele koşmuştuk. Ilgaz bizi bekliyordu... Kucaklaşıvermiştik yine... O kanyağını yudumlarken öneriyi açmıştım. Gözleri birden parlamış;

— Yahu, sahi mi diyorsun!.. Kastamonulular bana yemek verecek öyle mi?!.. Durun, bir randevum vardı, erteleyeyim!..

Kalkmış, telefona gitmişti... Buluşmasını erteliyordu. Buluşma hoşuna gitmişti. Ne iyi etmiştik... Planlaması da yamandı...

— Gençler! Ben şimdi yatıp dinleneyim... Saat üçte (onbeş) gelin, beni alın!..

Daha sonra yakasındaki rozeti göstermişti:

— Bu rozeti gelinime buldurdum... Saydur sorar, dedim!..

Bu, benden aldığı rozetti... Taka çıkara iğne kısmı bükülmüştü. Bende daha yenisi vardı. Değiştirmiştim. Hoca'dan geriye aldığım Gazi rozetini bir anı olarak koruyacaktım...

Buluşma işi de tamamdı işte... Az sonra Hoca dinlenmeye yollanmış, biz de Şahap Abimizin bürosunu tutmuştuk... Avukatımız da haberimize çok sevinmiş, dostlarını yeniden aramıştı...

Dediği saate Hoca'yı bizi bekler bulmuştuk. Almış, Şahap Abimizin bürosuna getirmiştik. Emin Değer, Muharrem Uğurlu, Niyazi Tamaç, Süleyman Çanga, İlhan Erenel oradaydılar. Erenel dışındaki kişiler Ilgaz ile ilk kez tanışıyorlardı...

Ilgaz'ın özelliklerinden biri de ilk tanıştığı kişi ile beş-on dakika içinde yakınlık kuruvermesiydi. Tanışanın kafasındaki Rıfat Ilgaz, kısa sürede yerini sıradan ama sıcacık yakınlığı olan bir Ilgaz'a bırakıveriyordu... Yine öyle olmuştu. Orada bulunanlar, Hoca ile derin ve tatlı bir söyleşiye dalıvermişlerdi... Hoca, sanki kırk yıllık tanıdıklarıydı...

Birlikte yemeğe geçmiştik. Söyleşi sıcaktı ve oldukça derinleşmişti... Hoca da kendinden geçmişti... Oldukça mutluydu... Bu arada Şahap İnce bir soru yöneltmişti:

— Hocam! Yıllar sonra neden Cide'ye yerleştiniz?

Bu soru, Ilgaz'ın yapıtlarını okumamışlığın göstergesiydi. Hoca:

— Şahapcığım, sen bu soruyu sormamış ol! Sarıyazmayı okuduktan sonra sorabilirsin! deyivermişti...

Yemekte bol bol Kastamonu'dan konuşmuştuk... Hem de Kastamonu ağzıyla... Köylüsü, işçisi, gurbetçisi, balıkçısı, ormanı, ormancısı, dili, geleneği... Çıkarken aklıma takılganlık (muziplik) gelivermişti:

— Hocam, Kahve içmeye gidecek miyiz?..*

— Zaman ilerledi, şimdi gapanu!..**

Gülüşmüştük... Hoca'yı otele götürmüş, kahveleri orada içmiştik...

Ertesi günü akşamüstü yine otelde buluşmuştuk. Bara geçmiş, hem rakı içiyor ve hem de söyleşiyorduk. Dün akşamki hemşerileri ile ilgili olarak benden bilgi alıyordu. Çok sevindiği belliydi... Birlik olmalı, kenetlenmeli, halka dönük çalışmalıydık... Konuşuyordu... Sanat Kurumu'ndaki söyleşisine az bir zaman kaldığının farkında değildi... Oysa, verilen saatlere titizlikle uyardı... O yine de,

—Getir! Getir! Bir kadeh daha tokuşturalım!.. diyordu.

Rakılarımız bitmişti... Yine de anlatıyordu... Alanlarında ses getiren hemşerilerimiz vardı, demek... Kastamonu'ya dönük neler yapıyorlardı... Daha neler yapabilirlerdi... Garsonu çağırmış bir kadeh rakı daha istemişti... Zamanın daraldığını anımsattığımda;

— Rıfat Ilgaz'la kadeh tokuşturdum, demek başkadır; kadeh böldüm, demek başka!.. diyordu...

---

* Kastamonu'da içkili yemekten sonra kahvenin genelevde içilmesi adettir.

Gapanu: Kapanır.

Bu ne içtenlikti böyle... Kadehi bölmüş (paylaşmış), tokuşturup içmiştik... Kalkmış, ancak birkaç dakika kalmışken Sanat Kurumu'na ulaşmıştık. Salon tıklım tıklımdı. Ilgaz çıkmış, konuşmasına başlamıştı;

— Efendim, dün akşam Şahap İnce, Emin Değer, Niyazi Tamaç gibi hemşerilerim onuruma yemek verdiler. Sözlerime başlamadan, kendilerine buradan teşekkür ediyorum...

Hoca sözlerine böyle başlamıştı... Şahap Abimiz duygulanmış gözlerle bana bakıyordu... Ilgaz çok değişik bir insandı... Teşekkürlük bir şey mi yapmıştık?.. Biz O'na teşekkür etmeliydik...

Salondan otelin önüne geldiğimizde ben çabuk inmiş, Hoca'nın ineceği kapıyı açmış;

— Buyurun Efendim!.. diyerek emireri gibi gırgıra hazırola geçmiştim...

Hoca da bozmamıştı. "Teşekkür ederim!" derken eli elime değmişti... Avucuma bir demir para, "bahşiş" koymuştu... Bu "bir" liraydı!.. Bir "teşekkür ederim" de ben savurmuş, cebime koymuştum. Artık tanıyordum ya... Mizah ustasının böyle davranması doğaldı...

Kastamonu'ya gidecektim. Bu nedenle Hoca'dan ayrılmıştım. Şahap Abimiz o gün Hoca'nın kitaplarını takım olarak almış, *Sarıyazma*'yı iki gecede devirmiş... Kafasındaki tüm sorulara yanıt bulunca, sorduğu soru için Hoca'dan özür dilemiş... İnce'nin bu davranışına Hoca da çok sevinmiş...

GİZLİCE KASTAMONU'YA...

Ertesi günkü Özel Eğitim sınavına çalışmak üzere erkenden eve gidecektim. Kızılay'a gelmişken Şahap İnce'nin bürosuna uğramak alışkanlıktı. Daha kapıdan girerken avukatım rahatlayıvermişti...

— Yahu, iyi ki geldin! Nerede olduğunu araştırıyordum... Rıfat Hoca burada. Kastamonu'ya gideceğim, diye tutturmuş... Kastamonu'dan da "gelme" diyorlarmış...

— Şimdi nerede?..

— Yenigün'de... Seni bulup göndermemi istedi. Bekliyor...

Akşam karanlığı çökmek üzereydi. Hemen *Yenigün*'e ulaşmıştım. Kapıdan girince karşımda ama uzağımdaydı... Kemal Bayram'la* konuşmaya dalmıştı. Kanyak bardağı elindeydi... Çok sinirli olduğu azaktan belliydi... Sol dudağı düşmüştü... Çok içince böyle olurdu... Hele bir de sinirli olursa!.. Beni görür görmez bir kıpırdadı:

—Hah! Saydur!.. Saydur geldi, bak!..

Kemal Bayram'a beni tanıtıyordu. Daha yerime oturmadan bana dönmüş;

— Ben Malatya'dan imzadan geliyorum! Sen de varsan Kastamonu'ya imzaya gideceğim. Yoksan gidemeyeceğim!...

— Bir düşüneyim Hocam! deyivermiştim.

— Bak, sen de "düşüneyim" diyorsun! Rıfat Ilgaz'la gidersen ileride başına işler gelir değil mi?!.. Herkes korkuyor zaten!.. Üç saattir Kastamonu'yla görüşüyorum! Kiminle görüşsem "Gelme!" diyor!.. Kitap satmanın, imzalamanın yasağı mı olurmuş be!.. Gerekirse Topçuönünde, Nasrullah Meydanı'nda imzalayacağım!.. Bu, olay çıkarmaksa, olay çıkarmaya da gideceğiz ha!..

— Hocam, ben onu düşünmüyorum. Yarın sınavım var. Sınavı düşünüyorum. Ancak, mademki böyle diyorsunuz; "gidiyoruz" öyleyse!..

Yüzü birden şenlenivermişti. Canlandı, dudakları gülücüklere, kahkahalara hazırlık yapmaya başladı.

— Gördün mü Kemal Bayram! Bir bardak daha iste, Saydur için!..

Sonra bana dönmüş, cebini göstererek;

— Bir koşulum var: Masraflarımızın fonu ayrıldı. Malatya'da iyi kitap satıldı. Bütün haracamalar buradan olacak...

Kaç arabasıyla gideceğimizi soruyordu. Sabah dağıtımlardan kitap toplayacaktık. Gizli gidecektik!.. Rıfat Ilgaz'ın Kasta-

* Çukurkavaklı.

monu'ya geldiğinden kimsenin haberi olmayacaktı... Bir telefon numarası uzatmış, bulmamı istemişti. Yurtta kalan bir kızdı bu... Oda arkadaşı telefona gelmiş; Hoca ona otobüsün kalkacağı saati vermişti. Gelirse gelirdi...

Özel Eğitim sınavı iyi geçmiş, tam saatinde Hoca'yı bulmuştum. Birlikte Kızılay'a çıkmıştık. Önce Süleyman Ege'ye uğrayacaktık. Kapıdan girerken Ege ayağa kalkmış, konuğunu nazikçe karşılıyordu:

— Ulan başbelası, sen ölmedin mi daha!..

— Seni de öldüremediler ya!.. Neydi o!.. Ellerinden, ayaklarından ranzaya bağlı!.. Demek yaşıyorsun!..

İki inatçı adamın birbirlerine övgüleriydi bunlar... Çok olaylar yüklü...

Zamanımız olmadığı için Çınar Yayınları'nın Yazın Dağıtım'a verdiği kitapları "iade" almış; bir valiz ve bir çuvala koyarak terminale ulaşmıştık. Hoca'nın akşam telefonda "gelsin" dediği kız gelmiş bekliyordu. Hoca onu görünce:

— Hadi sen başının çaresine bak!.. İşleri çözebilirsen bizi bulursun... demiş kızla bir yere oturmaya gitmişti.

Otobüs gelir gelmez kitapları yüklemeli, Hoca'yı bulmalıydım. Öyle de yapmış, onları kafeteryada çay içerken bulmuştum. On dakika sonra otobüsün yanına giderken;

— Sizler gençsiniz!.. Hadi bakayım, önden yürüyün!.. Deyivermişti.

Kız ile tanışmamı istediği belliydi. *Sarıyazma*'da anlattığı gibi kendisi yaman bir çapkındı. Bu konuda bana yardım etmek istiyordu... Telefon numarası alışverişi yapmamızı bile önermiş ve sağlamıştı...

Otobüse binerken dışına, içine özenle bakmış;

— Kastamonu'ya böyle lüks otobüsler de çalışıyor mu? diye sorma gereği duymuştu.

Bu sorunun bir nedeni olmalıydı... Aynı otobüsler İstanbul-Kastamonu arası da çalıştığı için bilmesi gerekirken bilmiyordu. Sormuştum:

— Siz en son Ankara'dan Kastamonu'ya ne zaman gitmiştiniz?

— Dur bakalım... Tosya Zelzelesi... 1943-1944 demek ki!..

Şimdi anlamıştım. Bir soru daha sormuştum:

"Peki Hocam, yolculuğumuz size göre kaç saat sürecek?"

— Sekiz veya dokuz... En iyimser yedi saat...

— Aman Hocam olur mu!.. Dört saatte Kastamonu'dayız!..

Yanıta çok sevinmişti. Dört saatti... Sürekli söyleşecektik... Araya girecek bir üçüncü kişi yoktu. Ah keşke bir teybim olsaydı... Not tutsa mıydım?.. Kızar mıydı?.. Öyle ya, gizli gidiyorduk... Kuşkulananlar olurdu... Bu konularda ne düşündüğünü en iyisi çaktırmadan sormaktı:

— Hocam, gizliliğimiz ne kadar sürecek?

— Üç-dört gün... Havayı koklayacağız... Birileri bizleri izlemeden, biz birilerini izleyeceğiz. Gece otellerden isim listesini topladıklarında çakmazlarsa iyi... Çakarlarsa, çaktıklarını çakmamız gerek...

— Peki, beni tanıyanlar çok olur. Siz de yanımda olacaksınız. Sizi kim diye tanıtacağım?

— Bir çözüm bulalım... Tamam!.. Ben senin Gazi'den Hocan ve emekli öğretmen Rıfat Bey olayım... Bak, bir de sana ad uyduralım. Dışarıdan otelde beni telefonla aradığında 'kim arıyor diyelim' diye sorarlarsa 'Mehmet Saygın' dersin... Şu andan başlayarak da Kastamonu ağzıyla konuşacağız. Tamam mı, bitek* Memetçük!..

— Tamam Hocam!...

Neden gizli gidiyorduk?.. Hoca böyle düşündüyse bir nedeni vardı, kuşkusuz. Ama aklım almıyordu... Kastamonu'dan çıkmış bu yörenin gözü, kulağı olan, yüreği insan sevgisiyle atan bu adam neden sakıncalı olsundu?!.. Bakanlar il sınırında davul-zurna konvoylarla karşılanırdı, sürekli... Neredeyse, Rıfat Ilgaz'ı il sınırında görevliler (!) karşılayacak ve sınırdışı edecek-

* Bitek: Biricik.

lerdi, demek... Peki neden?.. Demokrasiyi, özgürlüğü, köylüyü, işçiyi, işsizi... İşledin, yazdın, onları savundun diye mi?.. Hani, Cumhuriyet kimsesizlerin kimsesiydi... Kırk yıldır bu alanda yılmadan uğraş veren bir yazar, bir demokrasi, özgürlük savaşımcısı vardı yanımda... Benim yakın arkadaşım... Halk kesiminin sevdiği, kucaklamak istediği... Otobüsün içinde Rıfat Ilgaz'ın olduğunu bilseler yolcular ne yaparlardı, acaba?.. Ünü ülke sınırlarını aşmış bir yazar vardı aramızda.. Düşündüklerimi açmalıydım.

— Hocam, gidip mikrofondan anons etsem; desem ki, "Ey hemşeriler! Ünlü yazar Rıfat Ilgaz aramızda bulunmaktadır!.. Kastamonulular olarak 'Hoşgeldiniz' deriz"

Hoşuna gitmişti:

— İş otobüs yolcularıyla ya da halkımızla bitse kolay... Bağırlarına basarlardı. Zaten sorun halka inebilmektedir... Halka ulaşabildin mi, gerisi kolaydır!..

— Halka inebilmek... Çok güzel... Bu nasıl olacak?

— Halk sağduyuludur, bilgedir... Kalıplaşmış tutum sahibi değildir. Halkın içinde ve halk gibi yaşayacaksın!.. Onlardan çok şey öğreneceksin ve onlardan öğrendiğini onlara sezdireceksin... İşte atasözleri... Birileri yazmadı bunları; halkın sözleri... Gücünü, kaynağını halktan alacaksın!..

Ilgaz dediklerini yaşıyor, yaşadıklarını söylüyordu... Katılmamak olası mıydı?.. Çok önemli şeyler konuşuyorduk. Not alsam ne kadar da iyi olurdu...

— Ben bunları sonra yazarsam, diye şimdiden kısa notlar alsam...

— Anladım... Sen ilerde anılarımızı yazacaksın. Anı yazmak için not tutmak gerekmez. Hele günlük, hiç!.. Bir görevli gelir, alır gider, belge olur. Zararı başkalarına da dokunur. Önemli olan tıpatıp aynısını yazmak değildir. Belleğine güveneceksin, iskeletini yitirmeyeceksin, yeter!..

— Tamam öyleyse... Ben de iskeleti belleğimde oluşturacağım...

O günlerde sözlenmiştim ve işler pek de yolunda yürümüyordu. Evililik gediklisi Ilgaz arkadaşıma zaman bolluğunda bu konuları da açmıştım. O ise dinliyor ama, kapatmaya çalışıyor gibiydi. Öyle böyle derken Çankırı'yı geçmiştik. Ilgaz dağları görünmüştü... Tepeleri karlı, etekleri sisliydi...

— Hoca adaşlarınız göründü... Neler duyumsuyorsunuz?..

— Oldukça soğuk karşılıyorlar, baksana!..

— Ben geçen hafta da gelmiştim. Tepeden doruğa sisliydi... Yollar da dondu. Siz geliyorsunuz diye hayli yumuşamışlar...

Bir süre sonra da Ilgaz ilçesindeki dinlenme yerinde arabadan inmiştik. Çay verilen bölüme geçip oturduğumuzda Hoca bir şeyler anımsamıştı:

— Bir kez Ilgazlı biriyle karşılaştım. "Ilgaz dağı Ilgaz'ındır" demişti. Çok kızdım. Dedim ki, "Ilgaz ilçesi değil; Çankırı bile yokken Ilgaz dağı vardı. Senin köy adını dağdan aldı, sonra ilçe oldu... Hadi ordan!.."

Bunları söylerken bile yine sinirlenmişti... Kastamonu'ya olan duyarlılığı açıkça görülüyordu... Nasıl olmasındı?.. Soyadını bile bu dağdan almıştı... Soyadı Yasası çıktığında Gerede'de öğretmen olan Mehmet Rıfat, kardeşleriyle haberleşmeden, memleketini en güzel anlatan "Ilgaz"ın adını soyadı olarak seçivermişti.

Oldukça sık ve uzun çam ağaçlarıyla süslü Ilgazlardan geçerken nefes alması etkilenmişti. Dağdan iniş bitmiş, Kastamonu'ya yaklaşmıştık. Sağ yanımızda oturan bayan bana dönerek sormuştu:

— Beyefendi, şu karşıda görünen binalar ne?

Karşıda, Araç yolu çıkışında, çam fidanlarının arasındaki binalardı sorduğu!.. Burası genelevdi... Ya nasıl söyleyecektim?!.. Yardımıma Ilgaz yetişivermişti;

— Fabrika hamfendi, fabrika!..

İşitenler gülmüşlerdi. Kadın pot kırdığını anlamış, susmuştu. Atlatmıştık. Yeniden işimize dönüyordum. Ben pazar akşamı dönecektim. Gizli Rıfat Ilgaz'a eşlik edecek, her yönden sağlam birisi gerekliydi. Bu kişiyle Hoca'yı hemen tanıştırmalıydım. Aklıma ilk gelen emekli öğretmen İhsan Ukray'dı... Tam aradığımız adamdı... Güvenli bir dost idi... Üstelik, Ilgaz'ın hemen tüm yapıtlarını beğeniyle okumuş bir kişiydi... Hoca'ya açtığımda bir an önce tanışmak istediğini belirtmişti. Sınav yapacaktı...

14 Nisan 1985 Cuma günü saat onbeş dolaylarında Kastamonu'ya inmiştik. Doğruca otele koşmuştuk. Hoca yalnız kalacaktı. Otelci, kimliğini alıp adını okuyunca başını kaldırıp Ilgaz'a bakmıştı;

— Efendim, hoşgeldiniz!..

— Hoşbulduk, kardeş! Memleketimize şöyle bir uzanalım, dedik...

Hoca'ya seçkin bir oda verilmişti. Hemen dinlenmeye çekilmeliydi. Eşyalarımızı odaya çıkarmış, Hoca'ya "iyi dinlenmeler!" demiştim. Gerektiğinde Mehmet Saygın olarak telefon edecektim...

Doğruca İhsan Bey'i aramaya koyulmuştum. Öğretmenler lokalinden yeni çıkmış, yürüyerek evine yollanmıştı... Yetişebilirdim. Hızlı hızlı yürürken Dr. Atıf Uğurlu'ya rastlamıştım. Atıf Bey'in bilgisinin olmasında yarar vardı. Söylemiştim.

— Nerede!.. demişti şaşkınlıkla... Yardımcı olacaktı...

Üçyüz metre sonra İhsan Bey'i görmüştüm. Seslenmiş, durdurmuştum. Çok önemli bir işimin olduğunu belirterek yanındaki adamdan izin almıştım. Geriye dönmüştük... İhsan Bey'e bir bir anlatırken sevinmiş, gülmeye başlamıştı... Demek Rıfat Ilgaz buradaydı... O hayranı olduğu adam... Üstelik kendisini bekliyordu... Bir de birlikte olacaklardı... Şu işe bak...

Hoca'ya dinlenme süresi tanımıştık. Saat dokuza doğru yanına gidecek, "Mehmet Saygın'ın sözünü ettiği İhsan Hoca be-

nim!" diyecekti... Hemen eve gitmeli, yemeğini yemeliydi... Eşine bile söylememeliydi...

İlk kez *Kitaplar* dergisindeki söyleşisinde bana verdiği adı yeniden almış, "Mehmet Saygın" olarak saat yirmiikiye doğru Hoca'yı aramıştım:

— Hocam ben Mehmet Saygın! Nasılsınız?

— Ooo Saygın!.. Çok iyiyim... İhsan Bey geldi!..

— Sınav yaptınız mı?

— "Beya"* bi adam o, yahu!.. Dikkat et "bayağı" demedim, "beya!.."

— Tanıştıkça daha da sevineceksiniz. Çok güvenilirdir...

— Sabah, kanyağımı getireceksin, değil mi?

— Tamam, kahvaltıya yetiştireceğim!..

O gece rahat bir uyku almıştım. Sabah ilk işim cep kanyağı bulmak olmuştu.. İçmeye sabah başlıyor, yatıncaya kadar yudum yudum kanyak içiyordu... Ancak, bu kadar sürede içtiği, normal insanın bir oturuşta içtiğinden fazla değildi. Otelciye görünmeden asansöre dalmayı başarmıştım... Katta indiğimde de çevreyi kontrol etmeyi unutmamıştım... Kimsecikler yoktu. Hoca'nın kapısı aralıklıydı. Günlük traşını olmuş, kahvaltı yapıyordu...

— Güzel uyudum, dinlendim.. Bak sakalımı da yülüdüm...

Bir yudum kanyak almıştı. Çıkıp birkaç yüz metre yürüyecektik. Oda temizliğine bakan kadını çağırmıştı.

— Bak teyze! Benim odam dağınıktır.. Kitaplarım falan işte böyle, kimi acık, kimi atık... Sen sadece yatağı düzeltiver... Her şey olduğu yerde, olduğu gibi kalsın... Aradığımı bıraktığım yerde aynını bulmalıyım... Tamam mı kardeş?..

Otelden çıkmış, geziyorduk. Şurası eski Muallim Mektebi idi... Yerine park yapılmıştı... Nasrullah Köprüsü aynen duruyordu... Şuradaki kitabevini Saim Efendi çalıştırırdı... Geceliği yüz

---

* Beya: Kastamonu'da "çok iyi", "normalin üstünde" anlamında...

** Yülümek: Bir araç yardımıyla kazımak, traş olmak...

paraya kitaplar alırdı... Uzunsokak şu karşıdaydı... Azıcık uzakta olmasa bir kez daha yürürdü...

Yol üstünde kimi zaman arkadaşlara rastlıyordum. Bana "Hoşgeldin"! diyorlardı. Bu yanımda duran ihtiyar da kimdi... Uzun boylu, yakışıklı, sevecen adam... Zorda kalınca tanıştırıyordum:

— Emekli öğretmen Rıfat Bey!.. Gazi'den Hocam olurlar!.. Gezmeye geldik!..

Arkadaşımdan bir "Hoşgeldiniz efendim!" çıkıyor, başka bir konuşma olmuyordu... Ilgaz bir burukluk duyuyor olmalıydı.. Kendi kendinde yabancı gibiydi... Oysa ben O'ndan daha fazla üzülüyordum. Şimdilik olsundu...

Kolkola yürüyüş sürüyordu. Kulağıma fısıldayarak;

— Şimdi arkamıza bir dön ve gelenlerin fotoğrafını belleğine çek!.. Bir de yüz metre sonra... Düşün, aynı kişiler var mı?...

Beceriksiz bir şekilde dediğini iki-üç kez yapmıştım. İzleyen kimse yoktu. Tamam, iyiydi... Yürümeyi gönül rahatlığıyla sürdürebilirdik...

Bir süre sonra merdivensiz bir lokantaya gidecektik. Bu arada İhsan Bey de bizi bulmuştu. Birlikte Birtat lokantasına girmiş, arka masalardan birine oturmuştuk. Benim arkam, Hoca'nın yüzü cama dönüktü... Yiyor, içiyor ve söyleşiyorduk... Hoca bir ara sevinçle başını sallamaya başlamıştı... Bir tanıdığının selamını alıyor olmalıydı... Bu bir öğretmendi... Masamıza gelmiş, Hoca ile tokalaşırken;

— Efendim, Rıfat Ilgaz'sınız... Hoş geldiniz! Saygılar sunarım!..

Ilgaz çok sevinmişti. Tanıyan birisi çıkmıştı işte.. Oturmasını istemiş ama, arkadaşının olduğunu gerekçe göstererek Hoca'dan izin almıştı. Bu öğretmeni de Ilgaz'a İhsan Bey tanıtırken övmüştü. Gerçek bile olsa, istenmeyen yönlerini söylemeye İhsan Bey'in dürüstlüğü elvermiyordu... Aslında, bir anda tüm plan altüst olmuştu. Bu öğretmen, çok görevler (!) üstlendiği konuşu-

lan biriydi... Tanıması gereken değil, tanımaması gereken bir kişi Hoca'yı tanımıştı. Kaşık elimde kalıvermişti... Bu durumu söylemeliydim.

— Hocam, artık gizliliğe gerek kalmadı!.. Sanırım, az sonra görevlilerin burada olduğunuzdan bilgisi olur!..

— Ya, öyle mi?!?. Tamam!.. der demez İhsan Hoca artık duramamıştı:

— Evet Hocam!.. Aynen öyle!..

Bir süre sonra çıkıp gitmişlerdi. Belki de haber vermeye... Aman sen de, olursa olsundu...

Kaçan neşemizi içkiyle toplamaya çalışıyorduk. Bu kez de garson, ertesi günü yapılacak olan üniversite sınavı nedeniyle saat onsekizde içki yasağının başlayacağını söyleyivermişti. Ilgaz garsonu rahatlatmıştı;

— Gençlerimizin rahat bir ortamda sınava girmeleri bizi de mutlu edecektir!

Üç genç yan masada yemek yiyorlardı. Konuk oldukları belliydi. Hoca, onlarla konuşmak istemişti:

— Gençler! Hangi lisedensiniz?

Üçü de dönüp bakmışlardı. Yanıt yakın olandandı:

— İnebolu Lisesi'nden...

— Ha güzel! Sizin oraları, yani İnebolu'yu, Cide'yi, Kastamonu'yu yazan, çizen, anlatan bir yazar var. Kimdir o? Bilebilecek misiniz bakalım?

Gençlerden ses çıkmıyordu. Hoca kopya vermek istemişti:

— Hani şu Hababam Sınıfı var ya!.. Onun da yazarı...

Gençlerden birisi "Aziz Nesin!" deyivermişti... Birden Hoca'nın kaşları çatılmıştı. Bu yanıtı alacağını hiç mi hiç düşünmemiş olmalıydı.. Başıyla "değil" işareti yapmıştı. Gençlerden ikincisi,

— Remzi!.. diye başlamış ve takılmıştı.

Hoca'nın işareti yine aynıydı. Üçüncüsü de bir şey atmalıydı:

— Rıfat!.. der demez.

— Hah, tamam! Söyle söyle!.. diye patlamıştı Ilgaz...

— Işık... Rıfat Işık!..

Yine olmamıştı. Soru test şeklinde mi olmalıydı, yoksa... Dört seçenek ve birisi Rıfat Ilgaz... Birisi "a" dediğinde olmadıysa üç seçenek kalırdı geriye... Ve, "Rıfat" diyen sorunun yanıtını "c!" diye biliverirdi... Bu da bilme olurdu... Hoca yine de işi tatlıya bağlamıştı:

— Gençler! Edebiyat kitaplarına alınmayacak kadar değerli yazarlarımız, ozanlarımız vardır... Ders kitaplarının dışına taşarak bu yazarları tanımadıkça edebiyatı tanımış olmazsınız... Sevmeniz de olası değildir...

Hiç de iyi şeyler olmamıştı bu lokantada... Otele gelmiş, salonda dinlenmeye çekilmiştik. Daha akşamdı... Gündemsiz geçiyordu akşamlarımız!.. Bir şeyler yapmalıydı... Bir öneri düşünürken, Hoca'dan emir almıştım:

— Yukarı çık! Valizi aç! Traş takımlarını al, sakalını yülü!.. Sonra buraya gel, seni bir yere götüreceğim... Hadi bakalım!..

"Tamam" demekten başka bir yol yoktu... Odaya çıkmış, traş oluyordum. Acaba nereye götürecekti?.. Kayaltı'ndaki işleyen gelenekleri sormuştu... Yazacak mıydı ne? Oraya mı gidecektik yoksa?..

Sakalımı yülüyüp yanına indiğimde bu kez de;

— Şimdi de bir kutu çikolota al gel, bakıyım!.. emriyle karşılaşmıştım.

O da yerine gelmişti. Son emir, taksi çağırmamdı. Binmiştik. Nereye gittiğimiz şoför sorduğunda ortaya çıkmıştı:

— Söyle Saydur; neredeydi sözlünün evi?!.. Sınav yapacağım!..

— Aman Hocam!.. Yapmayın!..

Başka diyecek bir şey yoktu... Kararlıydı... Koskoca bir yazarı mı kıracaktık?.. Peki, gittiğimiz evdekiler bana kızmayacaklar mıydı?.. Haber bile vermeden...

— Uzunsokak! demek zorunda kalmıştım ki, Hoca yine atılmıştı:

— Nee?!.. Uzunsokak mı!.. Benim Uzunsokak yani!..

Uzunsokak, Ilgaz'ın okuduğu yıllarda Liseye gidip gelirken geçtiği sokaktı. Bu sokakta kız tavladığı da olmuştu... Bir benzerlik vardı... Bu benzerlik sürerse, bizim iş yatacak demekti...

Eve girdiğimizde kurduğumuz tanıtım sürecekti. Bir saat kadar sonra konuğun gerçek kimliğini söyleyecektim.

Bir saatlik zaman olağan konukluk içinde geçmişti. Bu süre içinde Hoca tam bir Kastamonulu'ydu. Hiç açık vermemişti. Coşku içinde konuşuyordu. Halkın arasında olmak O'nu çok mutlu ediyordu... Sınavı da bitirmişti artık... Açıklamalıydım:

— Efendim, kusura bakmayın; kararlaştırdığımız için söylememiştim. Konuğumuz Rıfat Ilgaz...

— Aaa!.. Öyle mi?!.. Niye önceden haber vermedin!.. Efendim sefa geldiniz!.. Hoş geldiniz!.. Ay kusura bakmayın!.. Ay, bilseydik, etliekmek yapardık!.. Hamur keserdik!..

Tam bir coşku almıştı ortalığı... Hoca son derece mutlu, kahkahalar atıyordu... Ne gerek vardı... Aradığı şu sıcak ortam değil miydi?!.. Şu tertemiz insanlar.... "Sorun halka inebilmekteydi", gerçekten de... İşte, kanıtı ortadaydı...

Söyleşi hemen 1926'lı yıllara, Mehmet Rıfat'ın Uzunsokak'lı günlerine dönmüştü... Ilgaz coşuyordu:

— Ya, işte ben de bu sokaktanım... Şurda bir yangın havuzu olacak?..

— Ay, o yangın havuzunu daha geçen ay yıktılar!.. Park yaptılar!..

Geçmişten günümüze izler çoktu. Yaşlı kadınla geçmiş günlerin derinliklerine dalmışlardı...

Otele döndüğümüzde sınav notunun dörtbuçuk olduğunu söylemiş ve eklemişti:

— Ama yine de yola devam... Rıfat Ilgaz'ın evlilik konusundaki düşüncesi şudur: Bir evlendirme dairesi varsa bir de boşandırma dairesi vardır...

Pazar günü de gelmişti. Akşamüstü Ankara'ya dönecektim. İhsan Bey, ben ve Hoca durum değerlendirmesi yapmıştık. Hoca, pazartesi günü Vali'ye nezaket ziyaretinde bulunacaktı. İzin isteme sözkonusu değildi. Sonra, İhsan Bey kırtasiyelerle görüşecekti. Kırtasiyecilerin hiçbirisi imzaya yaklaşmazsa, Ilgaz Topçuönü çarşısına gidecek, manavların arasına oturup kitap imzalayacaktı... Olaysa olaydı...

Otobüse Gazipaşa okulunun önünden binecektim. Oraya gitmeliydim. Gitmem gerektiğini belirtirken Hoca atılmıştı:

— Sen beni uğurlamıştın.. Sıra bende... Hadi İhsan Bey Saydur'u uğurlayalım...

Ezilmiş, büzülmüş, gerekmediğini söylemiştim. Yararsızdı. Otobüs görünmüştü... Sarılırken "Hadi canım!.." demişti yine... İçten, sımsıcak, dolu dolu... Otobüs hareket ederken kalkan elleriyle anıtı dikilecek bir aydınlanma savaşçısı olduğunu düşünüyordum...

Sözleşmemiz gereği Ankara'dan her akşam arıyor, gelişmelerle ilgili bilgiler alıyordum. Pazartesi Vali ile görüşmüş, saygı ziyareti olduğunu belirtmişti. Vali'nin sorması üzerine de imza ile ilgili düşüncelerini olduğu gibi söylemişti... Gelgelelim hiçbir kitabevi imzaya yaklaşmıyordu...

Salı akşamını iple çekmiştim. Telefona çıkar çıkmaz sesinden anlayacaktım... Çok şeyler olabilirdi. Hatta, telefona bir başkası bile çıkabilirdi!.. Telefonu odaya bağlamışlardı ki, tatlı tonda bir ses gelivermişti:

— Evet Aydın!..

— Aydın değil Hocam, Saygın!..

— Oo Saygın! Kastamonu namusunu kurtardı!..

Bu kez ben çığlık atmıştım... Hoca anlatıyor, ben dinliyordum.. Muallim Mektebi'ndeyken geceliği yüz paraya kitaplar aldığı Saim Efendi'nin kitabevi yetkilisi gelmiş, kitabevlerinde imza atabileceğini söylemişti. Bu olsa olsa görevliler düzenlemesiydi... Onlara teşekkür etmek istiyordu... Belediye hopörlerinden

ilan vermişlerdi o kadar... Görevliler kordonu arasında kuyruklar oluşmuştu... Aaa, ne ilgiydi ne ilgi!.. Kitaplar takım takım alınıyordu... Sırası gelen Hoca'nın elini öpmek, kucaklaşmak istiyordu... Bu ne coşkuydu be!.. Öğrenciler, öğretmenler, memurlar... Herkes ama herkes şaşkındı... Böylesi görülmemiş şeydi... Otele bile gelmeye başlamışlardı... Görevlilerden çekinen bile yoktu... Kitap kitap!.. İmza imza!.. Kalmamıştı ki!.. Kitap bitmişti... Bir gün sonra yine imza yapacaklardı... Hemen kitap göndermeliydim...

Beklediklerim ile olanlar zıttı... Bu zafer birileriyle paylaşılmalı, kutlanmalıydı... Yanımda kimse yoktu... Ilgaz'ın söylediklerini yeni baştan düşünüyordum... Bir yerde duraksamıştım. Katta görevliler vardı... Demek görevliler yerlerini almışlardı... Hoca güvenlik içindeydi artık...

Süleyman Ege ve O'nun aracılığıyla bir başka dağıtımdan bir çuvala yakın kitap daha bulmuş, otobüsle göndermiştim. Hoca'ya da telefonla bildirmiş, İhsan Bey'in bu kitapları alırken bana pazar akşamı dönüş için dönüş bileti almasını istemiştim. Perşembe akşamı Hoca, gönderdiğim kitapların da bittiğini söylüyordu. Ilgaz'a susamışlığın, özlemin, saygının yansımasıydı, bu... Sorun çözülmüş, halka inilmişti...

Kastamonu otobüsleri cuma günü tıklım tıklımdı. Abdurrahmanpaşa Lisesi'nin yüzüncü yılı kutlanıyordu. Anadolu'nun bu ilk lisesinden çok sayıda ünlü insan yetişmişti. Ilgaz da bu okulun orta kısmını bitirmişti. Törene katılabilirdi. Bakalım çağrılacak mıydı?.. Yan yana yolculuk ettiğimiz dostum Mustafa Özkan'a göre farketmezdi;

— Boşver! İster çağırsınlar, ister çağırmasınlar!.. Hoca'nın buna gereksinimi yokki... Sen Hoca'yı al gel, bizim evde bir rakı içelim!..

İşte bir kahraman daha... Adım adım izlenen Hoca'yı evinde konuk etmek isteyen bir devlet memuru!..

Doğruca otele gitmiş, kata çıkmıştım. İki sivil kattaki koltuklarda oturuyorlardı. Odaya girdiğimde Hoca'yı hasta bulmuştum.

Kendine göre yorulmuştu. Az da üşütmüştü. Dinlenmeliydi... Lisenin sarışın müdür yardımcısı yüzüne "Sen törene gelme!" demişti... Ilgaz da "Basın Şeref Kartı sahibi bir gazeteci olarak" törene geleceğini söylemişti... Gidecekti... Hem, hocası Zeki Ömer Defne'yi görecekti... Sarışın yardımcı da kim oluyordu?.. Bu işin bir komitesi vardı. Komite üyesi Atıf Uğurlu kendisi otele gelerek davetiyesini Hoca'ya sunmuştu...

Ilgaz konuşuyordu. Bu kez imzaya dönmüştü. Çok iyi geçmişti. İyi bir gizligüç vardı... Yanılmamıştı... Görevliler bile kuyruklara engel olamamıştı... Cideli Halit öğretmeni bir süre gözaltına almışlar; bir öğrenciyi de tutuklamışlardı... Ama nedeni kendisi değildi... Avukatı Şahap İnce Kastamonu'daydı... Bu gençle hemen ilgilenmeliydi...

Sonra bana dönmüştü. Biletim şu defterin arasındaydı... Kendisi almıştı... Ayrıca, bir öğretmenim bana ulaşmak üzere Ilgaz'a not bırakmıştı... O da ceketinin ceplerinden birindeydi... Sonra, kanyak yoktu... Ne edip etmeli, kanyak bulmalıydım. Formülünü birlikte düşünelimdi... Birçok merkezi yerlerde olabilirdi; bir de çok kenar, köhne yerlerde... Sol dudağı düşmeye başlamıştı... Gelen giden de eksik değildi... Olsundu...Daha çok olsundu...

Hoca'nın yöntemiyle ertesi sabah Hisarardı'ndaki köhne bir bayide kanyak bulmuş, koşarak getirmiştim... Hoca elimde kanyağı görünce,

— Buldun mu!.. diyerek doğruluvermişti...

Hemen içmeye başlamıştı. Yudum yudum alıyordu. Zaman geçtikçe kendine geliyor, rahatlıyordu...

— Benim homostatik dengemi kanyak sağlar! diyordu.

Oldukça yorgun ve rahatsızdı. Lisedeki törene gitmemeli, dinlenmeliydi... Az toparlanınca yine bir yerlere doğru yolculuğa çıkmalıydı... Bu nedenle dinlenmesi gerekirdi...

Hoca'yı epeyce tanımıştım artık... Önce, durum değerlendirmesi yaparak karar veriyordu. Sonra, bu kararı inatla uygulu-

yordu. Sağlığı ile ilgili olarak da aynı şey geçerliydi... Rahatsızlığını kendisi ölçüyor, ne yapması gerektiğini belirliyordu. Doktor salıklarına uymuyordu...

Pazar günü bana İzmir bileti aldırmıştı. Otelin alt salonuna inmiş, kalkma saatinin gelmesini bekliyorduk. Otel hesaplarının üç günlük bölümünü Lise komitesi ödemişti. Çok sevinçliydi... Demek liseliliğe kabul edilmişti... Lise kutlamalarına gelen konuklar gıup grup geliyor, saygılarını iletiyorlardı...

Hoca'yı otogara iki arabayla götürmüştük... Avukat Seyfettin Civelek'in kullandığı ilk arabada Hoca, ben, İhsan Bey ve Faik Bey vardık. İkinci araba ise görevlilerindi... Hoca bir ara kulağıma eğilmiş,

— Ben İzmir'de bahçeli evi olan bir arkadaşıma gidiyorum... Aydın'a bildiriver... Dinleneceğim... İyileşince imza zincirini oralarda sürdürürüm...

Otobüs hareket ettiğinde elleri zorla ama yine de mekik dokuyor, hasta hasta gülücükler savuruyordu...

Bizlerde de ödevini başarıyla tamamlamanın mutluluğu vardı... Sevinçliydim ama, ağlamak istiyordum... Hoca'nın otobüsü hızla uzaklaşıyordu... Bir yandan da düşünüyordum... Malatya'dan Kastamonu'ya, Kastamonu'dan İzmir'e... Hasta hasta... Tek başına bir savaşım... Kırklı yıllardaki Ilgaz hiç ama hiç değişmemişti...

Güle güle Ilgaz!.. Güle güle aydınlanma savaşçısı... Güle güle dostum... Güle güle!..

ANKARA KARŞILAMASI...

1986 yılında Cumhuriyet Kitap Kulübü imzası için Hoca Ankara'ya geliyordu. Geliş trenini telefonla oğlu Aydın'dan öğrenmiş, karşılamak için gara koşmuştum. Kemal Bayram Çukurkavaklı da oradaydı... Birbirimizi görünce sevinmiştik. Kemal Bayram;

— Hoca'yı en kalabalık bugün karşılıyoruz!.. Görünce çok sevinecek!.. demişti.

Yataklı tren geldiğinde Hoca penceredeydi. Garda bekleşenlerin mutluluklarını gözlemliyor olmalıydı... Bizi görünce birden şöyle bir silkinmiş; düğmesine basılmış silecek gibi kolları sallanmaya başlamıştı... Çok şaşırmıştı... Karşılayanlar vardı... Merdivenlerden inerken, Çukurkavaklı,;

— Hoca, kusura bakmayın! Güllerle karşılamak isterdik, olmadı ama, gülücüklerle karşılıyoruz... Bağışlayın!..

Kucaklaşmıştık bir kez daha... Mutluyduk üçümüz de... Sormuştum;

— Kemal Bey en kalabalık bugün karşılıyoruz dedi...

Çukurkavaklı'ya dönmüştü ve aralarında şu konuşma geçmişti:

— Hadi ordan! Beni kalabalıklar çok karşıladı!..

— Üstelik görevliydiler, değil mi?!..

Özlemle söyleşi ve gülüşmeler içinde otele götürmüştük. Bu kez odasında konuşuyorduk. Yine bizim evlilik işine dönmüştü:

— Sınav yapacak yeni aday var mı?

— Var, Hocam!..

— Saat ikide (ondört) getir. Hem beni al, imza yerine götür. Hem de o arada sınavı yapalım...

Yeni sözlüm bu sınava yaklaşmamıştı. Hoca'yı saatinde almış, kitabevine götürmüştüm. O gün öylece ayrılmak zorunda kalmış, üzülmüştüm...

DAHA YAKINDAN...

Bir daha tam ikibuçuk yıl görüşememiştik. Kıbrıs'ta trafik kazası geçirmiş, bacağının birisi basmaz olmuştu. Etkinliklerine bir süre sonra yine başlamıştı. Bu kez tek ayak üstünde!.. Seksen yaşlarındaki Ilgaz, bundan sonraki uğraşlarını tek ayak üstünde sürdürmek zorundaydı...

İkibuçuk yıl sonra Danıştay Kararı ile müfettişliğe geçmiş; İstanbul'a atanmıştım. Artık Ilgaz'ın daha yakınındaydım... Görevime başlar başlamaz ilk işim Ilgaz ile görüşme isteği olmuştu. Ilgaz telefonda önce çok sevinçliyken sonra kızmıştı:

— Vay, "istek" ha!.. Müfettiş Beye bak!.. Şimdi neredeysen atla gel!..

Emir sert ve kesindi... Ama tatlıydı. Atlayıp gitmiş; Florya'daki evinde bulmuştum. İki dost saatlerce söyleşmiştik... Bir de *Öğretmen Dünyası* dergisi için söyleşi yapmıştık. Derginin Kasım 1988 sayısında çıkan bu söyleşinin önemli bölümlerini birlikte okuyalım:

— Sizi yazar olarak tanıyorum. Öğretmen Rıfat Ilgaz olarak da tanımak istiyorum.

— Bir anıyla başlayım... Karagümrük Ortaokulu'ndan görevimin dördüncü yılındayım. 1/E sınıfında öğretmenler toplantısı yapıyoruz... O yıl gelen, arkası güçlü, çocukları döven ve düşük notlar vererek sınıfta bırakan bir matematik öğretmeni var. Bir bekçinin oğlu, 94 numaralı çocuğa sıra geldi. Benden ve diğer öğretmenlerden iyi notlar almış, matematikçiden ise bir... "Biz çocukları kurtarmak için öğretmenlik yapıyoruz..." diye söze başladığımda, "Sen neyi biliyorsun?.." karşılığını alınca hiç de yapmadığım bir şeyi yaptım: Matematikçiyi dövdüm. O gece Asaf Karadayı'ya gittim. İnanmadılar... Ama, ilk kez somut bir olay yüzünden Nişantaşı Ortaokulu'nda soluğu aldık. Burada Semih Balcıoğlu öğrencim oldu.

1943'te, Ağabeyim ve Anamın bulunduğu Tosya'da deprem olmuş ve çektiğim telgrafa yanıt alamamıştım. Bayram tatilinden yararlanarak Tosya'ya gittim. Dönüşümde, ciğerlerim su topladığı için rapor aldım. O sırada, "Tosya Zelzelesi" *şiirim de yayınlandı ve mahkemeye düştüm. Aynı günlerde, (Ocak 1944)* "Sınıf" *adlı şiir kitabım çıktı ve toplatıldı. Ben de toplatılacak mıydım!.. Yanıt, elbetteki "evet" ti ve 24 Mayıs 1944'te teslim oldum. Askeri hapishaneye gittik ve altı ay ceza aldım. Ama, meslekten bu nedenle değil, izinsiz Tosya'ya gitmekten "müstafi" sayılarak atıldım. Hapisten çıkınca Esat Adil'le* "Gün" *dergisini çıkardık.*

1946'da "ince hastalık" yeniden azdı. Solculuk da ucuzladı... Bizlerden artık fazla korkmuyorlardı, kaçmıyorlardı... Orhan Velilerle arkadaşız. 1946'da Ankara'ya gittim. "Müstafi" Rıfat Ilgaz öğretmenliğe dilekçe verdi. Eyüboğlu ve Veli'ler MEB Tayin Komisyonu üyesi... Boğazlıyan'a atandım. İki ay sonra Valide-bağı Sanatoryumu'na düştüm. Hastane'de yatarken Bakanlık Disiplin Kurulu kararıyla 141. maddeden öğretmenlikten atıldım.

Şimdi bir kez daha soruna dönelim. Bana, "Hoca", "Rıfat Hoca" derler. Dışarı çıktığımda da en büyük dostlarım çocuklardır. İmza günlerimde kuyruktakilerin çoğunluğu da çocuklardır. Ben, "öğretmen Rıfat Ilgaz" olarak tanınırım ve bundan da gurur duyarım. Aslında, öğretmenliğe Muallim Mektebi son sınıftayken başladım. Okuldaki hizmetli kardeşlerimize "okuma-yazma" öğrettim. Halk dersanelerinde de çalıştım ve başarılı oldum. Yıllar sonra, imza günlerimden birinde, bir çocuk, "Siz annemin de öğretmeniymişsiniz..." diye övünüyordu...

— Öğretmen okulu öğretmenlerinizin nitelikleri konusunda neler söylersiniz?.

— Öğretmenlerimiz durmadan okurlardı. Derse önceden hazırlanırlardı. Öğretmenliği her yönden benimserlerdi. Atatürk döneminde öğretmenlik çok önemli bir işti. Bakanlar bile benden önceki mezunlara mektup gönderirlerdi. Valilere de, öğretmenlere yardım edilmesi için emirler verilirdi. Nitekim, 1930'da, 80 lira yolluğu vali korkusuyla aldık. 12 kuruş pul parası verdik. 52 lira da aylık aldık. 12,5 lira daha ödendi. Bir hafta içinde bu kadar para ödendi. Atamamız, M.E. Bakanının mektubuyla perçinleniyor, "şunları şunları alacaksınız... Bir terslik olursa Vali'ye gidin..." deniyor. Arkamızda böyle devrimci güçler var... Sadece maaşım olan 52 liraya o zaman 8 tane Reşat altını alınıyordu. Şimdi bir Reşat altını 160 bin lira... Buna göre göreve başlayan bir öğretmenin 1.280.000 TL. alması gerekir. 52 lira maaş, ben üç liraya ev kiralıyorum... Biz onun için her şeyimizi eğitime veren öğretmeniz. Benim arkamda devlet var, Kurtuluş Savaşı ka-

zanmış kişiler var... Her şeyden önce de bu rahatlıkta ve nitelikte beni yetiştiren öğretmenlerim var...

— Bu öğretmenlerinizden, Hababam Sınıfı'nda hangilerini hangi tiplerde canlandırdınız?

— Hababam Sınıfı Kastamonu Muallim Mektebi anılarımdır. Ben tipleri söyleyeyim. Güdük Necmi benim. Nihat Dicle Hocamız Müdür Yardımcısıydı ve Kel Mahmut tipinde canlandırdım. Safranbolulu Ahmet de "İnek Şaban" oldu. 120 kiloluk bir "Tulum Fehmi"miz vardı. Fehmi'ye iki porsiyon yemek çıktığını 1984 yılındaki görüşmemizde Nihat Bey anımsattı. Fehmi de "Tulum Hayri" oldu. Hademe Şerife Hanım, "Hafize Ana" tipinde canlandı. "Fransızcacı Sedat Hakkı Bey gene aynı rolde; Piyale İhsan, biraz Sabri Cemil, biraz da başkalarının karışımı. Vakvak Rıza, Matematikçi Faik Bey'dir. Kastamonu ağzıyla konuşurdu. Badi Ekrem, beden hocası, Dadaylı "Rehmicük"tür. Kel Mahmut ile Şakir Bey'i çok severim. Kopyayı yakalayan Maraton Raşit'ti. Hemen hepsi iyi öğretmenlerdi.

— Sayın Ilgaz, Hababam Sınıfı'nı yazarken neyi işlemeyi hedeflediniz?

— Hababam Sınıfı bir eğitim yergisidir. Mizah beyazdır, olumludur. Mizahta gülme ana öge değildir. İsteyen ağlar, isteyen güler. Ben yergi yapıyorum, komedi bile düşünmüyorum. Hababam Sınıfı'nda üç şeyin yergisi yapılmıştır: Kopyanın, ezberin, uydurma saygının... Benim mizahım düşündürmeye dayanır. Hababam Sınıfı'nda bize yakışmayan eğitimsel şeylerin yergisini yapıyorum. Ezberleten hocayla alay edilmiştir. Bu gün bunları yapan hesap makineleri var. Çocukların belleği makine değildir. Ezberin eğitim değeri de yoktur. Bellekten kopya çekmektir. Ezber, kopyayı körükler. Savunma mekanizması gibi... Ben şiirlerimden hiçbirini ezbere bilemem. Kopya çekmek ezberlemekten daha eğitseldir. Biraz yaşantı vardır, hiç olmazsa... İmza günlerimde öğrencilere Hababam Sınıflarını imzalarken, özellikle, "...başarılar, beceriler dilerim." der, "okkanın altına gitmemelerini" belirterek imzalarım.

— Ama Hocam, günümüz okullarında ezber körüklenir oldu...

— Evet, ne yazık ki... Öğrenciden istenen bir başka meziyet kalmadı. Bu bilinçli yapılıyor. Tutuculuk ezberle başlar. Bugün de bütün okullarda ezbere yönelindi. Hayli düşündürücü ve anlamlıdır.

— Sayın Hocam, kökleşik bir yapıt olan Hababam Sınıfı'nın yazarı olarak günümüz öğretmenliğini nasıl değerlendirirsiniz?

— Önce sormak gerek; bu günün eğiticisi mutlu mu? Biz gerçekten mutluyduk. Gerçekten devrimci, gerçekten Atatürkçü ve laiktik. Öğretmen olarak da emeğimizin karşılığının verildiğine inanıyorduk. Bu günkü aylıklarla kıyaslanmayacak ölçüde aylık alırmışız. Atatürk döneminden sonra muvazene vergisi, yol parası kesilmeye başlandı. Beş lira da Merkez Bankası'na ortaklık için kesildi. Önce aldığımız parayı sonradan böyle geri almaya başladılar. Ama gene de iyiyidi. Biz her şeyden önce, Atatürk döneminde ve O'nun hızının kesilmediği gibi dönemde öğretmenlik yaptık. O dönemde öğretmenliğe verilen değer çok büyüktü. Her an Atatürk'ü okulumuza beklerdik. Atatürk bizden, aramızdan bir kişiydi... Öğretmen Atatürk'ü biz bir çok örnekle saptadık. Ben zaten, Atatürk'ün okulundan (Gazi) çıkmışım. Türk ilkeleriyle birlikte laiklik, halkçılık, devrimcilik en geçerli yanımızdı. Bu özelliklerimizden hiçbir zaman ödün vermedik.

Eğitim Yöntemlerini belleten Nihat Dicle'nin ilk sözü şuydu: "Kötü öğrenci yok, kötü öğretmen vardır. Bütün kusurları kendinizde arayacaksınız..." Bugünkü öğretmenler böyle mi? Nasıl öğretmen okullarına giriyorlar, nasıl yetiştiriliyorlar, ne alıyorlar ve nasıl eğitim yapıyorlar? İç açıcı şeyler söylemek olası değil. Ama, kanımca, bu günkü öğretmenlerin en eleştirilecek yanı, daha Atatürk'ün istediği nitelikte bir konuşma, bilim-sanat dilini becerememeyişleridir. Eğitimde siyasete dönük yetkililer ağdalı konuşmalardan hoşlanır durumdalar, tutucular. Bu nitelikteki öğ-

retmenler öğrencileriyle ortaklaşa bir dili bile saptayamamışlardır. Öğrenciler geleceğin insanları, onlara yöneltilen dil ise geçmişin Arapçası, Farsçası vb... Ama gene de, gerçek Atatürkçü, gerçek eğitimciler yok değil. İşte onları yürekten kutlarım.

İKİNCİ KASTAMONU ÇIKARMASI...

Yakın dostum Mustafa Özkan müfettişlikten emekli olmuş, kitabevi açmıştı. Cumhuriyet Kitap Kulübü temsilciliğini de almak istiyordu. Oğlu Metin ile konuşuyorduk:

— Abi, açılışa Rıfat Ilgaz'ı getirebilir misin?

Hiç düşünmeden "evet" demiştim. Ardından diğer istekleri gelmişti:

— İlhan Selçuk'u... Rahmi Saltuk'u...

İşte onlara söz vermezdim. Rıfat Ilgaz üstlensindi...

Gizli gidiş ve olaylı imzanın üstünden üç yıl geçmişti... Rıfat Ilgaz bu kez çağrılıyordu... Kastamonu'da değişen pek bir şey yoktu, aslında. Bir kitabevi açılıyordu yalnızca... Bu kitabevi belki yoksuldu, belki kenardaydı ama, tutarlıydı, aydındı, ilericiydi... Açılışı gerektiğince yapmak istiyordu. Hem de 29 Ekim'de...

Öneriyi Ilgaz'a ulaştırdığımda çok sevinmişti. Daha ben ilerisini söylemeden "İlhancığımı da götürelim!" demişti. Kendisi söylerse gitmek zorundaydı, İlhan Selçuk... Rahmi Saltuk da... Ancak, iyi bir düzenleme olmalıydı... 85'tekinden daha çok okur gelmeliydi...

Kastamonu'da da iyi bir düzenleme vardı, doğrusu. Özkan Hoca, geniş ve sıcak çevresi olan bir insandı. Oğlu Metin de gözünü budaktan sakınmazdı. Düzenlemeye demokratik kitle örgütleri de destek veriyorlardı. 12 Eylül'e bir tepki miydi ne?...

Bir gün önceden Kastamonu'ya ulaşmıştım. Konukları kalabalık bir topluluk karşılıyorduk. Çıkışlarına göre gelmeleri gerekirken bir türlü ulaşamamışlardı. Bir şeyler mi olmuştu yoksa!.. Mehmet Yıldırım, sıkça dolaşan görevli otolarından birine sormuş;

— Henüz il sınırına gelmediler, yanıtını almıştı...

Gülüşmüştük... Yine de bir bilgi alamıyor, kaygılanıyorduk. Ancak, herhangi bir şey olsa kesinkes görevlilerin haberi olurdu. Onlardan sık sık bilgi almalıydık.

Gecenin geç saatinde Aydın Bey bilgi ulaştırmıştı. Yanlış yola girmişler; Bartın üzerine gitmişlerdi. Ancak sabaha karşı Kastamonu'ya ulaşabilmişlerdi.

29 Ekim günü ilk iş şehri gezmek olmuştu. Ev sahipliğini Rıfat Ilgaz yapıyor, gittiğimiz yerleri konuklarına O tanıtıyordu. Eski evleri, temiz havasını, sıcak insanlarını İlhan Selçuk çok beğenmişti. Gecekondu yoktu... Ilgaz anlatıyordu:

— İlhancığım, kentimiz güzel amma, eğer imzaya ilgi az olursa bağışlamanı isterim...

İlhan Selçuk da alçakgönüllü bir insandı:

— Ben hiçbir Anadolu kentinde ikibuçuk saatten fazla imza atmadım. İki saat imza atarsam başarıdır!..

Sonrasında Ilgaz kulağıma eğiliyor;

— Yahu, ikibuçuk saat imza atmasını sağlayalım... Ben önemli değilim!.. Okurlar İlhan'a imzalattırsınlar!..

İyi çalışılmıştı ama, doğrusu biz de kuşkuluyduk. Öğle yemeğini lüks bir lokanta yerine köhne bir çarşıda ama, iyi bir dönercide yiyorduk. Kastamonu helvası da getirtilmişti... Çoğumuz helvanın tadından çok imzanın nasıl olacağını düşünüyorduk...

Zaman gelmişti. Özkan Kitabevi'nin olduğu çarşının üst katına çıktığımızda tıklım tıklım bir kalabalık hepimizi rahatlatıyordu... İki saat sürerdi...

Açış konuşmasını İlhan Selçuk yapmış, kurdelayı kesmişti. İmzaya oturmuşlardı işte... Her iki yazarın önünde de kalabalık oluşmuştu... Bir saat... İki saat!.. Üçüncü saati de tamamlamıştık ve yine de kalabalık sürüyordu... Hoca'nın mutluluğu yüzünden okunuyor, bir şey söylemeden kıs kıs gülüyordu... O'nun memleketi... O'nun halkı işte ortadaydı... Görevli telsizleri cart curt ediyor; yine de okurlar aldırmıyorlardı... Ondokuz otuzda söyleşiye

çıkılacaktı... Artık imzayı bitirmek istiyorlardı... Saat onsekiz otuz olmuştu... Yine de okurların ilgisi sürüyordu... Dış kapıların kapatılması önerilmişti... Bu sırada Azdavay'dan iki minübüs okur gelmişti... Almamak olmazdı... Ama zaman daralmıştı... İlhan Selçuk:

— Hoca, otele gidip duş alacağım daha! Ben burada kapatıyorum...

İşte o zaman Rıfat Ilgaz başını kaldırmış, İlhan Selçuk'a sormuştu.

— İlhan nasıl?.. Herhangi bir Anadolu şehri mi?!..

— Hoca, gerçekten şaşırdım. Kastamonu çok güzel bir şehir!..

Selçuk gitmiş; Hoca Azdavaylılara imzasını sunmuştu. Bu kez de kuyruğa girememiş insanların bıraktığı kitap paketlerine

29.10.1988 Kastamonu Cumhuriyet Anıtı yanı.
Ayaktakiler: İhsan Ukray, Mustafa Özkan, Mehmet Saydur, Rıfat Ilgaz, İlhan Selçuk, Atıf Uğurlu. Oturanlar: Ziya Kesimci, Faik Civelek.

sıra gelmişti... Ama olası değildi... Salona çıkış saati gelmişti... Ya bu paketli kitaplar ne olacaktı? Sonunda çözümü Hoca bulmuştu:

— O paketlerin hepsini Aydın arabaya atsın; İstanbul'da imzalar yollarım!...

Zaman yetmemiş, imza için yeni yöntemler üretmek zorunda kalınmıştı. Paketler bir imza uğruna yolculuğa çıkacaktı...

Son imzacılar görevliler olmuştu... Herkes gidince görevliler kendiliğinden ortaya çıkmıştı... Hoca onlara takılıyordu:

— Gelin, memur beyler! Size de birer kitap imzalayım!..

Onlar da kırmamışlardı. Üstelik görevlilerden birisi Hoca'nın kitaplarından birçoğunu almış, imzalattırmıştı. Hoca uyarıyordu:

— Cesaretli bir adamsın! Yine de ne olur ne olmaz... Saklayacak bir yerler bul!..

Hoca'yı kaldırıp arabaya götürecektik. Görevliler bizden önce davranıp ceketlerini düğmelemişler ve Hoca'yı koltuklamışlardı... Bakakalmıştık... Güvenlik içinde giderken bizi unutmuş gibiydi... Kendisine çok saygılı davranan görevlilere teşekkür ediyordu...

Aynı kalabalık salona daha da artarak yansımıştı. İzleyicilerin yarıdan çoğu ayaktaydılar...

Program başlamış; fakat yazarlardan önce davulcular çıkmıştı sahneye... Bu da neyin nesiydi?... Oyuna özgü elbiseleriyle sahneye gelen gazeteci Ziya Kesimci'den öğrenmiştik:

— Efendim, konuklarımıza bir sürpriz hazırladık. Kastamonu oyunlarını oynayacağız... En genci kırküç yaşında ve Gırçeşme halkından olan oyuncularımızla iki kez prova yapabildik... Eksiklerimiz bağışlana!..

Davul zurna eşliğinde yaşlıların oynadıkları Sepetçioğlu, Çığırdak gibi yöresel oyunlar konukları son derece hoşnut etmişti. İlhan Selçuk daha sonra;

— Biz onlar için gitmiştik. Oysa onlar bize program hazırlamışlar! diyecekti...

Sonra söyleşi başlamıştı. Çoşkulu alkışlar Ilgaz'ı duygulandırmıştı. İlhan Selçuk da çok sevinçliydi. Kendine özgü biçimindeki ustalık konuşmasına da yansıyordu:

— Canlılar ilkönce dört ayak üzerindeydiler... İçlerinden birisi bu düzene başkaldırdı, iki ayak üzerine kalktı!.. İşte ilk solcu odur arkadaşlar!.. (Alkışlar) Düzene başkaldırmalar her dönemde sürdü. Başkaldıranlar yakıldılar, asıldılar, kesildiler... Ancak, insanlık bu adamların sayesinde ilerledi, uygarlaştı... Şimdi bakıyoruz, tek ayak üzerinde bir solcu!.. Rıfat Ilgaz!.. (Alkışlar)...

Coşkulu söyleşinin sonunda sahneden inerken Ilgaz üç kez dönmüş, halkını selamlamıştı... Oldukça duyguluydu... Islık ve alkış yağmuru arasında, kollardaki Ilgaz kendini geriye, sahneye çekiyor ve dolu dolu gözlerle başını belinden eğerek selamlıyor, selamlıyordu!.. Kimsenin olmadığı bir yerde olsa mutluluk damlalarını bırakıverecekti gözlerinden...

Havaya giren seyirci Rahmi Saltuk'u sabırsızlıkla bekliyordu. Coşku daha da artıyor, Saltuk söylerken bile sürüyordu. Bu nedenle Saltuk dinleyicileri uyarmak zorunda kalmıştı...

Program sonrası konuklar Tabibler Odası'ndaki yemeğe; ben ise Ilgaz ile otele yöneliyorduk. Hoca oğluna;

— Aydın sen yemeğe git! Beni Saydur götürsün! diyordu.

Hoca'yı yatağına yatırmıştım. Akşam yemeği yemediğimiz için hemen yemeğe gitmek istiyordum. O ise oturmamı emrediyordu. Bir nedeni olmalıydı... Sorularından anlamaya başlamıştım. Mustafa Özkan kimdi?.. Cide ile bir ilişkisi var mıydı? Bu düzenlemede kimler görev almıştı? Hangi yol ve yöntemleri kullanmışlardı? Halka inilmişti işte!.. Sonuçları ortadaydı... Böylesine ilginin başka nedenleri var mıydı? Varsa nelerdi?.. Bu gizligüç neden her zaman canlı tutulmuyordu?.. Bundan sonra neler yapmalıydı?.. Tartışmamız iki saate yaklaşmıştı. Getirdiğim muhallebiyi yiyen Hoca artık rahat bir uyku çekecekti...

Konuklar bize, biz konuklara teşekkür ederek yapmıştık uğurlama törenini... Kitap paketlerini de arabaya yükleyerek...

Kastamonu imzası bitmemiş, bir Anadolu kentinden İstanbul'a kadar uzanmıştı...

Kastamonu Ilgaz'ı tanımıştı işte... Ilgaz da bir parça ilgi görebilmişti... Hepimiz de mutluyduk...

YAYIMLANMAMIŞ SÖYLEŞİ...

Kastamonu dönüşünden birbuçuk ay sonra Ilgaz'a telefon etmiştim. Yine aynı şeydi; neredeysem atlayıp yanına gitmeliydim... Görüşme anakonusunun Kastamonu imzası olacağı belliydi. Ben de çeşitli sorularla genişletecek, bir söyleşi çıkaracaktım. Öyle de olmuştu. Her nedense bu söyleşi şimdiye kadar yayımlanmadı. 27.11.1988 günü yaptığım söyleşinin kimi bölümleri ilk kez burada yayımlanıyor.

— *Kastamonu ile yazarlığınız arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu biliyorum...*

— *İlk doğa toplum ilişkilerim Cide'de, Kastamonu'da yeşerdi. İlk yazılarım Kastamonu'daki* Açıksöz'*de*, Çalçene'*de, Nazikter'de çıktı... Mustafa Necati ile tanışmama bu şiirlerimden biri neden oldu. Kastamonu Lisesi'nde, Muallim Mektebi'nde güçlendim, uç verdim... Beni ben eden kitapları Gayret Kitabevi'nden aldım. Yazar Rıfat Ilgaz'ın mayası orada oluştu. Çantam, eldivenim ve saatim olmadı ama, çok kitabım oldu...*

Türkçe'yi de Kastamonu'da öğrendim. Sözcük, deyim zenginliği ve ses uyumu bakımından Kastamonu çok zengin bir yerdir. Bugün kaba maba diye alay etmeye kalkıyorlar. Markopaşa'*daki yazıları yazarken esin kaynağım hep Kastamonu olmuştur. Halkımın dili yani...*

— *Siz uzun yıllar Cide ve Kastamonu'ya gidemediniz...*

— Tosya Zelzelesi *sonrası yıllarca gidemedim. Ama, artık iyice özlemiştim; gitmek istiyordum. Bu kez de param yoktu...*

O sıralarda duydum ki Ankara'da Hababam Sınıfı *oynuyor. Araştırdım; oyunu Oğuz Aral satmış!.. Bizim* Yenigün *gazetesinin avukatı ile yüzde onla anlaştık. O sıralarda oyun da*

aldı yürüdü!.. Cevdet Sunay bile torunuyla gelmiş. Yarım saat ciddi durmuş, sonra patlamış... Neyse. avukat işi bitirdi ve 1973'te epeyce para aldım. İlk işim bu parayla Cide'ye gitmek oldu. Tam kırkyedi yıl sonra Cide'ye ulaştım... Yeniden çok hoşuma gitti. Cide... " Emekli olunca buraya gelirim" dedim. Sözümde de durdum; iki yıl sonra emekli oldum ve kendimi Cide'ye attım...

— Hemen yazmaya başladınız...

— Hem dinlendim, hem yazdım. İlk işim Sarıyazma'yı kaleme almak oldu. Basıldıktan sonra, kitapçılar söylemeyeceği için (!) okurlara yöneldim... Özellikle hemşerilerim beğenerek okumuşlardı...

— Artık tam anlamıyla Cideli'siniz?

— Cide'ye gelenler de oluyordu. Kastamonu'ya da gidip geliyorum. Kastamonu gazetesi başyazarı Siyami Özel'le tanıştık ve dostluğu ilerlettik. Hababam Sınıfı'nın Kastamonu'da geçtiğini benden ilk o öğrendi ve yazdı. Sonrasında Nihat Dicle'den teşekkür mektubu geldi. Ben korkarken, o sevinmiş, beni şaşırtmıştı...

Artık Cide'yle Kastamonu'yu karıştırmaya başlamıştım... Her gün Kastamonu ile telefonla falan görüşüyoruz. Kastamonu gazetesinde de yazıyorum. O yılarda, Türk Basın Birliği Kastamonu Şubesi'nce bana "Yılın Seçkin Hemşerisi" ödülü verildi. Bu, benim aldığım; T.B.B. Kastamonu Şubesi'nin de verdiği ilk ödüldü. Zaten Kastamonu'nun öz hemşerisiyim. Burada önemli olan "Seçkin Hemşeri" olmaktı...

— Cide de çok kitap yazdınız. Biri de Yıldız Karayel'di...

— Dinlendiğim ve kendimi bulduğum Cide'de bu yörenin olaylarını kaleme aldım. Yıldız Karayel iki ödül aldı. Bu romanda Cide'yi anlatmakla birlikte, yörenin tümden yaşantısıdır, anlatılan... Hepsi birbirine benzer. Konu yoldur... Yola politik sorunlar yansır... Doğaya insanın, politikanın kıyması...

— Sonra tutuklandınız. Bir süre daha Cide'ye gitmediniz?

— Ballıdağ'dan çıkınca bir süre gidemedim. 1983 yerel seçimleri öncesi gittim. SODEP adayını destekledim. Ben Cideliydim ve bu doğal hakkım olmalıydı... Adayımız Ramazan Çalım'ın kazandığını duyunca kalktım, yeniden Cide'ye gittim.

— Sonra?..

— Sonra, Timur Selçuk'la Sinop ve Gerze'nin festival çağrısına gittik. Giderken Cide'den geçtik. Dönerken de Kastamonu'dan döndük. Dr. Atıf Uğurlu'ya uğradık. Uğurlu o zaman bizi bir festival için davet etmişti...

— Ardından 1985'de ve iki ay önce bir kez daha birlikte gittik. Oldukça güzel geçti...

— Şunu baştan söyleyim; hemşerilerim beni her zaman desteklediler. Sen de gördün; son gidişimizde söyleşi için salona ücret ödeyerek girdiler. Öyleyken salon tıklım tıklım doluydu. Bu önemli bir şey!.. Bunu, hemen her yıl folklorumuza, sanatımıza, tarihimize yakışır biçimde ve çok geniş bir etkinlik biçimine dönüştürürsek sevincim daha da sınırsız olacaktır...

Kastamonu'da Zafer Anıtı'nı gezerken İlhan Selçuk ve Rahmi Saltuk'un dikkatlerini çeken bir olay şuydu: Saldırıya uğramayan bir kentimiz olarak en çok şehit veren illerden biriydi, Kastamonu... Kurtuluş Savaşı'nı üstlenmesi, emperyalistlere göğüs germesi gerçeği... O günlerin Cidelisi olarak Anıtın önünde benim de anımsadığım başka bir şey oldu. Kastamonu-Ilgaz yoluyla, yerli bezden zıpka ve aktorbalarıyla Cide'den cepheye giden; büyük çoğunluğunun geri dönmediği yüzlerce, binlerce hemşerim... İlhan Selçuk da aynı coşku içindeydi... Hatta, dönerken İlhancığım şöyle diyordu: "Kastamonu'da Kurtuluş Savaşı'nın coşkusunu yaşadık! Bunu bir başka ilde yaşayamazdık... Bize çok şey verdiler..." Bu, her şeyden önce Kastamonulu olarak benim mutluluğumdur...

— Kastamonu'yu çok sevdiğinizi biliyorum. Soyadınızı bu nedenle mi "Ilgaz" aldınız?

— Soyadı Yasası çıktığında Akçakoca'daydım. Abim ile iletişim sağlayamamıştık. "Soyadını almayana maaş yok!" dediler. Bizim için "Ilgaz" Kastamonu ilinin simgesiydi. Ben ki, il olarak Kastamonu'da doğdum ve Kastamonu'da okudum... Böylece dünyaya gözlerimi Kastamonu'da açmış oldum... Öğretmenliğimi, sanatımı, edebiyatımı Kastamonu'da kazandım; orada seçtim... Öyleyse Kastamonu'yu simgeleyen bir soyadı bulmak zorundaydım. Böyle olunca da "Ilgaz"ı seçecektim... Bakıyorum oğlum, kızlarım ve torunlarım da bu adı çok seviyorlar. Benim için anlamlı olduğu kadar, doğayı da simgelediği için daha da güzel buluyorum...

— Bol Cideli ve Kastamonulu günler dileyelim...

— Buna katılmamak olası değil... Öyle olsun...

SIK GÖRÜŞMELER...

Ilgaz'la ortalama ayda bir görüşebiliyorduk. Ne zaman telefon açsam "Hemen gel" diyeceği için gidemeyeceksem aramıyordum. Bu kez de o arıyordu. O zaman da kendime kızıyordum... Kimi zaman sesini değiştirmeye çalıştığı; "Müfettiş Beyle mi görüşüyorum!.." gibi şakalı davranışları oluyordu. O'nun kendine özgü tatlı ve etkileyici sesini tanımak güç olmuyordu. Böylesi bir arayışında bir derdi vardı:

— Bize gelen çamaşırcı kadınla konuşuyorduk. Yoksulluktan oğlunu ortaokula verememiş. Şimdi de süresi geçmiş. Kitaplarını ben, elbiselerini de Rahmi (Saltuk) alacağız. Sen aklıma geldin. Kadına "Üzülme, ben bir çözüm bulurum" dedim. Hadi göreyim müfettişliğini!..

Ben de söz vermiştim. Aylardan kasımdı. Kayıtların üstünden çok zaman geçmişti. Her müdüre söylenmezdi. Sonra, Rıfat Ilgaz'ın isteği olduğunu söylememeliydim. Belki olacak iş yatardı... Ertesi günü, teftişe gittiğimiz okulun müdürüne "çok yakın bir dostumun..." diye söz açmıştım. "Rıfat Ilgaz" desem de inanmazdı... Müdür, işin kolay olduğunu söyleyerek tanıdığı ortaokul

müdürüne telefon açmıştı. "Yarın gelsin" yanıtını almıştı. Aynı gün hem kaydolacak ve hem de kaydetmedikleri okula "nakil" olacaktı...

Akşam Hoca'ya bildirdiğimde üç kez teşekkür etme gereği duymuştu... Ertesi günü akşam da Hoca beni aramış iş ve işlemlerin bittiğini söylemişti. İşte böyle, bizler kimsesizlerin kimsesi olacaktık...

O okul müdürünü geç tanımıştım. Birkaç görüşmede bu olayı anımsatmak olmazdı. Belki yanlış bile olabilirdi. Olgun özelliklerini gördüğüm bir akşam anlatmaya başlamıştım. "Rıfat Ilgaz..." der demez sözümü kesivermişti:

— Nee! Rıfat Ilgaz mı?.. O benim hemşerim!.. Cide'den iyi tanışırız!..

Ben de çok şaşmıştım bu işe... Müdür Ali Bey Cideli çıkmasın mı... Üstelik Hoca'yı tanıyan biri!.. Kimin işini yaptığının farkında bile değildi... Cideli birinin işini yine Cideli bir başkası yapmıştı...

Yolum Ataköy tarafına düştüğünde saatmış, zamanmış demez Hoca'ya uğramadan geçmezdim. Yanlızca Hoca değil, gelini ve oğlu da çok sıcaktılar. "Sen bu ailedensin. İstediğin zaman gel, otur, kal.." sözlerini hepsinden işitiyordum. Ben de öyle duyumsadığım için rahattım zaten... Aydın Bey ve eşi Nilgün Hanım, Hoca'nın son on-onbeş yılını mutlu geçirmesini sağlamışlardı. Oturacak bir evi, başını koyacak yastığı, sıcacık bir çorbası bu sayede olabilmişti... Ilgaz'a daha pek çok hizmet sunan bu iki saygın insanı, Ilgaz'ın üzerine çırpındığı, uğraş verdiği tüm insanlar adına kutlamak isterim...

Hoca ile evinde söyleşiye başladığımızda ne zaman biteceğini kestiremezdik. Aynı ilden olmamız nedeniyle geçmiş yaşantılarımızın ortaklığı oldukça fazlaydı. Bu nedenle konuşacak, tartışacak çok konu bulurduk. Tanyeri ağarana kadar söyleştiğimiz olurdu. Çoğu zaman yanımda dostlarım da olurdu. Bu yolla pek çok dostum Ilgaz'la yakından söyleşme mutluluğunu tadmışlardı.

Bir kez de değerli yazar ve kenttaşımız M. Emin Değer ile gitmiştik. Çok neşeli bir görüşme olmuştu. Hoca, Emin Değer'i çok sever, yazıları ve uğraşıları ile öğünürdü. *Sınıf* kitabını, 1944'de toplatılmasının ardından 1989'daki ilk basımı öncesi benim aracılığımla Emin Değer'e yollamıştı. Değer'in "olur"undan sonra kitap basılmıştı. Bu dostluk Emin Abimin çıkacak kitabının Çınar Yayınları'ndan çıkmasını ve önsözünü önerim üzerine Rıfat Ilgaz'ın yazmasına kadar gidecekti... Bu önsöz Ilgaz'ın yazdığı son yazı olacaktı...

Ilgaz'ın deyişiyle Kastamolulu üç Mehmet... Mehmet Saydur, Mehmet Rıfat Illgaz, Mehmet Emin Değer, Ataköy, 5 Nisan 1990.

HABABAM OKULU İÇİN...

Hababam Sınıfı olayları Kastamonu Lisesi orta kısmı ile Muallim Mektebi'nde Mehmet Rıfat'ın başından geçenlerdi... 1990 yılında Kastamonu Lisesi'nin 105. yılı kutlanacaktı. Böylesi bir günde böylesi bir yapıtın bu okulla ilgili bölümlerini Ilgaz'la görüşmeyi düşünmüş; ortaya çıkan söyleşiyi de 12.05.1990 günlü *Kastamonu* gazetesinde yayınlamıştım. (Bazı bölümlerini alıyorum):

— Mehmet Rıfat'ın derslerle arası nasıldı?

— Derslerle pek ilgim yoktu, hiçbir dersten sorunum da yoktu. Bütünlemesiz sınıflarımı geçiyordum. Ama, yazı yazmadaki hünerimi ya da beceriksizliğimi ortaya çıkaran bir ders vardı: Türkçe "tahrir" dersi, yani kompozisyon. Ben yazmaktan değil, okumaktan çok hoşlanıyordum. Kirayla kitap veren kitapçı Emin Efendiden romanlar alıyor, fazla para ödememek için ne kısa zamanda bitirip geri götürüyordum. Bu yüzden arkadaşlarım bana "Romancı" diye takılırken, bu bir süre sonra "Ormancı"ya dönüştü.

— Yazmaya ne zaman başladınız?

— Kompozisyondan iyi not alamıyordum. Türk edebiyatında yeri olan Zeki Ömer Defne, bize Türkçe öğretmeni olarak geldi. Yazı yazdırmak istiyor bizlere. Ben yazıyorum ama yazdıklarım kitaplardakine benziyor. Zeki Bey bir gün bir ev ödevi verdi. Ben de güzelce bir yazı yazmışım. Ödevin altına yazdığı cümle hâlâ belleğimdedir: "Bu kadar güzel vazifeler yazıyordum da beni neden ümitsizliğe düşürdün?"

1926-1927 yıllarında Kastamonu Lisesi orta kısmı son sınıftayım. Kastamonu'da iki gazete çıkıyor: Nazikter *ve* Açıksöz. Açıksöz *tarihsel bir gazete. Yurtta "mandacılık" havalarının estiği günlerde, Haziran 1919'da "Ulusal Kurtuluşçu" bir gazete olarak çıkıyor,* Açıksöz. *Çıkaranlar da Lise'nin bazı öğretmen ve öğrencileri. Başta Hüsnü (Açıksöz), Hamdi (Çelen), İ. Habib (Sevük), İ. Hakkı (Uzunçarşılı), Sarı Behçet (Yazar)... Cide'de babamın ve kardeşimin de okuduğu gazete bu. Ben ilkokuldaykenden beri evimize giren bir gazete. Şiir yazmaya başlar başlamaz şiirlerimi* Açıksöz*'e verdim. Böylece 1926'larda şiirlerim yayınlanmaya başladı.*

— Lisedeki öğrenciler arasında başka yazarlar var mıydı?

— Başta, sınıf arkadaşım Hilmi Özgen'i saymalıyım. Şairdi. Sonradan tanınmış biri oldu. İbrahim (Deriner) de sınıf arkadaşım, profesör oldu, sonra enerji bakanı oldu. Gene, sonradan

profesör olan Savni (Evkaf müdürünün oğlu) sıra arkadaşımdı. Bir de Hadi (Tan) vardı, sonra milletvekili oldu. İki de abimiz vardı: Biri sporcu, biri edebiyatçı.. Sporcu olanı şiir gibi top oynar, edebiyatçı olanı da bir sağ açık gibi şiir okurdu. "Ondört Abi" dediğimiz sporcu olanı Mehmet Ali (Sebük) idi. Öteki abi ise Orhan Şaik (Gökyay)... Bizden önce ve sonra da epeyce edebiyatçı, devlet ve bilim adamı, tanınmış kişi yetişti lisemizden.

— Tanınmış öğretmenleriniz de olsa gerek...

— Elbette... Benim öğretmenlerimden Rıfat Necdet (Evrimer), Sabri Cemil, Zeki Ömer (Defne), Behçet Bey (Motor Behçet), Nuri (Tamaç) Bey, Şevket Süreyya (Aydemir) gibi tanınmış kişiler vardı. Nihat (Dicle) Bey (Kel Mahmut), H. Raşit (Öymen), Milli Savunma Bakanlaığı yapan İbrahim Dağlı, Şair İbrahim İlhan (Hisarardı Şeyhinin kızı Meliha'ya yazdığı akrostişli aşk mektuplarıyla tanınan), İ. Habib (Sevük), İ. Hakkı (Uzunçarşılı), Behçet (Yazar) Bey gibi daha pek çok tanınmış kişi geldi geçti Kastamonu'dan. Daha önceki yıllarda da değerli valiler... Lisemizin açılışını sağlayan Abdurrahman Paşa da bu valilerden biri.

— Siz daha sonra liseyi bıraktınız...

— Kastamonu Lisesi Orta kısmındayken "Liseyi bitirir, edebiyat fakültesine giderim" diye düşünüyordum. 1928'de babam ölünce parasal durumumuz sarsıldı, 1. sınıfta liseyi bırakarak "Muallim Mektebi"ne geçmek zorunda kaldım. Hatta, lise müdürü Nuri Bey, engel olmak istedi, lisede okuyabilmem için kolaylık göstereceğini söyledi. Ben o zaman yazar olmayı kafama koymuştum. "Muallim de olsam bu işi sürdüreceğim" demiştim. Nuri Bey ile Milletvekili olarak 1937'de Tosya'da karşılaştık; elimi sıkmadı, lise mezunu olmadı diye...

— Lisede eğitsel etkinliklere yer var mıydı?

— Hem de çok... O zaman tatiller cuma günü idi. Perşembe akşamı okulda eğlenceler (müsamere) yapılırdı. Henüz Kas-

tamonu'ya elektrik gelmediği için "lüküs" lambasıyla Uzunsokak'tan okula gelirdim. Gecelerde piyesler de oynanırdı. İlk kez burada sahneye çıktım. Reşat Nuri'nin Ümidin Güneşi'ni bizim sınıf sahneye koydu. İbrahim (Deriner)'le başrolü oynadık. Bu rolü bana 136 Salih Abi verdi.

— Dayak var mıydı, Hocam?

— Kesinlikle söylüyorum, lisede dövülen arkadaşım olmadı. Öğretmen öğrenciyi niye dövsün? Gerek yok. Biz hocalarımızdan çekinirdik, onlar da her şeyimizle ilgilenirlerdi.

— Öğretmenleriniz sizlere yakındı öyleyse...

— Öyle... Biz top oynarken, bazen, felsefeci Şevket Süreyya (Aydemir)'de gelirdi. Rugan ayakkabı giyerdi. Topa bir vurur, sonra da ayakkabısına bakardı, toz olmuş mu diye. Top oynarken bir de bakarız bir ses: "172, gel!" Motor Behçet'tir, bağıran. Hemen durup "Efendim!" diyeceksiniz. Koşar giderim, bağırır gene: "Gir şuraya!", "Ye şu baklavaları..." Ben gündüzlüyüm, yatılıların yemeğinden artan olursa böyle çağırırdı beni. Kendisi boğazına çok düşkün bir Hocamızdı...

— Hababam Sınıfı'nın Kastamonu Lisesi ve Muallim Mektebi öğrencilik anılarınızdan doğduğunu biliyoruz. Liseden aldığınız anılar ve tipler hangileri?

— Hababam Sınıfı o iki okulda başımdan geçen ve çevremde olan olaylardır. Ben onları biraz süsledim o kadar. Tarih Hocamız Sedat Bey'i Fransızcacı olarak aldım. Şakir Bey'de hem liseden hem Mualim mektebi'nden Hocam. Piyale İhsan Sabri Cemil'dir. Kel Mahmut tipindeki Nihat Dicle Hocam da daha sonra lisede öğretmenlik yaptı. Süslenmemiş anılarım da vardır. Derslerde yaramaz bir öğrenci idim. Bu nedenle de hal ve gidiş hanesi pek temiz değildi. Bazı öğretmenlerin gülünecek bir yanını bulur dalına basardım. Sınıfımız yemekhaneye çok yakındı. Bu yüzden kediler gelip ayağımıza dolaşırdı. Bunlardan en toramanını kucağıma aldığım bir gün, öğretmenin birden sınıfa girmesi üzerine, kediyi kapaklı olan sıraların içine ka-

pattım. Ama kedi istediğim biçimde durmuyordu. Acı bir miyavlamadan sonra Fransızcacı Hamit Bey masmavi gözlerini açarak üzerime doğru yürüdü. Yerimden biraz sağa kaydım. Kedi, baskıdan kurtulunca, başını çıkarıp dışarı fırladı, sınıfın içinde dolaşmaya başladı. Hamit Bey kediyi bırakmış, beni kovalıyordu. Ben, ondan daha atik davranarak sınıfın kapısını açıp kedi ile birlikte dışarı fırladım. Bu olay disiplin kurulu başkanı olan müdürümüz Nuri Bey'in hoşuna gitmişti. Bir ihtarla yakamı kurtardım. Bu, "Haysiyet Divanı"ndan aldığım tek ihtardır.

— Hababam Lisesi'nin 105. yılında neler duyumsuyorsunuz?

— Her zaman için lisede yatılı okumak ve bitirmek isterdim. Bu eksikliği hep hissederim. Çünkü, liseli olmak bilim, sanat spor, tiyatro, edebiyatla içli dışlı olmak demekti. Kurtuluş Savaşı'nda dört lise vardı, ses veren: Kastamonu, Trabzon, Kayseri ve Erzurum Liseleri. En tanınmışı Kastamonu Lisesi idi. Bu liselerin Galatasaray'dan falan aşağı bir yeri yoktu. 1885'te açılan Kastamonu Lisesi zaten Anadolu'nun ilk lisesidir.

İKİ ACI OLAY...

1990 yılı mayıs ayı acı geldi. Mayısın ilk haftası içinde Mustafa Özkan'ı ve Nihat Dicle'yi yitirdik...

Kastamonu'ya kültür merkezi değerinde bir kitabevi kazandıran Özkan Hoca trafik kazasında gitti... Beklenmedik, istenmedik, inanılması güç bir olaydı... Televizyondan duyar duymaz yıkılmış, odama kapanmış, ağlamaya başlamıştım... Bir şey düşünecek durumum yoktu... O arada çalan telefonun karşısındaki ses, oğlu Metin Özkan'dı... Gerçekten de metindi şu çocuk... Başına gelen en acı olayı en yakınlarıyla paylaşmak istiyor olmalıydı... Benim onu aramam gerekirken o beni arıyordu...

Metin'in metinliği beni azıcık rahatlatmıştı. Kendimi toparlayarak Ilgaz'ı aradım. En yakınımızdı... Telefona Aydın Ilgaz çıkmış, Hoca'nın çok üzgün olduğunu belirtiyordu. Cenazeye gide-

cektim. Ilgaz gidemezdi. Özkan Hocanın ardından diyecekleri çok olmalıydı. Bir kısmını yazıyla ulaştırması yerinde olurdu. Öneriyi Aydın Bey açacaktı... Yola çıkmadan, yazdıklarını alacaktım... Bir gün sonra yanına vardığımda Ilgaz yazısının sonunu bağlayamamıştı... Acı üstüne yazı yazmak zor geliyordu... "Sen bağlarsın" diyerek vermişti...

Kurtuluş Savaşı'nın o yıllarda Ankara'dan sonra gelen ikinci ili Kastamonu'dan bir yolcu otobüsü kalkıyor bugün... Ilgaz'ların doruğuna tırmanırken bir kaza: Onüç ölü! Dört katı da yaralı!

Savaşta en çok şehit veren bu ünlü kent, bu kadar ölüyü böyle bir solukta vermemişti bugüne kadar...

Ayağı çarıklı savaş erleri bu dağları güle oynaya aşardı, bölük bölük... Bugün memleketin en seçkin kişileri uçurumlarda can veriyor. Kastamonu'ya mı ağlayalım, bu değerli kardeşlere mi?

Bunlardan biri de Kastamonu'nun hakettiği doruğa ulaşması için onurlu görevi üstlenen bir dost, Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün Kastamonu temsilcisi Mustafa Özkan'ı da bu arada yitirdik.

Savaşta en çok şehit veren bu ünlü kent, bu kadar ölüyü böyle bir solukta vermemişti bugüne kadar...

Ayağı çarıklı savaş erleri bu dağları güle oynaya aşardı bölük bölük... Bugün memle-

Son imza günümüzde Kastamonulu bir yazar olarak bana gösterdiği yakınlığı nasıl unuturum. İlhan Selçuk'u yanımda görmekten en az benim kadar mutlu olduğu hemşerilerimizce iç-

tenlikle izleniyordu. Aldanmamıştı işte! Kastamonulular yazarlara da saygılıydı, kitaplara da. Bugünlere kadar erişen bu iç içeliği en az Kastamonu'dan yetişen bir yazarımız tanıktı işte. Bu imza günleri bu kitap kulübünün aracılığı ile nice yıllar sürüp gidecekti. (Yazı burada kalmıştı. İlerisini Cemil Özel'le tamamlamış; 4 Mayıs 1990 günlü *Kastamonu* gazetesinde yayımlamıştık):

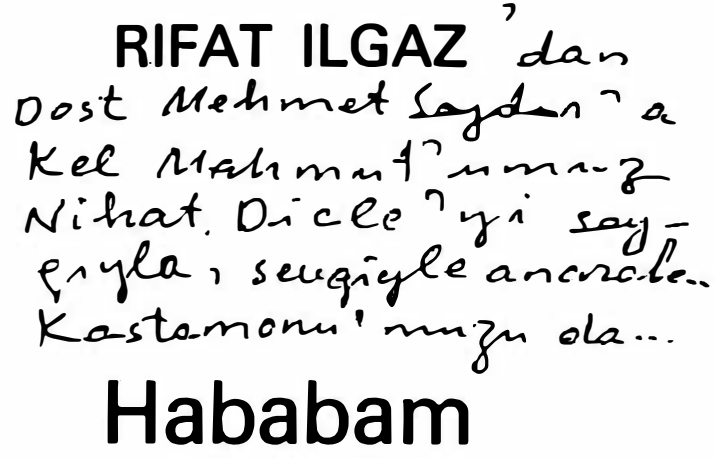
Ama olmadı...

Mustafa Özkan, Kurtuluş Savaşı'nda ayağı çarıklı savaş erlerinin güle oynaya aştığı Ilgaz'ların uçurumlarında can verip zamansız ayrıldı aramızdan...

Oysa, Kastamonu'ya vereceği çok şey vardı, daha... Acımıza acı katan da bu ya zaten...

Ailesine ve dostlarına başsağlığı dilerken emek ve anısı önünde eğiliyoruz...

Özkan Hoca'dan bir iki gün sonra da Kel Mahmutumuz'u, Nihat Dicle'yi yitirdik. Bir iki gün sonra Hoca'ya gitmiş, başsağlığı dilemiştim. Nihat değerli bir öğretmendi... Anılarda yaşasındı... O gün, *Hababam Sınıfı*'nın birinci hamur baskısını imzalama gereği duymuştu. Amaç, Nihat Bey'e saygı olmalıydı...

SUNU İSTEĞİ...

Yaşadıkça şiir kitabının yeni baskısı yapılacaktır. Bu baskıya bir "sunu" gereklidir. Ilgaz, bu yazıyı benim yazmamı uygun bulur. Bunun nedeni, kendisi için çabalamam olsa gerektir... Aydın Ilgaz konuyu açtığında önce kabul etmek istememiştim...

Yazıyı bir iki gün içinde hazırlamış, vermiştim. Kitap çıkmıştı. Sunu yoktu. Sorma gereği bile duymamıştım. Yazıyı beğenmemiş olabilirlerdi.

Yazının bir örneğini *Kastamonu* gazetesine yollamıştım. 12-15 Ocak 1991 tarihleri arasında dört sayı çıkmıştı. Gazetelerin postadan çıktığı akşamı çalan telefonun ucunda Rıfat Ilgaz vardı...

— Mehmetçiğim, eline sağlık! İşte böyle yazılır!.. Çok güzel... Adresini vereyim de bu yazıdan abime de gönderiver...

Çok sevinmiştim. Demek beğenmişti... Kitaba konup konmaması önemli değildi. Unutulmuş da olabilirdi. Önemli olan yazının beğenilmesiydi...

BİR KEZ DAHA KASTAMONU'YA...

Doksanbir yılı 30 Nisan'ında Kastamonu'ya bu kez iki amaçla gidiyorduk: Özkan Ödül Töreni" ve "Rıfat Ilgaz Sokağı"nın açılışı...

30 Nisan sabahı Hoca, oğlu Aydın ve ben İstanbul'dan yola çıkmıştık. Tatlı söyleşilerle dolu yolculukta Araç'ı geçince bir öneri gelmişti aklıma:

— Hocam, bizim köye uğrayıp bir çay içsek...

— Köyde çayhanemiz var mı?

— Babam var!

— Aydın, köye dönüyoruz! Çay içeceğiz!..

Yıllardır bir özlemimdi bu... Bir iki kez fırsat yakalamış ancak beceememiştik. Ilgaz köy evimizi onurlandırmalıydı... Sonunda gerçekleşiyordu işte...

Köy yoluna dönüp birkaç yüz metre gittiğimizde, omuzunda tokmakla avlo* tutmadan giden babama yetişmiştik. Babamı tak-

* Avlo: Tarla kenarına sırık ya da telle çekilen korkuluk...

siye alınca;

— Baba, tanıştırmayacağım!.. Konuğumuzu sen çıkarmalısın! demiştim.

Babam Ilgaz'ı hemen tanımıştı:

— Vaaay, Hocam!.. Hoş geldiniz!..

Hoca katıla katıla gülüyordu. Kendisini bir köylü tanımıştı... Babam ise taksinin içinde arka koltuktan ön koltuğa sarılmaya çalışıyordu...

Evin önüne oturmuştuk. Karşıda Ilgaz Dağları ayna gibi görünüyordu. 1131 metre yükseklikteki köyümüz yemyeşil baharı yaşıyordu. Aydın Ilgaz da çok beğenmişti:

— Buradan bir arsa alıp ev yapsak... Babam burada ayda bir kitap yazar! demişti...

Aydın Bey'in konuşmasını babam yarıda kesmişti:

— Ne demek arsa!.. Aha şu tarlanın yarısı Hoca'nın olsun!..

Hoca da, oğlu Aydın da bu jestin gerçek olduğunu anlayınca çok mutlu olmuşlardı. Daha sonra babamla *Yıldız Karayel*'i

Şehriye - Muharrem Saydur, Ilgaz ile Yıldız Karayel'i tartışıyorlar
Kastamonu Ortaköy, 30.04.1994

tartışmışlardı. Bir köylü, Ilgaz ile yapıtlarını tartışıyordu... Hoca'nın mutlu olmasının bir nedeni de buydu. Hayvanları ahıra bağlayarak anam da gelmişti. Hoca ona dönmüştü:

— Deyze, bu susamları sen mi diktiğ?

— Yoo, oğlan diktiydi, Ben de sulayvedim...

Ilgaz bu kez oğluna soruyordu:

— Aydın, "susam"dan bir şey anladın mı?

— Yok baba,

— "Zambak" yavrum! Kastamonu'da "susam" derler. Ben de altmış yıl sonra anımsayıverdim...

Kaşla göz arasında anam, çayı demlemiş, yanına da yumurta, yoğurt, tereyağı, ayran ve bal koymuş, getirmişti:

— Kusura bakmayın! Köy evinde hazırda bir şey bulunmaya!..

İşten, sıcak, alçakgönüllü ve çıkarsız bu sözler kimin hoşuna gitmezdi?.. Ilgaz, fotoğrafla belgelememizi istemişti...

ÖZKAN ÖDÜL TÖRENİ...

Mustafa Özkan adına oğlu Metin ödül koymuş; Kastamonu okulları arasında "anı, öykü, şiir" yarışması düzenlemişti. Babasının adına yakışır, güzel bir işti. Bu yarışmanın üst seçici kurulu Hoca ile ikimizden oluşmuştu. Her yıl yapılması düşünülen bu yarışmanın ilkine gelen ürünleri önce ayrı ayrı değerlendirmiştik. Bir bakıma kendimi sınav yapıyordum. Ilgaz'ın birinciliğe değer bulduğu öyküyü atlamıştım ama, diğer sıralamam iyiydi. Birinci olan *"Tüm Çocuklar Adına"* başlıklı öykünün yazarı İnebolu Lisesi'nden Zeynep Karaaslan'dı. Öykü oldukça güzeldi. "Üzerinde Bartın yazılı domates kasasını yanlamasına koydu oturdu... Gömleği otuzlu yıların köpek yaka modasına uygundu. Çocuk mu üç numara küçük; gömlek mi, üç numara büyük..." gibi güzel bir öykü dili, biçimi vardı.

Mustafa Özkan ödüllerinin ilki veriliyordu. Bizim köyden doğruca törene gitmiştik. Törende Emin Değer, Ali Dündar gibi

konuklar da vardı. Rıfat Ilgaz sahneye konan sandalyeye oturdu; tüm ödül alanların ellerini sıktı... Bu, gençler için de iyi bir anı oldu.

Şiir birincisi ilkokul dördüncü sınıftan bir çocuktu. Ödülünü Emin Değer vermiş; duygularını dile getirirken de şöyle demişti:

— Şu anda dünyanın en genç şairi ile en yaşlı şairini yan yana görüyorsunuz!.. Kastamonu kültürü açısından, gelecek açısından çok güzel bir görünüm!..

Törenden sonra geleneği bozmamış, Tabibler Odası'na yemeğe gitmiştik. Ilgaz'ın çevresini, artık özlemle bekleyen Kastamonulu dostları sarmıştı. Ben ise masalar dizininin en sonuna oturmuştum. Her iki uç da değişik konularda ve birbirlerinden ayrı söyleşiyorlardı. Bir ara Ilgaz'ın sesi geldi:

— Saydur bak! Hazır ev veriyorlar!..

Dr. Atıf Uğurlu ile Mehmet Yıldırım köy evlerini Hoca'ya sunmak itiyorlardı. Gelip oturabilecekti. Karşı koydum:

— Kesinlikle olmaz! Babam kızar... Üstelik, bizimki Ilgaz dağına bakıyor...

Hoca katıla katıla gülüyordu. Nereden nereye gelmiştik... Şimdi de paylaşamıyorduk... Ilgaz artık hepimizin yakın dostu olmuştu. Hoca'ya bir şaka da ben yapmıştım;

— Hocam, ilk kez bugün törende görevliler yoktu. Sevinmiş olmalısınız!..

— Öyle mi!.. Hiç de sevinmedim, doğrusu... Desene Rıfat Ilgaz artık çaptan düştü!.. Görevliler bile ilgi göstermiyorlar...

Hep birden gülüşmüştük. Kastamonu'dan beğeniyle söz ediyordu. Bizim köyü de öyle anlatmıştı kı, isteği üzerine Emin Değer'le yatmaya köye gitmiştik...

Ertesi günü, Daday'ın Bağışlar Köyü'ne giderek Özkan Hoca'yı mezarının başında anmıştık. Ilgaz, mezarın başında oldukça duygulu bir konuşma yapmıştı. Dönüşte Daday Belediye Başkanlığı'nda etliekmek yemiştik...

Aynı gün, Özkan Kitabevi'nde Hoca ile Emin Değer imza atmışlardı. Öğrencilerini alıp imzaya gelen iki öğretmen ilgi toplamış, Ilgaz da oldukça mutlu olmuştu...

RIFAT ILGAZ SOKAK...

Sevgili dostumuz Emin Değer kalemiyle bir öneri ortaya atmıştı: Rıfat Ilgaz'ın adının Uzunsokak'a verilmesi...

Hoca evinden okula Uzunsokak'dan gidip gelmişti. Bazı yapıtlarında bu sokağın adı geçerdi.

Değer, bu uğraşısını görüşmeleri ile de sürdürmüştü. Bu konuda çok kişi bir şeyler yapma çabasına girişmiştik. Ben de destekleyici yazılar yazmıştım. Sonunda Belediye Meclisi'nden karar çıkmıştı. Ancak, Uzunsokak'a değil; Muallim Mektebi'nde oturduğu, Gıdçeşme'deki Karağaçlık Sokağa veriliyordu... Epeyce alınmıştık... Ama olsundu... Hoca'nın adı bir yere ilk veriliyordu. Bu bile şimdilik yeterliydi...

1991'in 2 Mayıs günü levha değişimini yapmıştık. Mikrofonu Rıfat Ilgaz'a uzattığımızda O'nun diyeceklerini coşkunluk içinde bekliyorduk. O ise son derece dingin görünüyordu. Sözlerine de öyle başlamıştı:

— Şöyle kasılalım biraz!.. Artık, bir sokak sahibi olarak!.. Bir dikili çöpüm yok... Evim, köyüm yok ama, artık bir sokağım var... Mülkiyet duygusu güzel şeymiş!..

Bu sokak, *Sazını Çalana* şiirini yazdığı sokaktı. *Sazını Çalana*'nın şairi o şiiri yazışından tam altmışüç yıl sonra o sokağa adının verileceğini nereden bilebilirdi...

Bu sokakta çekilen fotoğraflar daha sonra pek çok gazete, dergi ve kitaba geçecekti...

Bir gün önceki *Kastamonu* gazetesinde çıkan *"Kolay Gelsin"* başlıklı yazımın son bölümü bu konuya ayrılmıştı:

(...) Yaşantılarımızla yazınımıza başyapıtlar kazandıran Sayın Rıfat Ilgaz'ın adının bir zamanlar oturduğu Karaağaçlık Sokağa verilmesinde emeği geçenleri kutlamak gerek.

Dileriz ki, her sonlanır gibi olan etkinlik bir başkasının nedeni ve başlangıcı olsun.

KARAAGACLIN
SOKAK
IFAT ILGAZ
SOKAK
14

2 Mayıs 1991. Yapılan iş güzel; gülücüklü yüzler... (Soldan) Mehmet Yıldırım, Günal Genç,? Rıfat Ilgaz, M. Emin Değer, Dr Atıf Uğurlu, Mehmet Saydur...

Ekinimizin evlekleri çok, dönümbaşıları sürekli olsun...

Önümüzdeki yıl da Hababam Sınıfı Parkı'nı açalım. İç yolları "Kel Mahmut Caddesi", "Vakvak Rıza Sokağı", İnek Şaban Çayırı" diye adlandırılmış olan.

Ve, Hababam Sınıflarımızın yeni öğrencilerine yeni olanak sunalım.

Bir dahaki ödül törenini de bu parkta yapalım. Yine böyle, birlikte...

Dönümbaşı alanlara, ekin ekenlere, kalem tutanlara kolay gelsin...

Aynı gün Hoca, ben ve Aydın Bey birlikte yola çıkmıştık. İstanbul'a kadar Hoca ile Kastamonu'nun kalkınması ile ilgili ko-

nuşmuştuk. Bizim köyün yanından geçerken anacığımı hayvan güder görmüştük... Ne zaman geçeceğimizi bilmediği için kimbilir kaç kez hayvanları asfaltın kenarına sürmüştü... Bir el bile sallayamamıştım. Benimle Hoca da duygulanmıştı...

SEKSENİNCİ YAŞ TÖRENİ...

O yıl rotasyonla Zonguldak'a atanmış; belki son kezdir, diyerek Hoca'yı görmeye gitmiştim.

— Sen Bartın'a git! Esen Aliş'le tanış! demişti.

Gerçekten de öyle olmuştu. Bartın il olmuş, ben de isteyerek geçivermiştim. Aliş'le tanışmış; *Bartın Gazetesi*'nde "Mehmet Yıldız S." adıyla yazmaya başlamıştım. Takma adı ilk çakan da Hoca olmuş, "Niye adını öyle uzattın?" diye telefonda takılmıştı...

O yıl Hoca seksen yaşına basmıştı. Törenler yapılacaktı. Özkan Kitabevimizin sahibi değerli Metin Özkan her tür etkinliği Kastamonu'ya taşıyan bir kardeşimizdi. Birisi dışında tüm etkinliklerden zarar etmişti. Zaten parasal kâr için yapmıyordu. Hoca'nın sekseninci yaş kutlamaları için telefonda şöyle diyordu:

— Neye patlarsa patlasın Kastamonu'da da kutlamalıyız!.. Aydın Ilgaz'a bildirdim ve her şeyi kabul ettim...

Çok sevinmiştim. Metin olmasa Kastamonu'da kutlama kesinkes yapılmazdı. Bu kültür adamına da bir gün ödül verilecektir, kuşkusuz...

İstanbul Basını'nda konu ile ilgili haberler çıkmaya başlamıştı. Kastamonu da etkinlikler programındaydı. Hatta, Ilgaz'a sormuşlardı ve şöyle yanıtlamıştı:

— Kutlamalar dört büyük kentte yapılacak: Ankara, İstanbul, İzmir ve Kastamonu...

Teşekkürler Hoca, demiştim. Sözü yapıştırmıştı... Olaya bir de Kastamonu açısından bakıyordum. İlk ve son kez yapılacak bir etkinlik... Bir daha böyle bir yazarın yetişmesi kolay mı ki, töreni yapılsındı...

Onsekiz aralık (1991) akşamı konuklar bir minibüsle gelmişlerdi. İlgiyle beklediğim biri daha vardı: Asım Bezirci... Arabadan inerlerken Bezirci'yi aramaya başlamıştım. Oysa, beni Hoca arıyordu. Koltuklamış, oteldeki salona oturtmuştuk. Bir diyeceği vardı:

— Artık gizli değiliiz, Mehmet Saydur!..

Konur Ertop o günkü yerel gazeteleri istemiş, okuyordu. Hoca'ya muştularcasına seslenmişti:

— Hoca, burada sizinle ilgili güzel bir yazı var!

Ertop'un sözünü ettiği yazı "Bizim Ilgaz" başlıklı yazımdı.

BİZİM ILGAZ...

Yıl 1911... Kastamonu'nun Cide ilçesinde bir çocuk doğdu. Adını, Mehmet Rıfat koydular.

Mehmet Rıfat I. Dünya Savaşı'nı Cide'de yaşadı. Okula da burada başladı.

Kendi deyişiyle "doğa-toplum ilişikleri" orada uç verdi.

Ardından Kurtuluş Savaşı yılları... Atatürk Devrimleri döneminde de Kastamonu öğrencilik günleri...

Bir yandan, Atatürk'ün okuma-yazma seferberliğine öğretmen olarak katıldı.

Diğer yandan, ilk kez eline kalemi aldı...

Ve Kastamonu gazetelerinde yeni bir imza doğdu: Mehmet Rıfat...

Öte yandan da yokluğuyla, acısıyla, mizahıyla, sınıfı, sırası, gacırtısı-gucurtusuyla dolu dolu yaşantı yüklediği Kastamonu öğrencilik anıları...

Gün geldi, Kastamonu gazetelerindeki bu imza, öğrencilik anılarının dili oldu: Sonuç, Türk Yazını'nda bir başyapıt doğdu: Hababam Sınıfı. *Ülkenin neresinde olursa olsun küçüğüne-bü-*

yüğüne, kentlisine-köylüsüne sorduğunuzda herkesin bildiği şu "bizim Hababam Sınıfı"

Bir söyleşisinde belirttiği gibi Mehmet Rıfat'ın mizah anlayışı Kastamonu'da yeşerdi. Özellikle mizahsal nitelikte pek çok sözcük ve deyim dağarcığı oluşturdu.

Mehmet Rıfat yükünün mayasını Kastamonu'dan tuttu...

Soyadını da Kastamonu'dan alan Rıfat Ilgaz, ozan olarak "kara mizah" yüklü şiirleri ile Türk Yazını'na zorla girdi...

"Zorla" diyorum... Bu yüzden girmediği yer kalmadı.. Yüzüne kapanmadık kapı... Başına gelmedik iş...

"Tosya Zelzelesi"*ni yazdı, öğretmenlikten oldu. Ama adı "Hoca" kaldı.*

Gün geldi, yüzüne "dergi kapakları"da kapandı...

Bu inatçı Kastamonulunun o zor günlerinde, ilk kez Açıksöz *Matbaasında kokladığı mürekkep kokuları burnunda tüttü. Geçti dizgi makinasının başına, ekmeğini demirden çıkardı... Ama ilk kez orada "Usta" oldu.*

Ilgaz Usta sonunda emekli oldu. Arayanlar O'nu baba ocağı Cide'de buldular. Emekli Usta, çalışmaya ancak başlamıştı. Tam 50 yıl sonra Cide Postası *ve* Kastamonu *gazetelerinde aynı imza yer aldı. Bir soyadı fazlasıyla: M. Rıfat Ilgaz. Üst üste konulduğunda sırt kalınlığı "bir adam" boyunu aşan kitap yazdı...*

Kastamonu inatçılığının simgesi belgesel bir başyapıt: Sarı Yazma...

Kastamonu insanının çilekeş yaşantısının başyapıtı olan ve iki ödülle süslenen Yıldız Karayel...

Ve dahası şiirler... Talimlerimiz... Sarıyazmalı... Defneler Ölmez... Kulağımız Kirişte...

"Kapıya kim vuracak belli olmaz.

Kulağımız kirişte olmalı."

Kulağı kirişte olan Hoca'nın 70 yaşında gene kapısı vuruldu. Soluğu Ballıdağ'da alabildi...

*Gelin görün ki gene mutlu, gene yaşama olumlu bakarak... İnatla...**

Bir yandan söyleşirken diğer yandan ertesi akşamki törende Ilgaz'a hazırladığım sürprizi düşünüyordum. Daha önceki araştırmalarımda Ilgaz'ın ilk yayımlanan şiirini bulmuştur. Bu şiirin tıpkıçekimini kütüphaneden alacak, Ilgaz'a sunacaktım. Söyleşinin bir yerinde Hoca bir şey demek istiyordu. Bakalım neydi?

— Şu benim ilk yayımlanan şiirimi olsa olsa sen bulursun!..

— Ben size sürpriz yapacaktım. *Nazikter*'in o sayısının kütüphane nosu bile bende var!

Sonra başını kaldırmış, seslenmişti:

— Bezirci'yi ayakta karşılamış, öpmüştüm. Ne kadar da kısa boylu bir adamdı... O kadar çalışmaları yapan bu küçük adam mıydı! Atomkarınca! Metin'in takmasıydı bu ad...

İlk şiirini bulduğumu Bezirci'ye Ilgaz söyleyivermişti. Şiir sanki Ilgaz'ın değil; Bezirci'nindi... O kadar sevinmişti. Sabah erkenden ilk işim bu şiir olmalıydı.

Sabah Bezirci'nin ilk sorusu yine bu şiir olmuştu. Ilgaz'la ilgili diğer yazılarımı da istiyordu.

Bu kez de Radi Fiş'i bulmak istiyordum. Nasıl olsa şiir avucumun içindeydi. Fiş, bir Rus yazardı, Türkolog... Çok babacan, çok tatlı bir adamdı. İlk soruyu o sormuştu:

— Kayaltı nerede?

Usulca gülmüştüm... Eski genelevin olduğu yeri soruyordu. Neden soruyordu ki?..

— Nazım'ın *"Memleketimden İnsan Manzaraları"*nda geçiyor da!..

---

* Yazının ikincisi Ilgaz'ın Kastamonu'ya gelişlerini içeriyordu. (M.S)

— Genelev şimdi taşındı. Ancak, o eski evler duruyor. Ne yapacaktınız?

— Moskova'da "Nazım Hikmet Fotoğraf Sergisi" açacağım.

Bir yanlışlığına neden olmamalıydım;

— Radi Bey, fotoğraflarınızı insansız çekmeye çalışın! Yanlış yorumlanmasın...

Bu kez başka bir soru yöneltmişti:

— Bir de Şeyh Bedrettin'in Sinop'a geçerken kaldığı "taşhan"

— Onu bilemem. Eski hanlar şimdi okul oldu!..

Yaman adamdı şu Radi... Karşı kıyıların insanları hep böyle miydi? Günlük traşını olmuş, oldukça efendi, candan görünüşlüydü. Başındaki kalpak da olmasa Kastamonu insanına tıpatıp benzeyecekti. Radi'yi herkes sakallılardan birisi sanıyordu, oysa...

Konukları Kastamonu Müzesi'ne kadar götürmüş, rehber Yavuz'a teslim etmiştim. Bezirci'nin yeniden yinelediği işe koşturmuştum. Osmanlıca bilen Nevzat Taşçı ile varsıllığıyla ünlü Kastamonu Kütüphanesi'ne dalmıştık. Şiiri bir çırpıda bulmuş, tıpkıçekimini almıştık.

Akşamki törende Metin bir plaket verecekti. Cide Belediye Başkanı Ramazan Çalım, Rıfat Ilgaz Parkı'nın çerçeveli fotoğrafını; ben de bu şiiri... Hoca'nın da yazdığı *Kastamonu* gazetesi bir şey vermeyecek miydi? Faruk Şüyün benimle bir an önce programı yapmak istiyordu. Cemil Özel'e sormuştum. Böyle bir hazırlığı yoktu. O'na göre, Ilgaz'ın ilk şiirini ben *Kastamonu* gazetesini de kurtarma açısından kabul etmiştim.

Ilgaz'ın ceketinin bir düğmesi kopmuştu. Salona eksiksiz çıkmak istiyordu. Benzer falan bir düğme bulmalıydım. Düğme ararken sokakta Bezirci ile karşılaşmıştım. Yine sormuştu... Tamam olduğunu söylediğimde teşekkür etmişti. Benzer bir düğme

bulmuştuk, birlikte. Ilgaz beğenmemiş, "idare edeceğini" söylemişti. (Bu düğmeyi tatlı bir anı olarak saklamaktayım.)

Sonra programı yapmıştık. Artık Bezirci ile söyleşebilirdim. Sebahattin Ali'nin ölümü nasıl olmuştu?.. "Rıfat Ilgaz" kitabında eksikler vardı... Bunları tartışırken Bezirci bir istekte daha bulunmuştu:

— Rıfat Ilgaz kitabımı yeni basıma hazırlıyorum. Ilgaz'la ilgili yayımlanan tüm yazılarının tıpkıçekimlerini gönderir misin?

Sevinçle kabul etmiştim. Kısa boylu ve esmer bu adamın gezişi, konuşması, giyimi sıradan bir insana çok yakındı. Kastamonu köylüsü... Purosu, sakalı, gururu, kibiri yoktu... Kol kola geziyorduk. Hemencecik canım kaynayıvermişti. Tanışmakta geç kalmıştım...

Konuklar tören salonuna girmişlerdi. Ilgaz'ı biz çıkaracaktık. Bir sandalye istemiş; oturmuş, kaldırıp çıkarmamızı istemişti. Hoca'yı bu biçimde çıkarırken O'nun adına üzülüyordum. O ise oralı değildi;

— Gençler! Oğlum havayolcu ya!.. Havayolu ile gitmeyi seviyorum!..

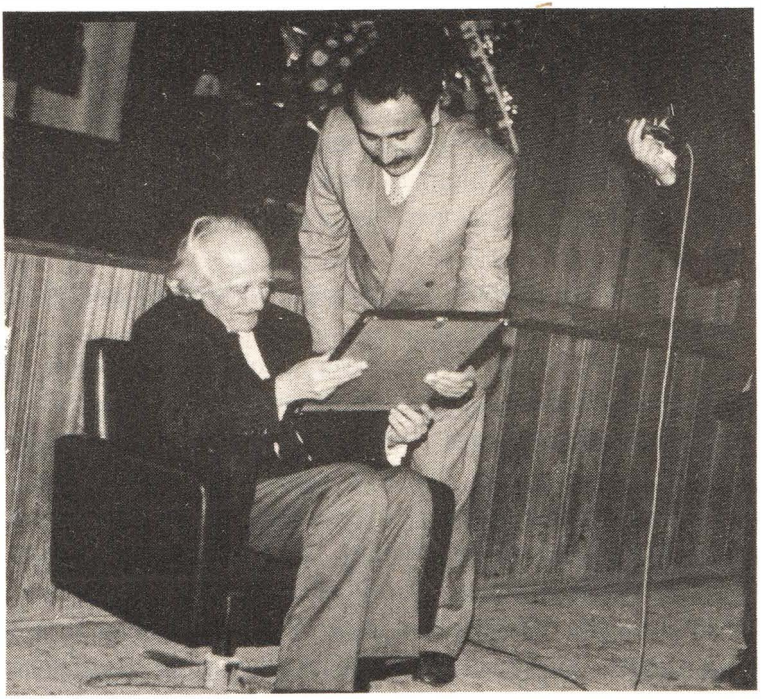
Tören başlamıştı. Faruk Şüyün beni sunarken ilginç bir sürprizimin olduğunu vurgulamıştı. Bir ön hazırlık yapmamıştım. Gerek duymamıştım. Ilgaz'ın kimsenin değinmeyeceği yönlerine değinmem ilginç olurdu... Öyle de yapmıştım. Ilgaz'ın Cide ve Kastamonu yaşamı ile yazarlığı arasındaki ilişkileri tarihsel akışı ile vermiştim. Öğretmen Okuluna geçmek zorunda kaldığını ama yine yazar olduğunu; sınıftan atıldığını ama, Hababam Sınıfı'nı yazdığını; 1938'den beri verem hastası olduğunu ama yine yaşamda olduğunu; dergi kapaklarının yüzüne kapatıldığını ama seksen dolayında yapıt verdiğini... belirtmiştim. Beş yıl beş ay yirmibeş gün hapiste yatmış ama yine aynı çizgisini sürdürmüştü. Kısacası "inatçı" bir adamdı. İnatçılığının nereden geldiği

belli değildi. Bu konuda bir açıklaması ya da yazısı yoktu. Sormuştum:

— Belki inatçılığı da Kastamonu'dan geliyordur?!.

Sonra da sürprizimi açıklamış; seksen yapındaki yazarın yayımlanan ilk şiirini; kendisinin de, benim de yazarı olduğumuz Kastamonu Gazetesi adına sunmuştum.

Şiir başyazı gibi yayımlanmıştı. İlk şiiri hem de... Oysa, zaman gelmiş, Ilgaz'ın yüzüne İstanbul'da dergi kapakları kapanmıştı... Adı anılmaz olmuştu... Yasaklı!..

Ilgaz'a 27.07 1927 gün ve 136 sayılı Kastamonu Nazikter gazetesinde çıkan ilk şiiri sunulurken...

سوكيلك مزارنده

ايسز يولر ايچنده دونوب ديه يه كزه رك،
ايچمدكى سيرين يوزلرده سوزه دركن ،
دماغمى طاتيلى ساطرمسى آزدركن ،
اوصراب سوراكده پنجه‌مى قارديلاشدم ! .

اوستكطوپراغى يوزه‌رك، كوپك لاسى
زمانك چوكوكى بر بر چوللوك اتمش ،
يوفه بى آرايان نظركى دهشتى ؟ .
پنجه‌سكوتيليان دهكيلركى ماتدم !

سيارلكى تابلان سوپيچكلر ، سولدون ! .
اوستمدكى بوكلر كوزلرمده دولدون .
باشمدن سوك كوبك جيانم قادراوغلون .
يوجوشدوريانيانه سن ؟ ديه آياغمه . .

هركيمه اوغرادمسه بنى ياللى سكدرر . آى ايليز!
قليمده پارلايان باشقا عشق باشقا يلدز .
سوپلە مزارجنكده ، ايى قادرى ايدمز ؟
ثولوم فاجعه‌سى بسيط . . . محمد قادرى مسز !

٦ تموز ٩٢٧

محمد رفعت

متواضع ، فقير مكالمه ، پيرانمش
اسكى بردده ، سكره پانجه‌نك كوپشى
نغمه‌سى آلتده دريايان نخته قاپاغيله ،
مشتريدن دوت كره فضله ايب
صندالى لر . . . ايشته آرتيا پازارلرده
كسادتى ايشتديكمز چتاى احمد
آغانك خاورزل تياترو سى . . .

تورك تماشا هيئتك تخطئه‌لرى
بوجانقطاغده ويرمكه باشلادينى
ايشتديكم كون دنيا تحمل ده‌قورتى
قيران اشكك دوشوشيغنه بوكانه‌رك
صولغين قسطمونيده آلدم .

كرچه تورك تماشا هيئتده اميد
ايتديكمز اثرلرى تماشا ذوقنه ايرمه‌مكده‌در باري بوسايده مرحوم
عبدى افنديتك ويرتوارلرندن
برقاچينى اولسون تماشادوغنه ايرديك آ؟
ز (ظلوعات) در ، كچرز آما ،
يونلرى محضه اوستنده جانلانديرديغنه
خلق تنقيط ايتمك ايچون اولا ايچنه
نكته‌لر ، اولا باكر عباره‌لره
احتياج وارمكه . . . . . (توضيق)
وظيفه‌سنى كورمين ضعفكارلر كندلرينك
خاصه‌سندن محروم ايسه آرتيستلر
درجه‌سنه نكمل اولورسه اولسون تأمين

ايدهجكلرينه هيچ شبهه‌يوق زم تورك
تماشا هيئتنده خارق العاده بولدينمز
اكرم بكك دانشلرى اولدقن
سيماسنده بوعزيزكار تورك ولادى
نه قادار فيوراق ملى اوپونلر وارسه
هپسى آلا فرانكه جوريه‌سى حق
ديمكى قدرتله ، موفقيتله اوينادينى
(قوسقونوت) لر ناظمه‌لر دوجه‌سنه
كتيرمه‌سى . شمدى سزه بر سوزم
قالمادى اوزون بحث ايده‌جكمى ؟ . اوپونلرك
عادتكه (ملحوظات عمومى) در .
اوصاده تورك ر لازم غير مفيدلرق
اولان قاعدالرى حمده‌ده‌ر ، ج-وز
سوپلك اجحاب ايدركن ، وبك ايسه
مطالعه كزه دوام ايدنكز : اجمالا
خانم قادنلرنده آثار اعلبت ايده
بيلمه‌ده ، عدالت ولاسه خانم
هنوز بوصورتله بولاندن اوزاقدر
هم دوغرى سوپلك لازم كلورسه
قطوجيلق بوايكى تورك خانمه هيچده
پارامشاپور . فقط آكلامشاپورك
تياترونك وضعيت حاضره‌سى بوايكى
تحريف فوجه‌سنك مدجراپوب اوپونلرينى
رضه‌ورت حالنه كتيرپور .
مكتوبمزه خانمه‌ريمزدن ردچاپ سوز

Sunucu, Ilgaz'dan bu şiiri okumasını istemişti. Eyvah!.. Ne yapmıştım?.. Bir ara Ilgaz'a neden göstermemiştim? Hiç görmediği şiiri altmış dört yıl sonra nasıl okurdu?.. O kadar insanın karşısında ya okuyamazsaydı...

Ilgaz okumaya başladığı hızla şiiri bitirmişti. Hiç takılmamıştı bile! Yanlız ben değil, herkesler şaşırmıştı...

Ilgaz'dan dinlediğim öyküsüyle bu şiir 20 Aralık 1991 günlü *Kastamonu* gazetesinde yayımlanmıştı.

RIFAT HOCA'NIN İLK ŞİİRİ

Yıl 1927... Gün 6 Temmuz...

Kastamonu Muallim Mektebi öğrencisi Mehmet Rıfat'ın kaleme sarılış günleri...

Şairlik özlemi ve dürtüsü içinde olan Mehmet Rıfat ilk yayınlanacak şiirine kolay kolay başlayamamıştı.

Yazacağı şiirine işlenecek konu "aşk" olmalıydı. Ama Rıfat âşık değildi. Henüz 16 yaşındaki delikanlı zorla âşık mı olmalıydı... Neyse ki, yolunu buldu. Özelliklerini istediği gibi düşlediği bir kız yarattı kafasında. Bu kızı gene düşlemelerinde öldürdü. Götürdü Aycılar Mahallesi'ndeki Ahmet Dede mezarlığına gömdü.

Sonra da oturdu, ölen sevgilisine "Bedbaht bir âşık olarak" dizelerini döktürdü. O günlerin şiirsel anlatımının etkisinde de olsa, arı bir dil kullanmayı yeğledi. Sonra da *Nazikter* gazetesine verdi. Şiir, gazetenin 27 Temmuz 1927 günlü sayısında yayımlandı. Bu şiir, şimdilerde 80. yaş ve Rıfat Hocamızın 64 yıllık sanat yaşamının başlangıcı, uzun yolun ilk adımıdır.

"Bedbaht bir aşık" olarak sanat yaşamına başlayan ve "bedbaht bir yaşantı ile süren" ama hep kendisinden topluma bir şeyler katarak...

İnatçılığının sonucu işte ortada: Ankara, İstanbul, İzmir ve Kastamonu'daki ilgi...

BEDBAHT BİR AŞIĞIN DEFTERİNDEN
SEVGİLİMİN MEZARINDA
Issız yollar içinde düşünceyle gezerken,
İçimdeki sızıyı bu yollarda sezerken,
Dimağımı mazinin hâtırası ezerken,
O harap mezarınla yine mi karşılaştım!..

Üstündeki topraklar yoğrulmuş, külçeleşmiş,
Zamanın pençeleri yer yer çukurlar eşmiş,
Yoksa beni arayan nazarların mı deşmiş?
Yine sükût bulmayan denizler gibi taştım.

Mezarını kaplayan bu çiçekler ne solgun!.
Üstündeki benekler gözlerinden de dolgun.
Yaşadığın son günler hayatım kadar olgun,
Bu coşkun yaşayışa sen öleli alıştım.

Her gece uğraştığım hayal senindir ey kız!
Kalbimde parlamadı başka aşk, başka yıldız.
Söyle mezarcığın da kalbim kadar mı ıssız?
Ölüm kadar mı basit!.. Mâbed kadar mı sessiz!.

*6 Temmuz 1927**
Mehmet Rıfat
(Nazikter - 27 Temmuz 1927)
Çarşamba No: 136

Ilgaz bir açıklama yapma gereği duymuştu:

— Saydur inatçılığımın nedenini sordu. Ben ana babamın yedinci çocuğu olarak dünyaya gelmişim. Anamın sütü yetmiyor. Kargacak'tan Kezban teyzeye süt ısmarlıyorlar. Kezban Teyze

* Ilgaz, iş günü tamamlar gibi sanat yaşamını tamı tamına 66 yılda noktaladı. Bir gün eksik, bir gün fazla bile değil!

keçi sütü getiriyor ve ben keçi sütü ile büyüyorum. İnatçılığımı (Cide'nin) keçilerine borçluyum. Ara sıra inat ettim mi, anam; "Ne olacak, aksi müsibet! Keçi sütüyle büyüdü ya! Keçi inatlı!" derdi.

Gecede Emin Değer, Konur Ertop, Asım Bezirci ve Radi Fiş birer konuşma yaptılar. Radi Fiş konuşmasında, Ilgaz'ın *Hababam Sınıfı*'ndan aldığı telif parasıyla hediyeler alarak Moskova'ya geldiğini, kendisine de bir "kazak" düştüğünü anlatmıştı. Fiş'in, bazan "kazak", bazan "kozak" deyişi oldukça ilgi çekmişti. Ilgaz'ın bir şiirini "Moskova'da Türkçe okumuştum; burada da Rusça okuyayım. Hem bir Rus'un sesleri kalsın kulağınızda..."

19.12.1991, Kastamonu... (Soldan) Ruhan Ertop, Konur Ertop, Asım Bezirci, Bayan Fiş, Radi Fiş törendeler...

diyerek okumuştu. Gecenin en çok alkışını da almıştı. Kendi kendime, "Ilgaz'ın yapacağı buydu! Bir Rus'u getirip Rusça konuşturdu!" derler diye düşünüyordum...

Gecede ilgi çeken bir olay da çiçeklerden biriydi. *Cumhuriyet* gaztesinde geriye doğru bir gidiş olmuş; İlhan Selçuk ve arkadaşları gazetenin dışında kalmışlardı. Törene bu gazeteden gelenler de aynı anlayışta kişilerdi.

"Eski Cumhuriyet Okurları" çiçeği okurunun gazetesine sahip çıkmasının ilginç bir örneği idi. Orada bulunan gazete temsilcilerini zıvanadan çıkaran bir çiçek!..

Yemekten sonra gelenek bozulmamış; konuklar yemeğe, ben de Ilgaz'la otele gitmiştim. İlk şiirini Ilgaz yeniden istiyordu.

Otele vardıktan sonra şiiri bulup verdiğimde, takılmadan okuyuşuna şaştığımı söylemiştim. Yeniden bakmış, çok güzel ve açıkça yazıldığını söylemişti.

Yemeğe geçmiştim. Konuklar uzun masalarda toplanmışlardı. Bir de başka bir yerde tek bir masa!. Bu da neyin nesiydi? İkinci Cumhuriyetçiler ayrışmışlar, bu masaya oturmuşlardı, işte... Bir şeylere gebe gibiydik!..

Ertesi sabah konukların ilk işi *"Rıfat Ilgaz Sokak"*a gitmek olmuştu. Rfat Ilgaz ile bol bol fotoğraflar çekilmişti. Bu fotoğraflardan biri, Asım Bezirci ile Rıfat Ilgaz fotoğrafı, her iki yazarın ölümünün ardından Nâzım'ın *"Ben yanmasam, sen yanmasan, biz yanmasak... Nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa..."* dizeleriyle takvim olacaktı...

Altı gün sonra, 25 Aralık 1991 günlü "yeni" *Cumhuriyet*'te *"Rıfat Ilgaz neden biraz inatçı?"* başlıklı bir yazı çıkmıştı. Bu yazıda ilk şiirinin Cemil Özel tarafından babasının arşivinden bulunduğu belirtiliyor ve uydurma öyküsü anlatılıyordu. Gecedeki saygın yazarların da bildiği bu gerçeği çarpıtan Refik Durbaş idi. Olay, yemekteki ayrı masada pişirilmişti... Bir yazı ile protesto etmiştim; kimsenin gıkı çıkmamıştı.

Çok geçmeden postadan Asım Bezirci'nin *"Deyimlerimizin Sözlüğü"* çıkmıştı. Teşekkür etmek için telefon açmıştım. *Cumhuriyet*'teki yazı için üzüldüğünü, aldırmamam gerektiğini belirtiyordu. Yazılarımın tıpkıçekimlerini hemen beklediğini de yine araya sıkıştırıyordu. Göndermiştim. Bir yıl sonra postadan *"Rıfat Ilgaz"* kitabının üçüncü basımı çıkmıştı. Şöyle imzalamıştı: *"Sevgili Mehmet Saydur'a, en iyi dilekler ve yardımlarına teşekkürlerle... 19.11.92"*

BİRKAÇ GÖRÜŞME...

Mustafa Özkan Ödülü'nün ikincisi yapılmıştı. Üst seçici kurul olarak yine Hoca ile değerlendirecektik. Ön çalışmayı yapmış, bitirmiştim. Hoca hepsini okutuyor, okurken de tartışıyor-

duk. Öğretmenler gençlerimizin dilini bozuyorlardı. Gençlerde yetişkinlere özenti, yaşlılar gibi anlatma eğilimi vardı... Yerel konu işlenmiyordu... Yaptığım sıralamada bir değişiklik yapma gereği duymamıştık.

Hoca ödül törenine gelmeyecekti. Öyleyse ulaştıracağı bir mesajı olmalı; törende okunmalıydı. Hoca söylemiş, ben kaleme almıştım:

Sevgili Kenttaşlarım,

Bu kez Kastamonu'ya gelemedim. Seksen yaşın değil, sekseninci yaş kutlamalarının yorgunluğunu atıyorum. Benim sevgili kenttaşlarım kitaplarımla beni aralarında düşünsünler. Ben de, ödül günü sizlerle birlikte duyumsayacağım, kendimi. Elimi, kolumu sallayarak hepinizle Uzun sokaklarda Gırçeşmelerde dolaşacağım. Gene de güçlenmek için Cide Belediye Başkanı'na Kastamonu'da verdiğim sözü tutarak temmuz ayında Cidemize geleceğim.

Yarışmaya katılan gençlerimizi yürekten kutluyorum. Daha çok kendi yaşantılarından konu çıkarmalılar. Hababam Sınıfı sizlerin okullarından, sizlerin yaşantılarından bir kesittir. Konuyu içimizde, yanımızda, yaşadığımızda arayacağız. Dil, halkımızın dili olacak. Ben anamın dilini değil, halkımın dilini kullandım. Halkımızın dili gerçekten de çok zengin. Sizler de çalışmalarınızda Kastamonu dilini, halkımızın kullandığı bize özgü yerel sözcükleri kullanmalısınız.

Yarışma ne olursa olsun, kendi toplumsal olaylarımızdan, halkımızın yaşayışından yazınımıza serpintiler yansıtmalı. Köyden başlayarak ilçe ve il merkezine doğru üretim aşamaları... Bunları konu edersek üretime de katkıda bulunmuş oluruz. Üretim, üretim edebiyatı ile olur. Çukurovalı yazarlar Çukurova tarımını anlattılar. Biz de unutulmuş üreticimizi anlatmalıyız. "Şile bezi"nin aslı "Cide bezi" olmalı. Şile'de keten, kendir üretimi mi var? Keten, kendir, urgan Kastamonu'dadır. Cide'de çok güzel

bezler yapıldığını ben biliyorum. Artık gençlerimiz kendir, urgan edebiyatına geçmeliler. Yaşlı kadınlarımızın sandıklarından "kefin" çıkar. Büyükannesinden miras kalmıştır. Kızlarımıza anneleri şimdi neden bırakmıyorlar? Slogan olabilecek şey, "Tezgâhlarımızı tavanaralarından aşağıya indirelim"dir. Biz bu değerlerimize dönerek daha ileri gideriz. Hem çok nitelikli kendir yetiştirenlere, hem de dokuyanlara ödüller verelim. Diğer yandan bunun şiiri de, öyküsü de ortaya çıksın. Elli yıllık köy yaşamında üretim araçlarındaki gelişmeler tarım ürünlerini de geliştirsin. Traktör yalnız şehire gitmeye yarayan bir araç olmasın; tarlaya kendir ekmeye de gitsin...

Yarışmanın bir eğitimci, Mustafa Özkan adına düzenlenmiş olması da bizleri ayrıca sevindirdi. Beğeniyle, coşkuyla genç kenttaşlarımızın yazılarını okuduk. Anlatımları gereğinden fazla ustaca gibi geldi bize... Daha çocuksu olmasını isterdik. Kendi yaşantılarımıza dilimizle, birlikte çekelim onları. Gençlerimizi çabalarından, Metin Özkanı çalışmalarından dolayı kutluyor, tüm kenttaşlarıma sevgiler sunuyorum...

Milli Eğitim'in Trafik Haftası kutlaması ile birlikte yapılan ödül töreninde "Rıfat Ilgaz'dan mesajı" okumak için çağrıldığımda protokol kişilerinin kaşları çatılıvermişti. Okuyup bittikten sonra ise Milli Eğitim Müdür Yardımcısı alkışlar arasında gelmiş, teşekkür etmişti. Önce çekinmişler, sonra okunanlara katılmışlardı, demekki... Ilgaz'dan çekinmeleri O'nu tanımamış, kitaplarını okumamış olmalarındandı, zaten...

1992 yılında ikinci olarak Ilgaz'ı *Devrek Baston ve Kültür Festivali*nde ziyaret etmiştik. Metin Özkan, Veyis Demircioğlu Kastamonu'dan, Minibüsçü Süleyman da Cide'den gelmişlerdi. Hoca neredeyse Süleyman orada olurdu zaten. Hoca da Süleyman'a çok değer verirdi. Cide'den gelenlere çıkışırdı;

— Hani Süleyman nerede? O gelmezse hiçbirinizi gelmemiş sayarım!

Ilgaz, gecenin yirmibirine kadar elektrik ampulu çekilerek imzasını sürdürmüştü. Sonra Hoca'yı Süleyman almış, Cide'ye götürmüştü.

İstanbul'a gidip de Ilgaz'la görüşmemek olmazdı. O ziyaret edeceklerimin başında gelirdi. 24 Ocak 1993 günü böylesi bir amaçla Hoca'nın yanındaydım, yine. Televizyonu kapatmış, özlemle söyleşiye koyulmuştuk. İkimizden başka da kimse yoktu. Çalan telefonu ben açmıştım. Ses acıydı;

— Ben Aydın'ın annesiyim!.. Uğur Mumcu'yu vurmuşlar!.. Şimdi TV yazdı!. Hoca'ya nasıl söylersin bilmem!..

Rengim değişmiş ve sarsılmış olmalıyım ki, yerime oturmadan Hoca sormuştu:

— Acı bir şey mi var?!

— Evet!.. Uğur Mumcu!..

— Vurmuşlar mı?..

— Ne yazık ki!.

Çift kişilik koltukta oturan Hoca "Ah canım!.." diyerek sırtüstü uzanıvermişti.

— Ah canım!.. Uğurcuğum!..

Bir saat kadar Mumcu için konuşmuştuk. Hoca bitkin bir duruma girmişti. Avutmaya çalışmıştım... Üzüntü içinde ayrılmıştık.

Sondan ikinci görüşmemiz, Özkan ödüllerinin üçüncüsü için seçici kurul toplantımızdı. Ses alma aygıtını açmış, bütün konuşmaları almıştım. Bundan sonra hep böyle yapacaktım... Şunun şurasında kaç kez olabilirdi ki...

Kastamonu'da Hükümet binasının yanındaki cezaevi restore edilmiş, kültür merkezi olarak düzenlenmekte idi. *"Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi"* adı verilmesi önerisi vardı. Öneri bu kez Kastamonu'dandı. Bu işe çok kişi sarılmıştı. Yüzde yüz olurdu. Açılışta Ilgaz acaba ne derdi?.. Soruvermiştim:

— Sen sorduğuna göre yanıtını da düşünmüşsündür?

— Evet, "Beş yıl beş ay yirmibeş gün cezaevlerinde yattım

ama, yata yata işte böyle kültür merkezi yaptım" dersiniz, sanırım!..

— Valla!.. demişti.

Ancak, açılışı göremeyecekti. Bu anıyı aktarmak dördüncü Özkan yarışması ödül töreninde bana kalacaktı... Gözlerim dolarak, sesim burkularak...

Ilgaz ile bu görüşmemizde imza ve söyleşi için Bartın'a davet etmiştim. Gününü sonra kararlaştıracaktık.

IV
SON ADIM

Kastamonu Gölköy Enstitüsü çıkışlılar 49 yıl sonra, 26 Haziran 1993'te okullarında buluşacaklardı. Bu buluşmaya Ilgaz'ı "onur konuğu" olarak çağırmak istiyorduk. Aydın Ilgaz'la yaptığımız programa göre 24 Haziran'da Bartın'da imza ve söyleşi yapacak, 26'sında Kastamonu'da olacaktık.

İmza, Esen Aliş'in Azim Kitabevi'nde yapılacaktı. Başka yerde olması olası değildi. Ilgaz, kimi dar, kimi rahat günlerinde Alişlerde soluklanmıştı. O'nun gazetesinde yazı yazmıştı. Hazırlıklar, duyurular yapılmalıydı.

24 Haziran perşembe günü öğleye doğru Ilgaz, Bartın'a gelmişti. Yorgundu. Üç gün içinde Karabük ve Zonguldak'ta imza atmıştı. Kalacağı otelin önünde rastlantı Cideli Hasan Sözen ile karşılaşmıştı.

— Ne o Hasan? Ben öleceğim de Cide'ye götürmeye mi geldin?!..

Bu da nereden çıkmıştı! Sözen'e neden böyle demişti? Bu sorunun oniki gün sonra anlam kazanacağından kimsenin haberi yoktu. Sözen'e, Cide fenerinin altına gömülmek istediğini de belirtiyordu.

Aydın Bey ile seyir programını yapmaya başlamıştık. Kastamonu'dan sonra Hoca'yı bize bırakacak, kendisi tatile gidecekti. Hoca, üç beş gün benim gözetimimde Bartın'da kalacak, sonra Cide'ye bırakacaktım. Oğlu tatil dönüşü Cide'den alıp İstanbul'a götürecekti. Bunu Hoca da çok istiyordu.

Bir süre dinlendikten sonra imzaya başlamıştı. İlgi iyiydi. Minibüsçü Süleyman yine yanında bitmişti... İmzanın bitiş saatine

doğru rahatsızlığı artmıştı. Kalkmak istiyordu. Yine de son dakikasına kadar imzasını atmıştı.

Otele götürdüğümüzde elbisesiyle yatağın üzerine uzanmıştı. İki büklüm kıvranıyor, bir yandan da konuşuyordu:

— Ateşim otuzdokuz vardır!.. Nabız da yüksek!..

Cebinden derecesini çıkartmış, dilinin altına sokmuştu. Çıkardığında Hüseyin'e vermişti. En çok güvendiği Çınar Yayınları çalışanı olan bu çocuktu... Gerçekten de ateşi otuzdokuzbuçuk; nabzı doksanyedi idi! Şaşkınlığımız artmaya başlamıştı! Ne yapmalıydık?.. Doktor istemezdi... İğne vurunmaz, ilaç yutmazdı... Çözüm yine kendisinden geliyordu:

— Bir şeyler yapalım! Örneğin kanyak!.. Bir yudum belki ateşi düşürür!.. İkincisi... Cide!.. Cide'den konu açın, konuşun! Aklımı Cide'ye götürün!... O zaman dinlenirim ve ateşim de düşer!..

Hoca'daki Cide sevgisi bu kadar büyüktü işte. Bir yanımız zorla Cide'den konu açarken, bir yanımız da kanyak aramaya koşturmuştuk. Zaman da ilerliyordu. Söyleşi saati yaklaşıyordu. Hoca salona çıkacak gibi değildi. Peki, ne yapacaktık?. Yaşamımın en zor anlarından birini yaşıyordum. Yanımdakiler de... Şaşkındık!..

Bu arada kanyak getirilmiş; Hoca zorla bir yudum almıştı. Yine ölçüyor, ateşinin değişmediğini görüyorduk. Söyleşiyi iptal mi etseydik? Neden olmasındı... Bu amaçla Esen Aliş'le salona gittiğimizde gördüğümüz kalabalığa biz de şaşmıştık... Nasıl iptal edilebilirdi?.. Kimseye bir şey demeden, sevinç ile üzüntü karışımı otele dönmüştük. Ilgaz benim adımı söyeyerek Metin'e sesleniyordu. Metin kendini anımsatınca;

— Sen de habire kıyafet değiştiriyorsun, beni tanımasın diye! sözleriyle işi idare etmeye çalışıyordu.

Yaklaştım. Elimden tuttu;

— Halkımıza söz verdiysek salona çıkarız! Ben burjuva yazarı değilim, "Özür dilerim, rahatsızlandım" diyecek!.. Ben halkı-

mın yazarıyım!.. Yanlız ben otururum, sen konuşursun! Neyin varsa topla, getir!..

Bizim neyi düşündüğümüzü anlamıştı. Azıcık rahatlamıştım. Bu sözleri, sekseniki çizgisinden santim şaşmayan şaşmadan yazan ve yaşayan Rıfat Ilgaz'dan işitmek doğrusu şaşırtmamıştı beni... Halka inilmeye Cumhuriyet ile birlikte başlamıştı. Halk Mektepleri, Halkevleri, Halk odaları, Eğitmen Kursları, Köy Enstitüleri gibi atılımlar Cumhuriyet aydını ile halk arasındaki aralığı kapatmıştı. Yazınımızda halka inme, onu yorumlama *"Kırk Kuşağı"* ile kendini bulmuştu. Ilgaz bu kuşağın kurucularından ve ödün vermez temsilcilerindendi. Oysa, bugünkü aydın halktan kopmuş; önce kentlere kaçmış, sonra da o kentlerin "mutena" semtlerine, barlarına, otel lobilerine sığınmıştı... İçinden çıktığı halka borcunu bile ödememiş, sırtını dönmüştü... Boşaltılan alanı dolduranlar ise 90'lı yıllarda Türkiye'yi şeriat tehdidi ile burun buruna getirenlerdi. Ilgaz'ın yazdıklarından ve yaşam çizgisinden aydınlarımızın çıkarması gereken çok ders vardı... Ne diyordu Ilgaz;

"Sevdim haklıdan yana olabilmek için
Çalışıp ezilenden senden yana
Sevdim aldığım soluğu haketmek için
Ama sevdim halkımca..."

Karşımda kıvranan Ilgaz bana daha çok şeyler düşündürecekti. Açılan oda kapısından görünen yüzler düşünmemi engelleyivermişti. Cide'den Dr. Sıtkı Kesedar, Muammer Karayel, Ramazan Tuğtepe... Hoca'nın yakın arkadaşları... Doktor, Hoca'yı soymuş, kolonya ile ovmaya başlamıştı. Karayel ile Tuğtepe de Cide'den konuşmaya...

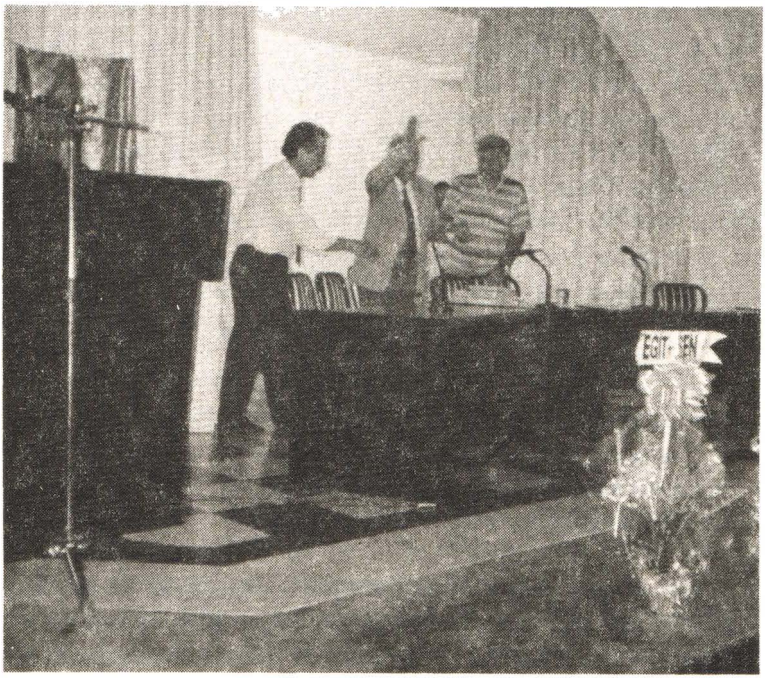
Eve koşmuş; o güne kadar yazdığım Ilgaz'la ilgili ne varsa alıp gelmiştim. Belki de hep ben konuşmak zorunda kalacaktım.

Otuzdokuz derece ateşle Hoca'yı almış, Millet bahçesinin salonuna götürmüştük. Hasta hasta sahneye çıkarmıştık.

Sözleştiğimiz gibi konuşmaya başlamıştım. Özgeçmişine, yazdıklarına, yaşamı ile yapıtları arasındaki ilişkiye değinecektim. Sözümü Ilgaz kesmişti:*

— Hani soru sormuyorsun?..

Bu kez de soru istiyordu. Demek anlaşma bozulmuştu. Çeşitli kentlerle olan ilişkisini açıklamış bir soru soruvermiştim:

Son kez halkının karşısına hasta çıkıyor... Bartın, 24.06.1993.

— Bartın'la olan ilişkinizi açıklar mısınız?

— Annem, babam ve altı kardeşim Bartın'da doğmuşlar. Ben Cide'de doğmuşum; bir türlü Cidelilikten kurtulamadım.

* Söyleşinin kimi bölümleri alındı.

Kurtulmak da istemiyorum. Cide, Karadeniz'in en güzel kıyı kasabası... (...) Ben Bartınlı olduğumu çok sonradan öğrendim. Rus savaş gemileri karşıdan —biz oraya her zaman "karşı" deriz— Cide kıyılarına geliyorlar. (...) Sanki tarif etmiş gibi bizim gemilere atışlara başlıyorlar. Onlar gittikten sonra şarapnel parçalarını toplamak, torbalara biriktirmek ve sonra oynamak da bizim eğlencemiz... O gemiler gelince biz Kemerdüğüm deresine gideriz. Orada saklanırız. Yüzüstü yatar, tepemizden geçen mermileri izleriz. Baktık ki iş gittikçe hızlandı. Babam sandal buldu, "Hadi sizi gönderiyorum" dedi. Bartın deresinden geldik.

Son söyleşisinde... Halkına son kez konuşuyor... 24.06.1993.

Orduyeri köprüsünün oralarda bir yere çıktık. Bir sene kadar burada kaldık; Bartınlı olduk. Bartın benim hoşuma gitti. Meğer şairlik tarafları varmış bizde!..

— Burada mahallelileriniz de vardır. Hangi mahalledensiniz?

— Ortamahalleliymişiz! (Alkışlar) Rahipler... Vasfiler... Dayımın oğulları...

— Baba ocağından size miras kalmıştır?

— Evet. Babaocağı satılmış. Bana güzel, şık bir elbise dikilmiş. Eh! Ben de artık dikili çöpü kabul ettim... Böylece evsiz barksız kaldık...

— "Bartın ve şairlik"den söz ettiniz. Açar mısınız?

— Bartın'da genç kadınlar ve kızlar yol kenarlarına otururlar; gelene geçene mani atarlar. O manilerden şiirler yazmaya başladım.

— Sonra, Kastamonu Lisesi'nde okurken şiirleriniz yayımlandı?

— O sıralarda onyedi yaşımdayım. 73 Hilmi de en yakın arkadaşım. Ben, parmaklarımla saya saya şiir yazdığımı sanıyorum. O ise Lise bölümünün öğretmenleriyle sınıfta aruz vezniyle şakalaşıyordu. Onlar "Malûmatı Vataniye" (Yurttaşlık Bilgisi) dersi dinliyorlar. "Hilmi Efendi! Hilmi Efendi!" diye ona takılıyorlar. Bizim Hilmi ve "Vezn-î aruz-u çoktan beğendik!" diyor... "Hilmi! Bu 'vezn-î aruz' dediğin nedir?" dedim. "Aruz vezni yahu! Tabi sen bilmezsin!" diye yanıtladı. "Eee bilmezsek öğreniriz!" dedim. Sonunda, BBM bir İstiklal Marşı yarışması açmıştı. Galiba biraz daha devrimci bir hava olsun diye... O sıralarda aruz veznini de öğrendim. Yani, ortaokulun iki ya da üçünde... Bizim 73 Hilmi boş durur mu? Benden önce göndermiş zaten. Bir gün fiyakayla geldi; "Rıfat,BBM'den mektup aldım!" dedi. "Nedir bu mektup? Okur musun?" dedim. Fiyakayla cebinden çıkardı. 73 Hilmi (Özgen) yıllardan sonra bu durumu "Bir Şaire Ölmeden Önce Övgü" *başlığı altında yazdı. Şöyle anlatıyor:*

"Ben Meclis'den gelen mektubu cebimden çıkardım; Rıfat'ın gözüne soktum. 'Bak! Şiir yolladım, beni övüyorlar!' dedi. m. 'Ha! Sana böyle bir mektup geldiyse bana da geldi!' dedi. 'Sen aruz biliyor muydun?' diye sordum. 'Ee, seriden öğrendim ya!.. Vezn-î aruz-u çoktan beğendik, diye diye ben de öğrendim' dedi...

O günlerde Zeki Ömer Defne Türkçe öğretmenimiz. Bana iyi, ona kötü not vermiş. Bu da eklenince Hilmicik büyük bir hışımla geldi; "Edebiyat sizin olsun! Ben riyaziyeci olacağım!.." dedi. Mülkiye'yi bitirdi ve müfettiş oldu. Hilmi şairliği bıraktı mı? Hayır!..

— Siz daha önce bana anlatmıştınız. Demin oralara da değindiğiniz için açıklamak istiyorum. Babanızın ölümü üzerine Liseden Muallim Mektebi'ne geçmek zorunda kaldınız. Lise Müdürü Nuri Tamaç size kızdı ve "Sen yazar olmak istiyordun. Muallim Mektebi'ne gidersen yazar olamazsın" dedi. Siz de ona yanıt olarak, "Ben hem Muallim Mektebi'ne gidip öğretmen olacağım ve hem de yazar" dediniz. Gerçekten de hem öğretmen, hem yazar oldunuz. Üstelik öğretmenlikten atıldınız, adınız "Hoca" kaldı. Babıâli'de dergi kapakları yüzünüze kapandı ama, sekseni aşan yapıt verdiniz. Otuzsekizlerde vereme yakalandınız ama, sekseniki yaşında delikanlısınız... Pek çok kez tutuklandınız, cezalar yediniz ama, TC Kültür Bakanı'ndan ödül aldınız... Bu örnekler gibi daha pek çok zıtlıklar ama sonuçta hep utkularınız var. Kısacası, dirençli bir yaşam, inatçı bir uğraşı!.. Aşırı rahatsızlığınıza karşın bu akşam da "Ben okurumun, halkımın karşısına çıkacağım" dediniz. Yazarlığınız ve yapıtlarınızın konusu gibi inatçılığınız da Batı Karadeniz'den geliyordu...

— Annem yedi tane çocuk büyütünce zayıflamış. Ama doğunca karar vermişler. (Cide'de) Kargacak diye bir köy var. Oradan Kezban Teyzeyi bulmuşlar. Oralar dağlık olduğu için keçi besliyorlar. Keçi sütü getiriliyor ve ben keçi sütü ile büyütülüyorum... Benim adım "Keçi sütüyle büyüyen Rıfat"a çıktı... İnatçılığımı keçilere borçluyum.

— Uzun yıllar sanatoryumlarda kaldınız?

— Akçakoca'nın fakir bir mahallesinde pansiyoner gibi öğretmenlik yapıyordum. İyi beslenemedim. Gazi Eğitim'e gittim. Oradan bir diploma ve bir de tüberküloz raporuyla ayrıldım. Bir elimde diploma, bir elimde rapor... Atandığım Adapazarı'na geldim ama öğretmenliğe başlayacak durumda değilim. Yeni tanıştığım müdür "Hadi Rıfat Bey okula gidelim" dedi. Niyazi Bey'e otelde, "Ben öğretmenlik yapacak durumda değilim. Hastayım, raporum da var" dedim. "Yaa!" dedi. Bu kez de maaşımı istedim. Gidip Yakacık'da yatacağım. Aylığımı aldım, sanatoryuma verdim. Orada yatarken, öğretmenim Ahmet Kutsi Tecer'e bir mektup yazdım. "Bana ödenek gönderin, ben ölüyorum" dedim. Gönderdiler. Üç ay raporlu olarak yattım. Sonra derslere başladım. Bu hızla da İstanbul'a atandım. Çünkü, orada iyi bir ameliyat var. Pünoma zarının arasına hava veriliyor; ciğer söndürülüyor. Sağ ciğerim üç yıl solunuma katılmadı, soluk alamadım. Ciğer söndü, yara da büzüldü, kireçlendi. Artık kendiliğimden izin verdim. Çünkü, doktorun hoşuna gitti; onbeş günde bir hava verip on lira (alıyor)...

— Sanatoryumların birinde bir "beş numara" anınız vardı. Anımsayabildiniz mi?.. Sizi beş numaraya atarlar... Oradan kimse sağ çıkmamıştır... İlk kez siz sağ çıkarsınız...

— Haa! 'Beş numaralı oda' deyince ayrıntılarıyla hatırladım. Beni, yolculuk safhasına geçti (!) diye beş numaralı odaya kapatmışlar! Oradan yolcu edeceklermiş!.. Bir gün tuvalete çıkayım, dedim. Ah!.. Kapının önünde hastalar birbirlerine gösteriyorlar. "Beş numaradan çıktı!.. Beş numaradan çıktı!.." diyerek. Çok önemli bir iş yaptığımı anladım... Sonra yanıma geldiler. "Atlattın, atlattın!" dediler. Beş numaralı odadan çıkıp tuvalete gidebilmek her kabadayının harcı değil!.. Üç ay sonra taburcu oldum; Adapazan'na döndüm...*

---

* Bir başka söyleşimizde bu konuda "Oysa ben beş numaralık hasta değilmişim. Dr. İhsan Rıfat yanılmış! Bir türlü profesör olamadı zaten!.." demişti. (M.S.)

— Siz aynı zamanda canlı bir edebiyat tarihisiniz. Kırklı yıllarda Sabahattin Ali, Sait Faik, A. Kadir, A. Kutsi Tecer, Orhan Veli, Aziz Nesin gibi yazarlarla yakın dostluklarınız oldu, birlikte çalıştığınız. Orhan Kemal'in ilk yazısını siz yayımladınız. Hasan İzzettin Dinamo'yu Babıâli'ye siz kazandırdınız. Nâzım Hikmet ile de böyle bir ilişkiniz olsa gerek?

— Bir gün yine Yakacık Sanatoryumu'na gittim. Bankların üzerinde Nâzım Hikmet'e benzeyen biri oturuyordu. Yanında koruyanlar da vardı... Nâzım'la fazla bir tanışıklığımız da yoktu. Şöyle bir kestirdim; "Bu Nâzım'dır" dedim. Yanına gittim, selam verdim, iliştim. Koruyanlar rahatsızlandılar. Ben kayıtsızca, çekinmeden konuşmaya başlayınca benden korkmadılar. Bana, "Siz ne vesileyle geldiniz?" dedi. Hava almaya geldiğimi anlattım. "Yahu çok acaip bir şey" dedi. Tanışmamız böyle oldu. Derken İstanbul'a geldim. Geçinme sıkıntıları başladı. İkinci Dünya Savaşı'na girdik. Oğlum dünyaya geldi ve beni hapisanede ziyaret etmek zorunda kaldı. İşler gerçekten sıkıştı. Öğretmenlikten de uzaklaştırıldık. İndik Babıâli'ye... Akbabalar'*da,* Dolmuş'*larda,* Yürüyüş'*lerde yazılar, şiirler yazdım. Öğretmenlik yaşamımız böylece edebiyatçılık, sanatçılık dönemine dönüştü.*

— Nâzım'ın Bursa Mahpushanesi'nden gönderdiği yazıları bu dergilerde mi yayımladınız?

— Yürüyüş *dergisinde "İbrahim Sabri" imzasıyla Nâzım'ın yazılarını yayımladım. A. Kadir dergi arkadaşım... Niyazi Akıncıoğlu, Faruk Toprak... Bursa hapisanesine gidip geliyorlar. Nâzım'dan şiirleri alıp bana getiriyorlar. Ben (dergide) sorumlu müdürüm. "Bunu koy!" diyorlar. A. Kadir "Sen koy; ben (sorumluluğu) üzerime alıyorum işte!" diyor. "Ama sen savcıyla muhatap olmayacaksın ki... Savcının karşısına ben çıkacağım! Seninki kabadayılık değil, bana bakarak kabadayılık yapmak istiyorsun. Zararı yok!.." (diyordum). Nâzım'ın şiirlerini böylece yayımladık. O şiirler bugün herkesin elinde artık...*

— Aşım Bezirci bir yazısında "... Ilgaz yerli ve yereldir. Orhan Veli halk gibi olmaya özenir, Rıfat Ilgaz ise halktan biridir" diyor. 1985'te imza için Kastamonu'ya giderken "Sorun halkımıza inebilmekte" demiştiniz. Çünkü "gizlice" gidiyordunuz. Bugün ise Batı Karadeniz şehirlerinde yanlış saymadımsa onsekizinci imzanızı attınız. Diğer yandan, Babıâli'de başınıza gelenleri burada da yaşadınız. Bartın Gazetesi *arşivini incelerken 1978'de Bartın Endüstri Meslek Lisesi'nde kitaplarınızın yasaklandığını gördük. Fakat, halkımızın ilgisi her zaman yoğun oldu. Bu akşam da öyle. Kuşkusuz, bu sizi çok mutlu ediyor olmalı. Hele hele çocuklar... Bir şiirinizde "Kim ne derse desin/Çocuklar için yazdım hep" diyorsunuz. Çocuklarla birlikte yazdığınız da oldu mu?*

— Cide'de Zekeriya Kaya tiyatroyla uğraşmamdan yararlanarak "Hocam, Lise çocuklarımızla oyunlar sergileyelim" dedi. Sarıyazmalıların yaşamını oyun haline getirdik. Cide kızları Zekeriya'nın Edebiyat dersinde mahallelerde, köylerde incelemeler yaptılar. Folklor malzemesini toplayıp bana getirdiler. Ben de, bu Cide oyunlarından bir senaryo ortaya koydum. Çocuklarımız oynadılar. Kaymakam Bey Kastamonu'dan gelirken onları İnebolu'ya götürmüş, orada da oynamışlar. İnebolu Gazetesi *"Rıfat Ilgaz'ın piyesini çok beğendik" diye yazdı. Gelenekler, görenekler piyes haline gelmiş, benim oyunum olmuş... Çok sevindim. Sevdim ayrıca. Oysa, oyun değil, Sarıyazma geleneğiydi. Cidemizin şimdi kendiliğinden benimsenmiş bir oyunu oldu. Turistik bir oyun haline geldi.*

— Efendim, belleğinizin gücünü çok kişi bilir. Yoksa Hababam Sınıfı *doğmazdı. Lisede bir kedi olayınız vardı. Kedi nereden gelmişti? Kimin dersiydi?*

— Bolu'dan gelme bir Fransızca öğretmeni, Hamit Bey... Bu muhterem insan ister istemez şakalaşma olanağı yaratıyordu. Şuna bir şakacık da ben yapayım, dedim. Ortaokulda yatılı değilim ama, yemekhanenin önündeki beslenmiş kedilerden bi-

rini kucakladım, getirdim. Dershanede sıralardan birinin içine teptim. Sıra kapağının üzerine de dirseklerimi koydum. Kedinin canı sıkılmış olmalı ki, kıpırdayıp duruyordu. Yanımdaki arkadaşla bir olay üzerine konuşurken kedi başını çıkardı. Başını sıranın içine iteyim derken sıradan atladı, sınıfın içinde dolaşmaya başladı! Hamit Bey bağırıyor: "Bu kediyi sıraya kim soktu!.." Hiç oralı olmuyoruz. Derken gürültü büyüdü. Kedi canavar gibi sağdan sola, soldan sağa koşuyor! Artık işi rastlantıya bıraktım. Kimyacı Nuri (Tamaç) Bey de geldi. Biri içerden, biri dışarıdan kediyi yakalayacaklar... Kedi onlara yakalanır mı?.. İki ihtiyara!.. Derken, kedi aralık olan kapıdan fırladı... Hamit Bey, kendine özgü konuşma biçimiyle bağırdı: "Kaçıyooo!.." Yani, yakalayacak ve cezalandıracak... Kedi kaçtı, başını kurtardı. Ama orta yerde bir suçlu var! İlk kez Haysiyet Divanı'nı boyladık. Bir "ihtar" aldım. Okuduğum sürelerde başka bir ceza almadım. Ama, sonra Bakanlar kurulu kararı ile öğretmenlikten atıldım! Biz, kendimizi yetiştirdikten sonra suç işledik!..

Hoca, halkın ilgisini görünce oteldeki sözleşmemizi unutmuştu. O konuşurken, salonun yan tarafında acil yardım ekibi gibi bekleyen Aydın Ilgaz, Özkan, Aliş ve Dr. Kesedar'a bakıyordum. Durum aşağıdan nasıl görünüyordu?.. Bir şey diyorlar mıydı? Onlar da şaşkınlık içinde dinliyorlar, kararı bana bırakıyorlardı. Hoca'ya dönüp bakıyordum; istekle konuşuyordu... Yorulmasın diye, bir yoluna getirip sözü alıyor, ben konuşuyordum. Bu kez de çıkışıyordu;

— Ne olacak, müfettiş değil mi? Hep kendisi konuşmak istiyor!..

Yine sözü veriyordum. En iyisi söyleşiyi bitirmekti. Sorularımın çoğunun üzerini çizmiştim. Şiirlerinden örnekler sunulurken dinlenir gibi olan Hoca, söyleşiyi bitirdiğimde son olarak bir diyeceğinin olduğunu belirtiyordu. Bir türlü halkından kopamıyor, konuşmak istiyordu. Bir şiiriyle bitirmişti:

— YÜZYIL'ımı dörde böldüm...
Her bölümü bir mevsim,
Biri kaldı, üçü gitti...
YAZ'ı gitti, GÜZ'ü gitti,
Karlı, tipili KIŞ'ı gitti,
Yemyeşil bir BAHAR kaldı!.."

Oysa, son kalan mevsiminin de sonuna gelmişti.. Biten, son imza ve son söyleşisiydi... Okurlarıyla bol bol son fotoğraflarını çektirdi. Koltuklara alındı... Alkışlar içinde son kez kürsüden ayrıldı...

Otele geldiğimizde ateşi otuzsekize düşmüştü. Halkı ile yüzyüze gelmek, okurlarıyla söyleşmek O'nu rahatlamıştı... "Halkı görünce beynime birden oksijen yürüyüverdi" demişti. Mutluydu. İnatçılığı gitmişti. Doktoruna döndü:

— Şimdi istediğin iğneyi yapabilirsin!..

İğne getirilip hazırlandığında bu kez bize dönmüştü:

— Gençler, izin verin de kıçımı açayım! Erkeklik elden gitmesin!...

İyi geceler dileklerimizle yanından ayrılmıştık.

AYRILIŞ GÜNÜ...

Sabah ilk işi traş olmak olmuştu. Halil Ceylan ile berberde bulmuştuk. Traş olurken berber çıraklarıyla söyleşiye dalmıştı. Onları kazandığı belliydi. Bir gün önceki hastalığı epeyce gitmişti. İyi görünüyordu. Otelin salonuna geldiğimizde Muallim Mektebi günlerinden konuşmaya başlamıştı. Metin Özkan ile Veyis Demircioğlu bana bakıyorlardı. Kastamonu'ya götürecek miydik? Hoca'ya açmıştık.

— Gidelim derseniz, giderim!

Ya yeniden hastalanırsaydı... Dinlenmeliydi... Önemli olan Hoca'nın sağlığıydı... Sağlığı yerinde oldukça sonra da gidebilirdi...

Metin;

— Hocam siz dinlenin. Kastamonu'ya sonra gelirsiniz. İzninizle biz artık yola çıkalım, demişti.

Metin ile Veyis tek tek vedalaşmışlardı. Birlikte gitmeyi planlamıştık. Benim de vedalaşmam gerekiyordu. Ama içimden gelmiyordu. Hoca ile her vedalaşmamızda "Acaba, Hoca'yı son kez mi görüyorum?" diye düşünüyordum. Ya bir daha göremeyecek-sem!.. "Son kez" duygusu bende hastalık olmuştu. Ama bu kez çok farklı bir duygu vardı. Herhalde gerçekten son kezdi... Ayrılmamalıydım... Üstelik, Hoca benim konuğumdu. O'nu uğurlamalıydım. Sonra içimde bir eziklik kalabilirdi... Metin'e,

— Bana bu kez gerçekten son olarak ayrılıyoruz, gibi geliyor. Siz gidin! Hoca'yı uğurladıktan sonra akşam ben de gelirim, demiştim.

Metinler gitmişti. Esen Aliş evde öğle yemeğine çağırıyordu. O gün Bartın'a gelen Kaya Erdem ile bu evde görüşeceklerdi. Sonra da gideceklerdi. Kastamonu'ya yetişebilirdim.

Alişlerin bahçesinde Hoca ile son kez söyleşiye koyulmuştuk. Bana evi tanıtıyordu:

— Burası bir kentsoylu evidir, burjuva evi değil!..

Yemeğe geç başlamıştık. Üç gündür doğru dürüst ilk kez yiyordu. Yemekten sonra Esen Aliş'in bir önerisi vardı:

— Hocam, şu koltuğa uzanır mısınız?

— Ben de öyle istiyordum! Nereden anladın!

Akşam yaklaşıyordu. Geç kalıyordum. Ne olursa olsun beklemeliydim... Hoca durumu anlamış mıydı ne;

— Saydur, biz gecikeceğiz. Sen gecikme! Gölköy'ün gecesinde tüm hemşerilerime, tüm enstitülülere selamlarımı söyle!

"Bu bir iptal değil, ertelemedir" deyiver. Herkesi kucaklıyorum... Hadi canım!..

Rahatlamıştım. Öneri Hoca'dandı. Artık gidebilirdim. Yanına yaklaştım. Doğruldu, oturdu. Ellerini uzattı... Ben de uzattım... Öpüştük!.. "Hadi canım!.." Ellerimiz ayrıldı... Sıcaklığı kaldı... Sesi de...

"Hadi canım!.."

V
GÜLE GÜLE DOSTUM...

Sıvas'taki yobaz hareketi duyunca öncelikle Asım Bezirci'yi düşünmeğe başlamıştım. Ölenler listesinde adını ve fotoğrafını görünce çevremdeki diğer insanlardan kat kat daha fazla sarsılmıştım. Rıfat Ilgaz'ın ne denli sarsılacağını düşünüyordum. Zaten hastaydı. Telefon açıp başsağlığı dileme acıyı anımsatma, yangına körükle gitme gibi bir şeydi.

Bezirci de yakın dostumdu. Başsağlığı dileyenler oluyordu. Öğretmenim İbrahim Tozan da telefonla acımı paylaşmıştı. Yakın dostumun ardından bir şeyler yapmalıydım. Bu bir ödevdi. Gecikerek de olsa bir yazı hazırlamıştım. Ilgaz'dan da bol bol söz etmiştim...

Günlerden 7 Temmuz çarşambaydı. Bezirci için yazdığım yazıyı *Cumhuriyet*'e fakslamıştım. Görev yerimdeki masada Ilgaz'ın ne durumda olabileceğini yine düşünmeye başlamıştım. Bir gün önceki *Cumhuriyet*'te "Artık yaşam yalama oldu... Hiçbir şeye inanmıyoruz..." diyordu. Bitkin olduğu belliydi.

Çalan telefon düşünmemi bozmuştu. Eşimin sesiydi:

— Mehmet, sana çok acı bir haberim var!.. Rıfat Hoca!.. Evet!.. Ne yapalım?!.. Şimdi Emin (Değer) Bey aradı!.. Güçlü ol!..

Gücü mü olurdu bunun!.. Telefonu kapatmadan gözlerimde damlacıklar oluşmuştu... Aklıma gelen tek şey kapıyı kapamaktı... Film kopmuştu işte!.. Ilgaz da gitmişti... Yalama olan yaşamın sonu buydu... Kopan filmin kareleri poz poz gözümün önüne geliyordu... Kel Mahmut'la görüşme... Kastamonu'ya gizli gidiş... Sonra açıktan!.. İmzalar... Söyleşiler... Sokak adları... Otuz

kadar sanatçıyı getirişi... Kastamonu'yla bütünleşmesi... Daha oniki gün önceye kadar çekimleri sürdürmüştük!.. Son yıllarına kadar tek başına bir yaşam... Ve tek ayak üstünde!.. Yılmadan yorulmadan... Seksenüç yaşında... Ölümünden oniki gün önce bile... Delikanlıca!.. Uğraşı, uğraşı!.. Tüm insanlık için çektiği çileli bir yaşam...

Bir süre sonra eve kapanmış ağlamayı rahatça sürdürüyordum... İki saat sonra yayın araçları haberi vermiş, telefonum sık sık çalmaya başlamıştı. Emin Değer, Metin Özkan, Esen Aliş, Minibüsçü Süleyman ve unmadığım dostlarım... Onlar da ağlıyorlardı... En iyisi evden köyden kaçmaktı... Kastamonu'yu boylamıştım... Başsağlığı dilekleri Özkan Kitabevi'ne yağıyor, açılan defteri imzalamaya geliyorlardı...

Cenaze törenine Kastamonu, Cide ve Bartın'dan çok sayıda dostu gelmişti. İstanbul'daki Kastamonulular da... Topluluğun yarısını kenttaşları oluşturuyorlardı... Sıradan insanlar oradaydılar. Hoca'nın hapisane, hastane, meyhane arkadaşları... Hamal İbrahimler... Minibüsçü Süleymanlar... Sınıf arkadaşları... He-

Gençiz, genç kalabiliriz de

Kurulacak dal değiliz karayellerde
Savrulacak yaprak değiliz.
Köküz, göledeyiz ölümsüz
İzimizden gelenlerle

Yeter ki genç kalmasını bilelim
Ölecek kadar dostluklar için
Barış içinde ölelim

men herkes açık ya da gizli ağlıyordu. Asım Bezirci'nin yanına bıraktık, Hoca'yı... Çiçeklerimizi de her ikisinin başına...

Geçti... Amaçlıydı... Ölümsüzleşti...

Hoca'yı yaşatma sırası bizlere geldi. O'nun üzerine çırpındığı insanlara... Kulağımızdan silinmeyen içten ve sıcak sesiyle...

"Hadi canım!.."

Güle güle Ilgaz Hoca!.. Güle güle sevgili dostum!..

Ödevimize başladık işte!..

EKLER

ARDINDAN HALKI NE DEDİ?

İhsan Ukray (Emekli öğretmen): Kendimi, kendisine bir yazısında geçen "Kastamonulu" İhsan olarak tanıttım. Çok duygulandı. (..) *Sarıyazma, Yıldız Karayel, Karadeniz'in Kıyıcığında* ve *Sınıf*... Tutuklanmasına neden olan seksen kadar eserin tümü toplumla ilgili... Elli yıldan beri harap olan ciğeri, O'nu bu kadar yaşatabildi. (...) Bıraktığın eserler yaşayacak. Işıklar içinde yat... "Unutulmaz Dost"un!..

Yahya Özdeş (Memur): Sekseninci yaş gününde, doksanıncı yaş günün için bize randevu vermiştin. Ansızın bu gidişin oldu mu? Bizleri öksüz bırakmak var mıydı? (...) Kalplerimizde sonsuza kadar yaşatacağız...

Emin Arık (İlköğretim Müfettişi): Sevmek seni/Seninle olmak/Yan yana yaşamak/Hababam'ı okurken/Olayların içinde kalmak/Yöreni tanımak/Sarıyazmayla/Ve daha nicesi/Yüz yüze söyleşin/Saydur doyabildi mi bilmem/Kastamonululular arayacaklar/Güler yüzünü, tatlı dilini/Çektiğin acılara inat/İçlerinden birini/Güle güle Ilgaz öğretmenim...

Fikri Uzun (Büfeci): Nasıl olsa ölecekti. "Adam gibi" yaşadı. Ve öldü.

Aysun Esina (Öğrenci): Türkiye; sanatçısını, aydınını, yazarını, şairini, demokrasi meşalesi değerini yitirdi. Sizlerle övünüyoruz...

Hasan Yılmaz (Kooperatifçi): Karanlıkların en büyük düşmanı Ilgaz; bütün dünya ve insanlık seni ve mücadeleni yaşatmak zorundadır. Sen gerçekte ölemezsin. Hiç kimsenin seni öldürmeye hakkı yoktur. Sen ününü, yaşamından önce de sonra da yaşatacak olan ve kimsenin başaramadığını yaparak kazandın. İnsanlığa verdiğin değerlerin ve şanlı mücadelenin önünde saygı ile eğiliyorum. Bıraktıkların için, yaptıkların için sonsuz teşekkürler...

Mahir Fındıkoğlu (?): Haziran ayında seni bekledik. Kavuşamadık, kucaklaşamadık... Temmuz'da da terkettin bizi... Oysa ne güzel birlikteydik, iyi ve kötü günlerde... 12 Eylül sonrasında Kastamonu Et Kombinası'nda... Birlikte yatmıştık. İşkence de yıldırmamıştı bizi.. (...) Sürekli anmak bilincimizde. Biliyorsun değil mi?

M. Kenan Ergün (Avukat): Kastamonuluları bilirsin. Sevdiklerini bir türlü söylemezler. Ama insan sevildiğini yaşarken bilmelidir. Bu olumsuzluğu duyduğunu biliyorum. Kusurluyuz ama, bilesin ki içteniz. (...) Senin için yapacak şeylerin en iyisi; laik, demokrat, hür düşünceli, baskılardan korkmayan toplumu yaşatma çabalarına katkıda bulunmak...

Sabahattin Çılbır (Öğretmen): Kastamonu'nun yetiştirdiği bir büyük ozanı, yazın adamını, arkadaşımızı, değerli bir eğitimcimizi yitirmenin sonsuz üzüntüsünü yaşıyoruz. (...) O'nun bıraktıklarını geleceğe aktararak yeni Rıfat Ilgazlar'ın yetişeceğine inanıyoruz...

M. S. Urgun (?): Dizeleriniz tadı usumda kaldı. Yaşamınızı düşledikçe usum yoruldu. Bu evrene bir daha Rıfat Ilgaz gelecek mi, bilemiyorum. Dünya varoldukça anılacaksın. Senin gibi düşünenlere selam olsun...

Özlem Çalım-Arzu Kumral (?,?): Senin sayende Cideli olmaktan gurur duyuyoruz. Senin gibi Cideli ölmekten de gurur duyacağız...

Hakkı Yalçın (DYP Ilgaz İlçe Başkanı): Her "Ilgaz" lafının geçtiği yerde heyecanlanıp sizi anardım. Güzel beldemizi sizin adınızla dünyaya duyurup ve hatta şarkıları bile söylenir duruma gelmesinden şükran borçluyuz. Daima rahmetle anacak, her defasında fatihamızı eksik etmeyeceğiz. Ruhun şad olsun...

Haydar Köseoğlu (?): O yaşta gösterdiğiniz dirence hayran kalmıştım. Işık saçıyordunuz. (...) İnsan olarak çok çileli ancak, dolu dolu ve onurlu bir yaşamınız oldu. Yaşam felsefeniz, mücadeleniz, eserleriniz her zaman bize yol gösterecek...

H. Mehmet Kavukluoğlu (Lokanta işçisi): Yıllar önce Kastamonu'da Yazar Restaurant'a rakı içmeye geldin. Orada ben sana hizmet etmiştim. Bana ne mutlu... Sen kabrinde rahat uyu. Sen, bu Türkiye'nin bağrından çıkan değerli bir insansın. Arı bal yapar ama, balı izah edemez. Bu Türkiye'de seni izah edemedi. Sen, Cide bozkırlarının değerli insanı; sen Türkiye'nin en yaşlı mahkûmu... (...) Toprağın bol olsun...

Emin Uğunlu (Öğretim Görevlisi): Gülümseyen duygular, düşünceler bırakıp bizlere, ayrıldın aramızdan... Ölüm şimdi bizler için "sensizlik", senin için "sonsuzluk"tur...

Servet Salman (Teknisyen): Düşünen, yazan, paylaşımlığı halka yansıtan değerlerin göz önünde diri diri yanması değildi onların ödülleri... Ve o değerleri ölmeden önce görmek değildi; Rıfat öğretmenimizin ödülü... (...) Ülkemize sonsuz yararları olan bu değeri saygı ile anacağım...

Necmi Püskülcü (Özel dersaneci): Rıfat Ilgaz... Bir inanç adamı... O'nu son gördüğümde hasta ama, insanı derinden etkileyen, insana insan olduğunu anımsatan güçlü bir yanı vardı. Yine tüm haksızlıklara meydan okuyor, toplumdaki bozuklukları inceden inceye alaya alıyordu. O, toplum ve toplumunun insanını yakından tanıyan, gerçek aydın olmanın onurunu ve sorumluluğunu taşıyan bir halk adamıydı. Kendini ve sanatını topluma adamış, bununla yücelmiş bir ozan...

Muharrem Saydur (Köylü): Bizi zıkı (çok iyi) bilen bir adamdı. Gündoğana kadar karasabanla dönümbaşı aldığımızı, keşkek pişene kadar çaldığımız sütü uyundurduğumuzu, kapıyı arkadan sürgüleyip anahtarı temek dibindeki kemrenin içine soktuğumuzu tüm dünyaya O duyurdu. Başka kaç kişi bizden oldu, bizi yazdı?.. O ip dutmaca yürümüş! Bizim için yazdığından mı ne, birkaç karış toprağı, dikili bir çöpü olmamış, seksenine kadar... Sekseninde bizim köye geldi; şu tarlanın yarısını O'na hibe ettim. Bir kulübe dikmek için... Resmini evimin duvarına astım. Öteki aydınların kulağına küpe olsun!.. Rahat uyu Hoca...

RIFAT ILGAZ'IN BİR YAZISI:

KAYNAKLARA İNMEK

İktisatçılarımızın, maliyecilerimizin dillerinden düşürmedikleri bir deyim var:

"Kendi kaynaklarımıza inmek, kaynaklarımızdan yararlanmak!" Kömür yataklarımız dururken, dışarıdan elektrik alırsak ortada büyük bir yanlışlık var demektir.

Kömürlerimizi nasıl işletelim? Bu ayrı bir konu... Önce yerel kaynaklarımızdan yola çıkalım mı, çıkmayalım mı?

Çıkılacaksa bunun yolu var, yordamı var. Küt diye elektrik dış alımını kesecek.. değiliz... Kömür üretiyoruz diye de ilkel işletmecilik yapıp ocakları, ölüm kuyuları haline sokacak da değiliz!. Kömürü yıkıyoruz diye yarısını Karadeniz'e kaçırıp ne balık soyunu kurutalım, ne de çapaçul bir israf örneği verelim!

Son aylarda sanat tartışmaları hızlandı. Kişi ortaya bir ürün koyamadı, bu ürünün nasıl üretilmesi üzerinde yersiz konuştuğu yetmiyormuş gibi üretilmiş olanları da kötülemeğe kalkışır.

Eğer Türk romanı gerekliyse yerel kaynaklarımıza başvuracağız. Nedir yerel kaynaklarımız? Önce anlatım aracı olan dilimiz , dilimizin özelliği tümce kuruluş biçimleri, deyim zenginlikleri, bitki, hayvan, kap kaç, avadanlık gibi kullanımı ve üretim arac adlarıdır. Toplumumuzu iyi bilmek, çevremizdeki insanları iyi bilmemiz, gelenekleri, görenekleriyle iyi tanımamız gerekir.

Bartınlı'nın Silifkeliden, Cideli'nin komşusu İnebolulu'dan bir ayrıcalığı vardır.

Televizyonda Safranbolu, Bartın yöresinin bir türküsünü Denizli'den bir türkü diye tanıtıyorlarsa bir yörenin halkı durup dururken küstürülmüş olmaz mı?

Hele ağzı var, dili yok Kastamonulu hemşehrilerimizin halk müziği kaynakları, göz göre göre kimlerin mirasyediliğine kurban ediliyor?

Çocukluğumdan düğünlerde, derneklerde dinlediğim türküler, oyun havaları meğer Güney Anadolu ezgileri değil miymiş!.. Ne radyo vardı o zamanlar, ne televizyon. Kimden öğrenmiş Bartınlı karayazmalı teyzeler, oyalı yemenili hanımlar? Ya da sarıyazmalı ablalar? Bu işin uzmanları çıksınlar ortaya da, bizleri söz sahibi olamamanın ezikliği içinde daha çok bırakmasınlar!..

(...)

Yerel kaynaklarımızı önce saptayalım, sonra onlardan nasıl yararlanacağımızı yöntemleriyle öğrenelim. Daha sonra da en ileri en modern teknikle yeni yeni bileşimlere gidelim. Evrensel olmamızın kuralı, çağımızın adamı olmamızın tek yolu bu!..

Kastamonu Gazetesi,
28 Mayıs 1981

Rıfaz Ilgaz

●

Yokuş Yukarı

Mehmet Saydan'a

ANI'lara sayın

olduğuna inandığım

değerli meslektaş-

me... Sevgiler.

13-1-1985

Rıfaz Ilgaz

Rıfat ILGAZ...

Türk Yazını'nın büyük ustalarından biri...

Yazınımızın hemen bütün dallarında en iyi örnekleri yaratan yazar...

Şiir mi? Sınıf kitabının yazarı...

Tiyatro mu? Hababam Sınıfı'nın babası...

Roman mı? Çift ödülle süslenen Yıldız Karayeller...

Anı mı? Yurt dışından ses veren Karartma Geceleri...

Öykü mü? Çocuk yazını mı? Köşe yazısı mı?..

Yoksa mizah mı?..

Hepsinde en güzel örnekleri yaratan insandı, Rıfat ILGAZ.

Cide...

Karadeniz'in eşi görülmeyen güzellikte ilçesi.

Rıfat ILGAZ'ın memleketi...

Yazar yazarlığını veren, O'na konu olan yöre...

Yetiştirdiği yazarın kalemiyle birleşince Türk Yazını'nın baş yapıtlarına konu olan insanlar...

Ne diyordu ILGAZ Hoca,

"Orada doğdum, orada ilk havayı çektim ciğerlerime. Doğa toplum ilişkilerim orada yeşerdi, uç verdi. Köylü dendi mi, hâlâ Cide köylüsü gelir aklıma..."

Burada yeşeren "doğa-toplum ilişkileri" Şair Ilgaz'la birleşecek, Türk Yazını'nda "toplumcu, gerçekçi kırk kuşağı"nı yaratacaktır.

Cideli, "Sarıyazmalı" olacak şiirinde, "Halime Kaptan", "Şaduman" olacak romanında, "Bacaksız" olacak çocuk yazınında, "Tuğtepe", "Nazlı", "Sözen", "Karayel", "Minibüsçü Süleyman", "Rıfat ILGAZ" olacak anısında ve Türk Yazını'na zorla oturacaktır...

Bir inatçı yaşam...

Çocukluk yıllarında başlayan, Kurtuluş Savaşı yıllarında pişen, kırklı yıllarda boy veren ve hiç eksilmeyen, santim şaşmayan bin inatçı yaşam...

Beş yıl, beş ay, yirmi beş gün hapis... Bir o kadar da hastane...

1944'den 1981'e... Cide'den Ballıdağ'a...

Direnişler, kaçışlar, cezalar, hapishaneler, hastaneler ve yine yazışlar, yine cezalar... Çileler... Acılar.

Tam 83 yıllık bir yaşamın özeti... Hiç "dengil demeden"

Peki bu inatçılık niçin?

İnsanlığın insanlaşmasıiçin...

Şimdi de soralım; Bu inatçılık nereden?

Yanıtını ölümünden 12 gün önce Bartın'daki söyleşimizde açıklayan ILGAZ'dan alalım:

"Annem yedi tane çocuk büyütünce zayıf düşmüş. Ben dünyaya gelince babamla karar vermişler. Kargacak diye bir köy var. Oradan Kezban Teyze'yi bulmuşlar. Bana oradan keçi sütü almışlar. Ben keçi sütü ile büyümüşüm. Annem bana kızdığı zaman "Ne olacak... Aksi müsibet! Keçi sütüyle büyüyünce böyle olur işte!.." derdi. Ben inatçılığımı Cide'nin keçilerine borçluyum..."

Yazar ünlü olduktan sonra İstanbul'un entel barlarına, kulüplerine takılmadı. Geldi Cide'ye oturdu. Cağaloğlu Basını'nda değil, elinizde tuttuğunuz bu gazetede, Bartın ve Kastamonu gazetelerinde yazılar yazdı. Çocuk, genç, yaşlı Cidelilerle özdeşleşti, Romanlarını, öykülerini, şiirlerini Cide'de yazdı.

Bir başka örneği daha var mı?

Söyleyin, gösterebilir misiniz?

Bu denli bizden biri çıkmadı, bu güne dek...

Kimse bu denli bizi yazmadı...

Yüreği bu denli hemşerice atmadı.

Bu denli bizimle övünmedi...

Bizi bu denli yüceltmedi.

Bu denli bizimle doğup bizimle ölmedi...

Bizi bu denli ölümsüzleştirmedi...

Sen kendin gibi Cide'yi de ölümsüzleştirdin, Hoca. Bu gün hepimiz kendimizi yetim hissediyoruz.

Ama, senle yaşayacağız...

Ve seni yaşatacağız...

Güle güle ILGAZ HOCA...

Anın önünde saygıyla eğiliyoruz...

Cide Postası, 1 Eylül 1993, Sayı 537

BEZİRCİ'DEN ILGAZ'A KARA TEMMUZ

Bu yıl Temmuz "kara" geçti. Kapkara...

Birbirleri ile yakın özellikler taşıyan, yazınımızın iki büyük ustası, iki yakın dostu aldı götürdü aramızdan: Asım Bezirci ve Rıfat Ilgaz'ı... Daha otuz dört aydınımızla birlikte...

İki dost ne denli yakın özellikler taşıyordu:

İkisi de öğretmendi. İkisinin de öğretmenlikleri ellerinden alınmıştı.

İkisi de ekmek parasını meslekleri dışında kazanmak zorunda kalmışlardı: Bezirci muhasebecilik; Ilgaz da entertip ustalığı yaptı.

İkisi de inançları uğruna uğraş verdiler. Başladıkları yerden santim şaşmadılar...

İkisi de şairdi. Ilgaz şiirle başlamıştı; Bezirci'nin de dört kitaplık şiiri vardı.

İkisi de şiir dışında ünlenen yazar olmuşlardı. İkisi de yazınımızda birer kuşak açmıştı: Bezirci "nesnel-bilimsel eleştiri"nin; Ilgaz ise "toplumcu-gerçekçi kırk kuşağı"nın en önemli adlarındandı.

Üstelik Bezirci, Ilgaz gibi "toplumcu-gerçekçi kuşak"tandı... Ilgaz da Bezirci gibi eleştirmendi. Toplumdaki çelişkileri mizahsal bir anlatımla Hababam Sınıfı'nda olduğu gibi şiirinde, romanında, öyküsünde ortaya koyuyor; eleştiriyordu.

İkisi de yaşadığı gibi yazıyor; yazdığı gibi yaşıyordu... Her şeyleriyle halktan yana, daha'sı halkla birlikte olan iki yazar...

Bu inatçılıkları sonucu ikisi de ödüllendirilmişlerdi(!). Bezirci 2 yıl; Ilgaz 5 yıl, 5 ay, 25 gün tutukevinde kaldı, öğretmenliklerinden oldular.

Ama ikisi de sabırlıydı. Bu nedenledir ki, ikisi de yaşlarından çok yapıt bıraktılar...

İkisi de yakın dostumdu, İkisini de en çok iki ayda bir ararım. İkisi de içimizden biriydi...

Bezirci, Ilgaz için kitap yazmıştı. Ilgaz ise, Bezirci'nin yakılarak öldürülmesine dayanamadı, O'nunla öldü. İkisini de bir hafta içinde yitirdik.

İkisi de yanyana gömüldü...
Hem de iki gün arayla...
İkisi de yaşayacak...
Ama sen hep "kara" kalacaksın,
Kara Temmuz!

Mehmet SAYDUR
Abana, Ekim 1993

RIFAT ILGAZ HER YERDE YAŞIYOR

Rıfat Ilgaz, 2 Temmuz 1993 Sıvas toplu öldürümünden sonra *"Artık yaşam yalama oldu"* sözlerinin *Cumhuriyet*'te yayımlandığı gün, son kez gülümsemişti bize (7 Temmuz). Nâzım Hikmet, *"Boynunun borcudur"* diyordu *Hapiste Yatacak Olana Bazı Öğütler* şiirinde; *"düşmana inat/ bir gün fazla yaşamak."* Öyle sanıyorum ki, Rıfat Ilgaz'ın *'bir gün fazla'*ları çoğalta çoğalta 82 yıllık bir *'koca çınar'*a dönüşmesi ve *Attilâ İlhan*'ın dediği gibi *'ona yakışan bir ölümle, ayakta'* ölmesi *(Meydan*, 21 Ağustos 1993), onun yaşamının ve sanatının temelini oluşturuyor. Bu temel üzerinde yükselen Rıfat Ilgaz, on yıl önce *İlhan Selçuk*'un dediği gibi, *'artık ülkemizde bir kişi değil bir kurum'* (*Cumhuriyet*, 18 Şubat 1984) olarak yaşadı.

Direngenliğin Gizi

Cide'de doğmuş Rıfat Ilgaz, 7 Mayıs 1911'de. Ya da annesinin dediğine göre *'derin kar'*da dünyaya gelmiş, yani 1910'un Şubat'ında. *"Duvarları deniz kokan ahşap bir evde"* diye anlatmış *Asım Bezirci*'ye *'Rıfat Ilgaz'* kitabında. Trablusgarp Savaşı başlamıştır ve Balkan Savaşı patlamak üzeredir.

Ilgaz, Birinci Dünya Savaşı'nı Kurtuluş Savaşı'nı, Cumhuriyet'in kuruluşunu ve çağdaş bir ulus ve devlet yaratma girişimlerini bir çocuk olarak yaşar ve izler. Trajiktir ki öldüğü günlerle çocukluk günleri, aydınlıkçı insanlar açısından benzer *'zorluklar'*la dolu günlerdir. Ama o, *"keçi sütüyle büyütülmüş olduğundan mıdır"* nedir, kötü koşullara ve zorluklara karşı yaşamıyla ve sanatıyla hep direnmiştir.

Yaşıyoruz adlı şiirindeki, *"Yaşıyoruz dedik, yaşıyoruz be/ Heey fincancı katırları"* dizeleri, onun yaşamındaki ve sanatındaki direngenliğin gizini haykırıyor sanki bize. Bu gize ulaşmaya çalışırken elbette, Rıfat Ilgaz'ı Rıfat Ilgaz yapan ve onun yaşa-

mının ve sanatının damarı olan yıllardan bu günlere gelmemiz gerekiyor.

İkinci Dünya Savaşı Yılları

Rıfat Ilgaz'ın ilk şiiri 16 yaşındayken yayımlanır. Kastamonu'daki *Nazikter* gazetesinde 27 Temmuz 1927'de çıkan bu şiirin adı *'Sevgilimin Mezarında*'dır. Bu ilk şiirindeki, *"Yine sükût bulmayan denizler gibi taştım"* dizesiyle coşkuyu; *"Her gece uğraştığım hayal senindir ey kız!"* dizesiyle de ütopyasını bulmuştur sanki. Ama bu buluş onun ilkgençlik hülyalarının ve romantizminin yüküyle sınırlıdır. Kendi deyişiyle *'gözü bağlı yaşadığı yılların'* ifadesidir. Sonra, *'kim için, ne için yazdığını fark eden'* bir bilinçlenme süreci başlar Rıfat Ilgaz için.

1930'da Kastamonu Muallim Mektebi'ni bitirir ve Bolu yöresinde altı yıl ilkokul öğretmenliği yapar. 1938'de Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü'nü bitirip Türkçe öğretmeni olur.

Aynı yıl vereme yakalanmıştır. Yakacık Sanatoryumu'nda yatar ve 1939'da Karagümrük Ortaokulu'nda göreve başlar.

İkinci Dünya Savaşı başlamıştır, savaşın sıkıntıları, gördüğü çelişkiler, okuduğu kitaplar, dergiler yeni bir coşkuyla, yeni bir düşünceye sürükler onu. 1940'lı yıllar gelmiştir artık ve *Uğur Mumcu*'nun *'40'ların Cadı Kazanı*'nda söylediği gibi *"bugünleri de yönlendiren 40'lı yıllar"*ısağ-sol kavgasının önemli duraklarından biridir. Savaşa ve faşizme karşı çıkan, barıştan ve demokrasiden yana olan güçler direnmektedir.

'Sınıf'ın mimli ozanı'

İşte Rıfat Ilgaz, Attila İlhan'ın sonradan *'Fedailer Mangası'* dediği, *Tan, Vatan, Yurt ve Dünya, Adımlar, Yürüyüş Barış Dünyası* gibi gazete ve dergilerle, çıkardığı kitaplarda direnen bir avuç yazar ve şairin yanında yerini alır 'sol'da. Bu yer alış, Rıfat Ilgaz'ın bundan sonraki yaşamının ve sanatının, ömrünün sonuna kadar vazgeçmediği temeli, ilkesi, damarı olmuştur ar-

tık. Bu bilinçli seçim ve özgürlük arayışı Rıfat Ilgaz'a hep acılar ve sıkıntılar getirecektir elbette, ama aynı zamanda onur da.

Önce, *"Sınıf'ın mimli ozanı"* olarak yazdı Rıfat Ilgaz. *"Tek suçumuz hür insanlar gibi konuşmak/ Kitaplar suç ortağımız"* dedi. *"Önce şiirde sevdim kavgayı/ Özgürlüğü kelime kelime şiirde"* dedi. *"Açların boyun büktüğü memlekette/ Kişi özgürlükten söz etmemeli"* dedi. *"Ses ol, ışık ol, yumruk ol"* dedi. *"Sevdim aldığım soluğu hak etmek için/ Ama sevdim halkımca"* dedi. *"Çetin ceviz olsun evlatlarımız"* dedi. Şiir kitapları sundu şiir bahçesinden:

Yarenlik, Sınıf, Yaşadıkça, Devam, Üsküdar'da Sabah Oldu, Soluk Soluğa, Karakılçık, Uzak Değil, Güvercinim Uyur mu, Kulağımız Kirişte, Ocak Katırı Alagöz.

Sonra, *"Hababam Sınıfı'nın ünlü yazarı"* olarak yazdı: *Hababam Sınıfı, Pijamalılar, Karadeniz'in Kıyıcığında, Meşrutiyet Kıraathanesi, Karartma Geceleri, Sarı Yazma, Yıldız Karayel, Hababam Sınıfı İcraatın İçinde...* (11 şiir kitabı oyun, 12'si çocuk kitabı olmak üzere 45 kitap) Sonra gazeteci olarak *Marko Paşa, Hür Marko Paşa, Adembaba, Tan, Demokrat İzmir, Vatan, Akşam, Yenigün, Yeni Gazete, Yeni Ulus, Cide Postası, Bartın, Çalçene, Akbaba, Dolmuş* gazete ve dergilerinde yüzlerce yazı yazdı. Bunların bir kısmının toplandığı iki kitap: *Nerde Kalmıştık* ve *Cart Curt.*

Toplumcu gerçekçi meşale

Sonra anıları Koca Çınar'ın *Yokuş Yukarı*:Babıâli anıları, *Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra*: 12 Eylül anıları, *Fedailer Mangası*: 40 Kuşağı anıları.

Tüm bu kitaplarıyla sanatının duvarlarını ören Rıfat Ilgaz özgürlük ve aydınlık kavgasında, 1940'lardan alıp getirdiği toplumcu gerçekçi meşaleyi onurla taşıdı. Anlayışının gereği olarak da halkıyla iç içe oldu bütünleşti.

Sabahattin Ali'nin *"Bana sanat heyecanı ile dolu saatler yaşatan, kendisinin ve insanlığın dertleri hakkında, gözümde yeni ufuklar açan şaire bütün kalbimle teşekkür ederim"* (*Yurt ve Dünya*, Mart 1943) diyerek selamladığı ilk kitabı *Yarenlik*'le başlayan ve ölümünden önce yayımladığı son kitabı olan *Dördüncü Bölük*'e uzanan kitaplarının seslendiği halkla kucaklaşması onun en büyük kıvancıydı diye düşünüyorum. İmza günlerindeki insan selleri sanki onun gülümsemesinin halkta yansımasıydı.

Halkın gönlünde yaşıyor

Rıfat Ilgaz, halkının gönlünde yaşıyor bugün. Kitaplarıyla, oyunlarıyla, kitaplarından yapılan fillerle, müzikallerle, şarkılarla yaşıyor.

Cide'deki Çocuk Parkı'yla, Caddesi'yle, Kastamonu'ndaki Kültür Merkezi'yle, Sokağı'yla, Akçakoca'daki Caddesi'yle, Bakırköy'deki İlçe Halk Kütüphanesi'yle, Esenyurt'taki Açıkhava Tiyatrosu'nda ve Beyoğlu'ndaki Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi'yle yaşıyor. Asım Bezirci'nin *'Rıfat Ilgaz'* kitabıyla, *Alpay Kabacalı*'nın *'Edebiyatımızın Koca Çınarı Rıfat Ilgaz'* adlı kitabıyla, gazetelerde, dergilerde yayımlanan yazılarla kasetlerdeki görüntüsü ve sesiyle yaşıyor.

Sabahattin Ali'nin selamından yarım yüzyıl sonra, kuşak arkadaşı *Şükran Kurdakul*'un söylediği ve yazdığı şu cümleyle selamlamak istiyorum Rıfat Ilgaz'ı:

"Rıfat Ilgaz'ımızı gençliğin bağımsızlık bilincine emanet ediyoruz."

Öner Yağcı,
Cumhuriyet, 7 Temmuz 1994

İlhan Selçuk, Atıf Uğurlu, Rıfat Ilgaz 29 Ekim 1988'de Kastamonu söyleşisinde...

Rıfat Ilgaz, Mehmet Saydur...

"Şöyle kasılalım biraz!... Artık, bir sokak sahibi olarak!.."
(Kastamonu: 2 Mayıs 1991)

Ilgaz, Cide Belediye Başkanı Ramazan Çalım ve Minibüsçü Süleyman'la Kastamonu'da 80'inci yaş töreninde... (19.12.1991)

Sekseninci yaş töreninde Kastamonulu dostlarıyla... (Soldan) Fikri UZUN, Rıfat ILGAZ, İhsan UKRAY, (Arkada) Suzan ve İbrahim TOZAN ile çocukları...

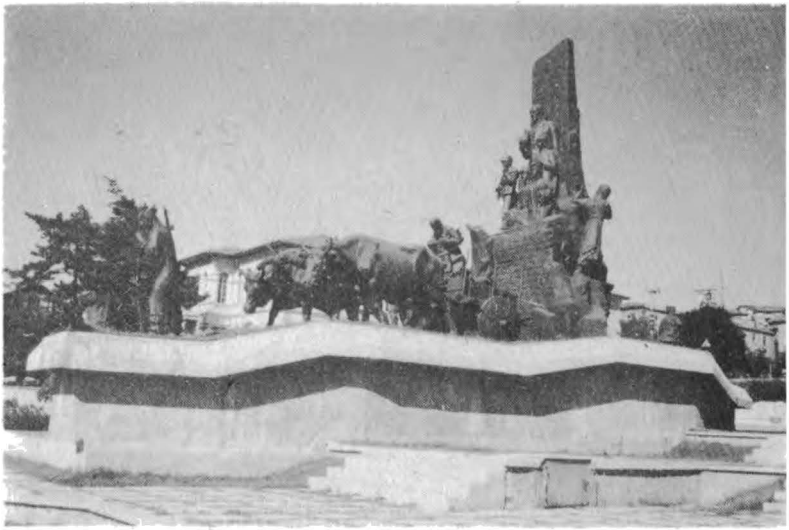
"...Kim ne derse desin/ Çocuklar için yazdım hep." Kastamonu Hababam Sınıflarının yeni öğrencileriyle...

Ölümünden sonra asılan levha: "T.C Kültür Bakanlığı Kastamonu Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi"

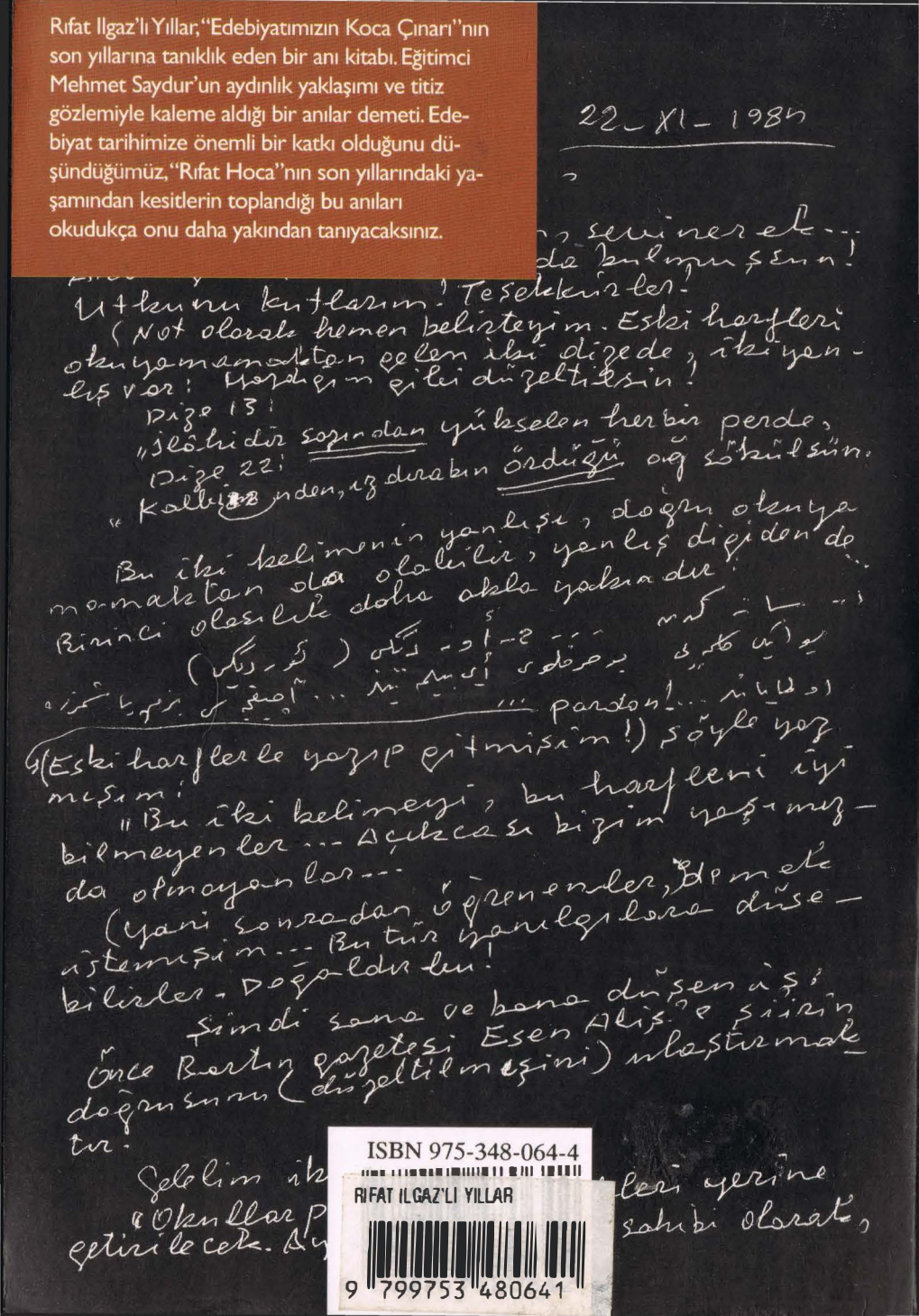

Hababam Sınıfı anılarının geçtiği zamanın Kastomonu Lisesi... (Üst taraftaki bina "Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi"dir.)

Hababam Sınıfı olaylarının geçtiği Kastamonu Muallim Mektebi'nin yerine Cumhuriyet Parkı yapılmış; ortasına da Şehit Şerife Bacı Anıtı dikilmiş.

Rıfat Ilgaz'lı Yıllar, "Edebiyatımızın Koca Çınarı"nın son yıllarına tanıklık eden bir anı kitabı. Eğitimci Mehmet Saydur'un aydınlık yaklaşımı ve titiz gözlemiyle kaleme aldığı bir anılar demeti. Edebiyat tarihimize önemli bir katkı olduğunu düşündüğümüz, "Rıfat Hoca"nın son yıllarındaki yaşamından kesitlerin toplandığı bu anıları okudukça onu daha yakından tanıyacaksınız.

ISBN 975-348-064-4

RIFAT ILGAZ'LI YILLAR

9 799753 480641